

ISSN 2307-8049 (PRINT)
ISSN 2663-2799 (ONLINE)
DOI 10.32999/KSU2307-8049

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
м. Івано-Франківськ

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

Серія:
ЮРИДИЧНІ НАУКИ
Випуск 1

Видавничий дім
«Гельветика»
2023

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Стратонов Василь Миколайович, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри національного, міжнародного права та правоохоронної діяльності, Херсонський державний університет, Україна

Члени редакційної колегії:

Гавловська Аліна Олександрівна, кандидатка юридичних наук, доцентка, завідувачка кафедри національного, міжнародного права та правоохоронної діяльності, Херсонський державний університет, Україна

Леоненко Максим Іванович, кандидат юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального, цивільного та міжнародного права, Національний університет «Запорізька політехніка», Україна

Леоненко Тетяна Євгенівна, доктор юридичних наук, професор, завідувачка кафедри кримінального, цивільного та міжнародного права, Національний університет «Запорізька політехніка», Україна

Манько Денис Григорович, доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри державно-правових дисциплін, Міжнародний гуманітарний університет, Україна

Слінько Дмитро Сергійович, доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінально-правових дисциплін, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Україна

Слінько Тетяна Миколаївна, кандидат юридичних наук, професор, завідувачка кафедри конституційного права України, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Сотула Олександр Сергійович, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри національного, міжнародного права та правоохоронної діяльності, Херсонський державний університет, Україна

Спіцина Ганна Олександрівна, докторка юридичних наук, професорка, завідувачка кафедри права гуманітарно-правового факультету, Національний аерокосмічний університет імені М.С. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», Україна

Шепітько Михайло Валерійович, доктор юридичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри кримінального права, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Юрчишин Василь Миколайович, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінальної та міжнародної юстиції, Чернівецький юридичний інститут Національного університету «Одеська юридична академія», Україна

Хуан Карлос Риофрйо Мартинез-Виллалба, доктор юридичних наук, професор, декан факультету права, Universidad de Los Hemisferios, Еквадор

Збірник наукових праць включено до наукометричної бази даних Index Copernicus (Республіка Польща)

**Затверджено відповідно до рішення вченої ради
Херсонського державного університету
(протокол від 27.03.2023 р. № 9)**

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації – серія КВ № 19746-9546Р
від 15.03.2013 р. видане Державною реєстраційною службою України

Електронна сторінка видання – <http://lj.journal.kspu.edu/index.php/lj>

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

Довгань Б.В., Михайліна Т.В. ГЕНОМНА ІНФОРМАЦІЯ ЛЮДИНИ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ
ДЛЯ ДНК-АНАЛІЗУ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ..... 5

СЕКЦІЯ 2

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

Коваленко М.В. ВИЌЗД ДІТЕЙ ТА СТУДЕНТІВ ЗА КОРДОН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....10

СЕКЦІЯ 3

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Басиста І.В., Галаган В.І., Удовенко Ж.В. ПОВНОВАЖЕННЯ ПРОКУРОРА НА ПРОВЕДЕННЯ
ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ..... 16

Бобечко Н.Р. УМОВИ ЗУПИНЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ..... 26

Рафальонт С.Р. ОБ'ЄДНАННЯ І ВИДІЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ.....31

СЕКЦІЯ 4

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО. ПРАВО ЄС. ПОРІВНЯЛЬНЕ ПРАВОНАВСТВО

Юрчишин В.М., Савченко В.А. ЄВРОПЕЙСЬКА ПРОКУРАТУРА
У СИСТЕМІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЄВРОСОЮЗУ.....41

CONTENTS

SECTION 1

THEORY AND HISTORY OF THE LAW AND THE STATE; HISTORY OF POLITICAL AND LEGAL DOCTRINES

Dovhan B.V., Mikhailina T.V. HUMAN GENOME INFORMATION AND ITS SIGNIFICANCE
FOR DNA ANALYSIS: LEGAL ASPECT.....6

SECTION 2

ADMINISTRATIVE LAW AND PROCESS; FINANCE LAW; INFORMATION LAW

Kovalenko M.V. CHILDREN AND STUDENTS TRAVELING ABROAD UNDER CONDITIONS
OF MARTIAL LAW.....10

SECTION 3

CRIMINAL PROCESS AND FORENSIC SCIENCE; FORENSIC EXAMINATION

Basysta I.V., Galagan V.I., Udovenko Zh.V. AUTHORITY OF THE PROSECUTOR
TO CONDUCT PROCEDURAL ACTIONS IN CRIMINAL PROCEEDINGS: SEPARATE PROBLEMS.....17

Bobechko N.R. CONDITIONS OF TERMINATION OF PRE-TRIAL INVESTIGATION.....26

Rafalont S.R. COMBINATION AND SEPARATION OF MATERIALS CRIMINAL PROCEEDINGS.....31

SECTION 4

INTERNATIONAL LAW. EU LAW. COMPARATIVE JURISPRUDENCE

Yurchyshyn V.M., Savchenko V.A. EUROPEAN PROSECUTOR'S OFFICE IN THE SYSTEM
OF LAW ENFORCEMENT BODIES OF THE EUROPEAN UNION.....42

СЕКЦІЯ 1 ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

УДК 340:004:61

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2023-1-1>

ГЕНОМНА ІНФОРМАЦІЯ ЛЮДИНИ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ДНК-АНАЛІЗУ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Довгань Богдана Вікторівна,
студентка 4 курсу юридичного факультету
Донецького національного університету імені Василя Стуса
dovhan.b@donnu.edu.ua
orcid.org/0000-0001-5792-9302

Міхайліна Тетяна Вікторівна,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри теорії, історії держави і права та філософії права
Донецького національного університету імені Василя Стуса
mihaylina@donnu.edu.ua
orcid.org/0000-0002-1129-2470

***Метою** дослідження є аналіз юридичної проблематики збирання, обробки та використання геномної інформації людини, виявлення співвідношення цього терміну із суміжними категоріями, а також внесення пропозицій щодо часткового вирішення зазначених питань.*

Методологічну основу наукової статті складають формально-юридичний метод, метод правової компаративістики, екстраполяція, кібернетичний та синергетичний методи дослідження, аналіз і синтез.

***Результатом дослідження** став аналіз понять, суміжних до геномної інформації людини, а саме: ген, генетичні дані, персональні дані, біологічні дані, біометричні дані.*

Зроблено висновок, що в міжнародних документах та вітчизняних нормативних актах біометричні та генетичні дані сепаруються. Тому, попри схожість аналізованих понять за характерними ознаками, для уникнення порушення юридичної техніки в національному законодавстві, визначення геномної інформації людини як різновиду біологічних даних є недоцільним.

Розширене тлумачення геномної інформації людини формулюється як: (1) персональні дані людини, (2) основним носієм яких є ДНК, (3) що містить відомості про розвиток та функціонування організму індивіда та (4) використовується для ідентифікації особи. Однак категорія «геномна інформація людини» не вживається в міжнародних актах. В аналізованому Законі не надається пояснень, у чому полягає особливість цього поняття, а отже, встановити відмінність нового терміну від усталених в законодавстві, наприклад, генетичних даних, неможливо. Тому питання необхідності виокремлення нової дефініції на правовому рівні України є дискусійним.

Аналіз міжнародних документів та вітчизняних нормативних актів доводить, що доцільним є використання єдиної юридичної термінології – поняття «генетичні дані», яке має тотожне значення, що й геномна інформація людини.

З'ясовано, що геномна дактилоскопія – це техніка ідентифікації людини. Сфера її застосування досить широка: кримінологія, цивільне судочинство, встановлення генеалогічного дерева, з'ясування особливостей спадкової інформації, схильності до захворювань тощо.

***Ключові слова:** ДНК-аналіз, геномна інформація людини, персональні дані, генетичні дані, міжнародний акт, обробка персональних даних, права людини, охорона прав людини.*

HUMAN GENOME INFORMATION AND ITS SIGNIFICANCE FOR DNA ANALYSIS: LEGAL ASPECT

Dovhan Bohdana Viktorivna,
Student at the Faculty of Law,
Vasyl'Stus Donetsk National University
dovhan.b@donnu.edu.ua
orcid.org/0000-0001-5792-9302

Mikhailina Tetiana Viktorivna,
Doctor of Juridical Sciences, Professor,
Professor at the Department of Theory, History of State and Law and Philosophy of Law
Vasyl'Stus Donetsk National University,
mihaylina@donnu.edu.ua
orcid.org/0000-0002-1129-2470

The aim of the study is to analyse the legal problems of collecting, processing and using human genomic information, identify the correlation of this term with related categories, and make proposals for partial solutions to these issues.

The methodological basis of the scientific article consists of the formal legal method, the method of legal comparativistics, extrapolation, cybernetic and synergetic research methods, analysis and synthesis.

The result of the study was the analysis of concepts related to human genomic information, namely: gene, genetic data, personal data, biological data, biometric data.

It is concluded that biometric and genetic data are separated in international documents and domestic regulations. Therefore, despite the similarity of the analyzed concepts by their characteristic features, in order to avoid violation of legal technology in national legislation, the definition of human genomic information as a type of biological data is impractical.

The extended interpretation of human genomic information is formulated as: (1) personal data, (2) the main carrier of which is DNA, (3) containing information about the development and functioning of the individual's body, and (4) used to identify the individual. However, the category 'human genomic information' is not used in international acts. The analyzed law does not provide an explanation of what is the peculiarity of this concept, and therefore, it is impossible to establish the difference between the new term and the genetic data established in the legislation, for example. Therefore, the issue of the need to allocate a new definition at the legal level of Ukraine is debatable.

The analysis of international documents and domestic regulations proves that it is advisable to use a single legal terminology – the concept of 'genetic data', which has the same meaning as human genomic information.

It was found out that genomic fingerprinting is a method of identifying a person. The scope of its application is quite wide: criminology, civil proceedings, establishment of a family tree, clarification of the features of hereditary information, predisposition to diseases, and so on.

Key words: DNA analysis, human genomic information, personal data, genetic data, international act, personal data processing, human rights, human rights protection.

Вступ. Генетична інформація людини – один з найбільш всеохоплюючих її різновидів, адже містить усю спадкову інформацію, а це допомагає ідентифікувати особу з високою точністю. ДНК-дані є потужним інструментом, що дозволяє визначити схильність до певних захворювань, біологічні стосунки між особами тощо. В умовах війни Росії проти України питання встановлення особи за геномною інформацією має амбівалентні цілі: з одного боку, сприяння доказуванню в процесі розслідування кримінальних правопорушень, а з другого – ідентифікація загиблих військовослужбовців та цивільного населення України, встановлення та збереження геномної інформації військовополонених (Драп'ягий, 2022). Проте з юридичної точки зору поняттєвий апарат у даній сфері, а також правовий режим геномної інформації та особливості поводження з нею, є недопрацьованими.

Слід зазначити, що окресленій проблемі присвячені наукові праці багатьох вче-

них-правознавців, серед яких: В. Атаманчук, Н. Ахтирська, В. Білоус, Г. Білецька, О. Волошин, О. Горпинюк, В. Гусєєва, В. Приходько, О. Пчеліна та інші. Тим не менше, стрімкий розвиток досліджуваних відносин, прийняття спеціального закону, а також зазначена вище проблематика вказують на необхідність поглиблення аналізу у сфері збирання, обробки та використання геномної інформації людини.

Методологічну основу наукової статті складають формально-юридичний метод, метод правової компаративістики, екстраполяція, кібернетичний та синергетичний методи дослідження, аналіз і синтез.

Метою дослідження є аналіз юридичної проблематики збирання, обробки та використання геномної інформації людини, виявлення співвідношення цього терміна із суміжними категоріями, а також внесення пропозицій щодо часткового вирішення зазначених питань.

Розділ 1. Поняття геномної інформації людини та її співвідношення з суміжними категоріями.

Поняття геномної інформації людини вперше використовується вітчизняними парламентаріями в Законі України «Про державну реєстрацію геномної інформації людини» № 2391-ІХ від 09.07.2022 (Закон № 2391-ІХ). Тлумачиться воно як відомості про генетичні ознаки людини. На основі цього можна виокремити такі характерні риси геномної інформації людини: 1) геномна інформація – це відомості; 2) ці відомості містять генетичні ознаки людини. Тобто геномна інформація дорівнює геномним ознакам. Автори зазначеного Закону № 2391-ІХ досить лаконічно сформулювали відповідну дефініцію, а тому зрозуміти зміст викладеного без використання додаткових ресурсів (передусім наукових), дуже складно. Відповідно, фраза «відомості про генетичні ознаки людини» потребує окремого тлумачення.

Ключовою одиницею цього словосполучення можна вважати геном, тому доцільно почати з дослідження саме конкретного поняття. Національний дослідницький інститут геному людини в США (The National Human Genome Research Institute (NHGRI)) визначає його як повний набір ДНК, що складається з 23 пар хромосом, розташованих у ядрі клітини, а також маленької хромосоми в мітохондріях, та містить всю інформацію, необхідну для розвитку і функціонування індивіда (Genome. *National Human Genome Research Institute*). У свою чергу, ДНК (дезоксирибонуклеїнова кислота) у науковій літературі тлумачать як молекулу живих організмів, що містить всю генетичну інформацію і передає її від покоління до покоління всім нащадкам («молекула життя», «природний банк даних», «основний носій генетичної інформації»). Вона була відкрита в 1869 р. швейцарським лікарем Ф. Мішером (Білоус, 2015: 90).

З наведеного випливає, що генетична інформація людини – це відомості, основним носієм яких є ДНК. Так, наприклад, у Законі України «Про національну поліцію» використовується словосполучення «генетичні дані», яке розшифровується як зразки ДНК (Закон Про Національну поліцію, 2015).

У п. 6 Роз'яснення основних положень Порядку повідомлення Уповноваженого щодо визначення обробки персональних даних, яка становить особливий ризик для прав і свобод суб'єктів персональних даних, наводиться поняття «генетичні дані»: це інформація, що стосується всіх даних стосовно спадкових властивостей особи або стосовно способу успадкування характеристик в межах відповідної групи людей, також це стосується всіх даних про утримання будь-якої генетичної інформації (генів), що відноситься до будь-яких аспектів здоров'я або захворювання (Роз'яснення від 8.01.2014).

Відповідно до Регламенту Європейського парламенту і ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 р. про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (далі – Загальний рег-

ламент про захист даних)) поняття «генетичні дані» означає персональні дані, що стосуються вроджених або набутих генетичних ознак фізичної особи, що надають унікальну інформацію про фізіологію чи здоров'я такої фізичної особи та такі, що отримані, зокрема, в результаті аналізу біологічної проби, взятої у відповідної фізичної особи (Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27.04.2016). Таким чином, з ознак визначень геномної інформації людини та генетичні дані можна зробити припущення, що вони синонімічні.

Потребує аналізу питання, чи доцільно відносити відомості про генетичні ознаки людини до біометричних даних. Дилема полягає в спірності однозначного нормативного визначення останнього. Відтак, відповідно до Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус», біометричні дані – це сукупність даних про особу, зібраних на основі фіксації її характеристик, що мають достатню стабільність та істотно відрізняються від аналогічних параметрів інших осіб (біометричні дані, параметри – відцифрований підпис особи, відцифрований образ обличчя особи, відцифровані відбитки пальців рук) (п. 2 ч. 1 ст. 3) (Закон України від 20.11.2012, № 5492-VI). З наведеного випливає, що останні три названих параметри належать до біологічних даних і цей перелік вичерпний. А в Законі України «Про національну поліцію» до біометричних даних віднесено відцифрований образ обличчя особи, відцифровані відбитки пальців рук, дактилокартки, що дає підстави припускати, що конкретний перелік може змінюватися залежно від сфери використання відповідних даних. Згідно з п. 13 ст. 4 Загального регламенту про захист даних, біометричні дані означають персональні дані, отримані в результаті спеціального технічного опрацювання, що стосується фізичних, фізіологічних чи поведінкових ознак фізичної особи, таких як зображення обличчя чи дактилоскопічні дані, що дозволяють однозначно ідентифікувати або підтверджують однозначну ідентифікацію фізичної особи. «Зображення обличчя чи дактилоскопічні дані» наводяться як різновиди відповідних даних, але мова не йде про вичерпний перелік.

Більш зрозумілою є наукове обґрунтування біометричних даних. На думку О. Пчеліної, сутність цього терміна полягає в тому, що це унікальні, властиві тільки конкретній особі біологічні ознаки, які характеризують як її фізичні параметри, так і поведінку, дозволяють здійснити її ідентифікацію (Пчеліна, 2020: 231). Відповідно, за ознаками «унікальні біологічні ознаки» та «можливість здійснення ідентифікації» геномну інформацію можна відносити до біологічних даних. Ця теза має виключно теоретичне обґрунтування.

Однак в деяких міжнародних документах та вітчизняних нормативно-правових актах біометричні та генетичні дані сепарують. Наприклад: 1) опрацювання генетичних даних, біометричних даних для цілі єдиної іденти-

фікації фізичної особи є забороненим (ч. 1 ст. 9 Загального регламенту про захист даних); 2) забороняється обробка персональних даних про расове або етнічне походження..., а також даних, що стосуються здоров'я, статевого життя, біометричних або генетичних даних (ч. 1 ст. 7 Закону України «Про захист персональних даних» (Закон України від 01.06.2010, № 2297-VI)) тощо. Тому, попри схожість аналізованих понять за характерними ознаками, для уникнення порушення юридичної техніки в національному законодавстві визначення геномної інформації людини як різновиду біологічних даних є недоцільним.

Оперуючи вищенаведеним, можна сформулювати таке визначення геномної інформації людини: це (1) персональні дані людини, (2) основним носієм яких є ДНК, (3) що містить відомості про розвиток та функціонування організму індивіда та (4) використовується для ідентифікації особи. Однак необхідно наголосити: словосполучення «геномна інформація людини» не вживається в міжнародних документах. В аналізованому вище Законі парламентарії не дають пояснення, у чому полягає характерна особливість окресленого поняття, а отже, встановити відмінність нового терміна від усталених в законодавстві, наприклад, генетичних даних, неможливо. Тому питання необхідності виокремлення нової дефініції на правовому рівні України є дискусійним.

Розділ 2. Поняття ДНК-аналізу та його значення в праві.

У 1953 р. британські вчені Дж. Уотсон і Ф. Крік (Кембриджський університет) запропонували структурну модель ДНК – подвійну спіраль. Це зумовило динамічний науково-технічний прогрес у вивченні генетики. Також знання про геном почали використовуватися в криміналістиці. У 1984 р. англійський генетик А. Джеффріс розробив техніку виявлення та дослідження ДНК з метою ідентифікації людини, так звану ДНК-дактилоскопію або ДНК-аналіз, методом полімеразної ланцюгової реакції, який застосовують і сьогодні під час проведення молекулярно-генетичних експертиз (вперше почали проводити в Державному науково-дослідному експертно-криміналістичному центрі МВС України в 1992 р.) (Драп'ятій, 2022). На думку багатьох науковців-правознавців, ДНК-аналіз є одним з найефективніших в криміналістиці для ідентифікації особи. Так, В. Атаманчук та О. Волошин наголошують на майже стовідсотковій успішності проведення судово-медичної молекулярно-генетичної експертизи (Атаманчук, Волошин, 2021: 94). В. Білоус зауважує, що електрофореграми ДНК у деяких випадках виступають чи не єдиним засобом ідентифікації особи, адже ген є носієм усієї спадкової інформації, а отже, ДНК-аналіз можна використовувати для отримання широкого спектру відомостей, необхідних для встановлення тотожності (Білоус, 2015: 81).

Дослідження біологічного матеріалу з метою ідентифікації особи проводяться задля встановлення: (1) належності речового доказу біологічного походження (крові, слини,

сперми, волосся, органів, тканин та окремих частин тіла) конкретній особі; (2) діагностичного типування; (3) батьківства в разі настання вагітності після зґвалтування, викрадення, спірне походження дітей тощо; (4) зв'язку між різними злочинами; (5) задля ідентифікації померлих тощо (Білецька: 60). Цей метод широко застосовується не лише в криміналістиці, а й в інших галузях права, передусім у цивільному судочинстві.

Варто зауважити, що в науковій літературі існує низка синонімів поняття ДНК-аналіз: генотипоскопія, судово-медичний ДНК-аналіз, ДНК-дактилоскопія, геномний фінгенпринтинг, геномна дактилоскопія, судово-генетична експертиза та інші. Що стосується нормативного закріплення єдиного терміну, то, наприклад, у Правилах проведення судово-медичних експертиз (досліджень) у відділеннях судово-медичної імунології бюро судово-медичної експертизи від 17 січня 1995 р. № 6 зазначено: експертизи спірного батьківства, спірного материнства й підміни дітей проводяться з метою встановлення можливості чи неможливості походження дитини від передбачених осіб на підставі законів наслідування властивостей людського організму методом геномної дактилоскопії (Правила від 17.01.1995, № 6). Натомість в КПК та ЦПК України використовується узагальнене поняття «судова експертиза».

Розвиток сучасних технологій сприяє тому, що зробити власний ДНК-аналіз можна не лише в рамках судового процесу, а, наприклад, для встановлення генеалогічного дерева, з'ясування особливостей спадкової інформації, схильності до захворювань тощо. І правова регламентація цього процесу є не менш значимою для суспільства, адже йдеться про захист персональних даних людини та забезпечення антидискримінації за генетичними ознаками у випадках несанкціонованого поширення такої інформації. Саме тому доцільно дослідити і питання міжнародного та вітчизняного регулювання процесу використання геномної інформації людини.

Висновки. Розширене тлумачення геномної інформації людини можна сформулювати таким чином: це (1) персональні дані людини, (2) основним носієм яких є ДНК, (3) що містить відомості про розвиток та функціонування організму індивіда та (4) використовується для ідентифікації особи. Аналіз міжнародних документів та вітчизняних НПА доводить, що доцільним є використання єдиної юридичної термінології – поняття «генетичні дані», яке має тотожне значення, що й геномна інформація людини. В іншому випадку остання дефініція потребує додаткового тлумачення законодавцем для уточнення відмінностей від існуючих найменувань відомостей, основним носієм яких є ДНК. Геномна дактилоскопія – це техніка ідентифікації людини. Сфера її застосування досить широка: кримінологія, цивільне судочинство, встановлення генеалогічного дерева, з'ясування особливостей спадкової інформації, схильності до захворювань тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Драп'ятій Б. Правове регулювання реєстрації генетичної інформації людини: єдність науки і практики. *Газета Голос України*. URL: <https://cutt.ly/XXprSWN>.
2. Про державну реєстрацію генетичної інформації людини: Проект Закону від 26.10.2020 р., № 4265. *Верховна Рада України*. URL: <https://cutt.ly/wXptqH7>.
3. Genome. *National Human Genome Research Institute*. URL: <https://cutt.ly/DXptl36>.
4. Білоус В. Про впровадження державної генетичної реєстрації в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 4(3). С. 89–95.
5. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р., № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 40-41. ст.379 (Із змінами).
6. Роз'яснення основних положень Порядку повідомлення Уповноваженого щодо визначення обробки персональних даних, яка становить особливий ризик для прав і свобод суб'єктів персональних даних від 8 січня 2014 р. *Верховна Рада України*. URL: <https://cutt.ly/HXpt0oT>.
7. Про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних): регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 р. URL: <https://cutt.ly/3XpykYD>.
8. Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус: Закон України від 20 листопада 2012 р., № 5492-VI. *Відомості Верховної Ради*. 2013. № 51. ст.716 (Із змінами).
9. Пчеліна О. Європейський досвід використання біометричних даних у кримінальному провадженні. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 2. С. 230–233.
10. Про захист персональних даних: Закон України від 1 червня 2010 р., № 2297-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 34. ст. 481.
11. Атаманчук В., Волошин О. Деякі питання забезпечення генетичної (геномної) ідентифікації людини в Україні. *Інновації в криміналістиці та судовій експертизі: матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 25 листоп. 2021 р. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2021. С. 93–97.*
12. Білоус В. Проблеми законодавчого та інформаційного забезпечення генетичної ідентифікації в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 3, Т. 3. С. 78–84.
13. Білецька Г. Судово-медичне значення використання генотипоскопії під час експертизи речових доказів біологічного походження. С. 58–61. URL: <https://cutt.ly/9XpoAxn>.
14. Правила проведення судово-медичних експертиз (досліджень) у відділеннях судово-медичної імунології бюро судово-медичної експертизи від 17 січня 1995 р., № 6. URL: <https://cutt.ly/8XpoM2I>.

REFERENCES:

1. Drapiaty, B. (2022). Pravove rehulivannia reestratsii henomnoi informatsii liudynu: ednist nauky i praktyku. (Legal Regulation of Human Genomic Information Registration: Unity of Science and Practice). *Holos Ukrainy – Golos Ukrainy Newspaper*. URL: <https://cutt.ly/XXprSWN>.
2. Pro derzhavnu reestratsiu henomnoi informatsii liudynu (On State Registration of Human Genomic Information): Draft Law 26.10.2020, #4265. (2020). *Verkhovna Rada Ukrainy*. URL: <https://cutt.ly/wXptqH7>.
3. Genome. *National Human Genome Research Institute*. (n.d.). URL: <https://cutt.ly/DXptl36>.
4. Bilous, V. (2015). Pro vprovadzhenia derzhavnoi henomnoi reestratsii v Ukraini. (On the Introduction of State Genomic Registration in Ukraine). *Naukovyi Visnyk*

Khersonskoho Derzhavnoho Universytetu – *Scientific Bulletin of Kherson State University*. #4(3). 89-95.

5. Pro Natsionalnu Politsiu (On the National Police): Law of Ukraine, 02.07.2015, #580-VIII. (2015). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of The Verkhovna Rada of Ukraine*. #40-41. Art. 379.
6. Roziasnennia osnovnykh polozhen Poriadku povidomlennia Upovnovazhenoho schodo vyznachennia obrobky personalnykh danykh, yaka stanovyt osoblyvyi ryzyk dlia prav i svobod subiektiv personalnykh danykh (Explanation of the Main Provisions of the Procedure for Notifying the Commissioner Regarding the Definition of Personal Data Processing, Which Poses a Particular Risk to the Rights and Freedoms of Personal Data Subjects): 08.01.2014 (2014). *Verkhovna Rada Ukrainy*. URL: <https://cutt.ly/HXpt0oT>.
7. Pro zakhyst fizychnykh osib u zviazku z opratsiuvanniam personalnykh danykh i pro vilnyi rukh takykh danykh, ta pro skasuvannia Dyrektyvy 95/46/ES (Zahalnyi rehlyment pro zakhyst danykh). (On the Protection of Persons in Connection With the Processing of Personal Data and on the Free Movement of Such Data, and on the Repeal of Directive 95/46 / EC (General Data Protection Regulation)). (2016).: Regulation of the European Parliament and of the Council (EU). 2016/679, 27.04.2016. URL: <https://cutt.ly/3XpykYD>.
8. Pro Yedynyi derzhavnyi demografichniy reestr ta dokumenty, scho pidtverdzhuiut hromadianstvo Ukrainy, posvidchuiut osobu chu ii spetsialnyi status (On the Unified State Demographic Register and Documents Confirming Ukrainian Citizenship, Identity or Special Status): Law of Ukraine, 20.11.2012, #5492-VI. (2013). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. #51. Art. 716.
9. Pchelina, O. (2020). Yevropeiskiy dosvid vykorystannia biometrychnykh danukh u kryminalnomu provadzheni (European Experience in Using Biometric Data in Criminal Proceedings). *Porivnialno-analitychne pravo – Comparative and Analytical Law*. # 2. 230-233.
10. Pro zakhyst personalnykh danykh (On Personal Data Protection): Law of Ukraine, 01.06.2010, #2297-VI (2010). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. #34. Art. 481.
11. Atamanchuk, V., & Voloshyn, O. (2021). Deiaki pytannia zabezpechennia henetychnoi (henomnoi) identyfikatsii liudyny v Ukraini (Some Issues of Ensuring Genetic (Genomic) Identification of a Person in Ukraine). *Innovatsii v kryminalistytsi ta sudovii ekspertyzi (Innovations in Criminalistics and Forensic Expertise): conference materials*. (Kyiv, 25.11.2021). Kyiv, 93-97.
12. Bilous, V. (2015). Problemy zakonodavchoho ta informatsiinoho zabezpechennia henomnoi identyfikatsii v Ukraini (Problems of Legislative and Informational Support of Genomic Identification in Ukraine). *Naukovyi Visnyk Khersonskoho Derzhavnoho Universytetu – Scientific Bulletin of Kherson State University*. #3, Book 3. 78–84.
13. Biletska, H. (n.d.). Sudovo-medychne znachennia vykorystannia henotyposkopii pid chas ekspertyzy rechovykh dokaziv biolohichnoho pokhodzhennia (Forensic Significance of the Use of Genotyping in the Examination of Physical Evidence of Biological Origin). 58-61. URL: <https://cutt.ly/9XpoAxn>.
14. Pravyla provedennia sudovo-medychnykh ekspertyz (doslidzhen) u viddilenniakh sudovo-medychnoi imunolohii biuro sudovo-medychnoi ekspertyzy (Rules for Conducting Forensic Medical Examinations (Studies) in the Departments of Forensic Medical Immunology of the Bureau of Forensic Medical Examination): 17.01.1995 (n.d.), #6. URL: <https://cutt.ly/8XpoM2I>.

Стаття надійшла до редакції 06.03.2023
The article was received 06 March 2023

СЕКЦІЯ 2 АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 342.951:351.82

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2023-1-2>

ВИЇЗД ДІТЕЙ ТА СТУДЕНТІВ ЗА КОРДОН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Коваленко Микола Васильович,
здобувач кафедри права гуманітарно-правового факультету
Національного аерокосмічного університету імені М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»
m.v.kovalenko@khai.edu
orcid.org/0000-0002-8232-3158

У статті досліджено порядок перетину кордону дітьми в умовах воєнного стану, сформульовано потенційні ризики, викликані правилами перетину кордону, розглянуто порядок перетину в умовах воєнного стану кордону студентами, які вступили на навчання до іноземних вищих навчальних закладів, сформульовано напрямки вдосконалення законодавчого регулювання у цій сфері.

Метою дослідження є аналіз сучасного законодавства, що регулює питання виїзду за кордон в умовах воєнного стану дітей, а також студентів чоловічої статі, що вступили на навчання до іноземних навчальних закладів; формулювання основних проблем правового регулювання перетину державного кордону в умовах воєнного стану дітьми та студентами чоловічої статі, які вступили на навчання до іноземних вищих навчальних закладів, та напрямків удосконалення законодавства у цій сфері.

В результаті було проаналізовано зміни у законодавстві щодо перетину державного кордону дітьми та студентами іноземних вищих навчальних закладів, що відбулись у зв'язку із введенням воєнного стану в Україні; з'ясовано судову практику у справах, пов'язаних з перетином в умовах воєнного стану державного кордону дітьми та студентами чоловічої статі, які вступили на навчання до іноземних вищих навчальних закладів.

Як висновок варто зазначити, що існуючий на сьогодні рівень нормативно-правового регулювання перетину державного кордону України дітьми, а також громадянами України – студентами чоловічої статі, які навчаються в іноземних вищих навчальних закладах, є недосконалим та не дозволяє повною мірою реалізувати належні громадянам України права і свободи у сфері перетину державного кордону в Україні. Поряд із цим є необхідність в удосконаленні процедури вирішення спорів щодо виїзду дітей за кордон без згоди та супроводу батьків судами.

Ключові слова: воєнний стан, дитина, перетин кордону дітьми в умовах воєнного стану, перетин кордону студентами іноземних вищих навчальних закладів в умовах воєнного стану, виїзд дітей за кордон без згоди батьків.

CHILDREN AND STUDENTS TRAVELING ABROAD UNDER CONDITIONS OF MARTIAL LAW

Kovalenko Mykola Vasylovych,
Postgraduate Student at the Department of Law of the Faculty of Humanities and Law
National Aerospace University "Kharkiv Aviation Institute"
m.v.kovalenko@khai.edu
orcid.org/0000-0002-8232-3158

The article examines the procedure for crossing the border by children under martial law, formulates the potential risks caused by the border crossing rules, considers the procedure for crossing the border under martial law by students enrolled in foreign higher education institutions, and formulates the directions for improving legislative regulation in this area.

The purpose of the study is to analyze the current legislation governing the issues of traveling abroad under martial law by children and male students enrolled in foreign higher education institutions; to formulate the main problems of legal regulation of crossing the State border under martial law by children and male students enrolled in foreign higher education institutions, and to identify the areas for improvement of legislation in this area.

As a result, the author analyzes the changes in the legislation on crossing the state border by children and students of foreign higher education institutions which occurred in connection with the introduction of martial

law in Ukraine; the author also examines the court practice in cases related to crossing the state border under martial law by children and male students enrolled in foreign higher education institutions.

In conclusion, it is worth noting that the current level of legal regulation of crossing the state border of Ukraine by children and male citizens of Ukraine enrolled in foreign higher education institutions is imperfect and does not allow for the full realization of the rights and freedoms belonging to Ukrainian citizens in the area of crossing the state border of Ukraine. At the same time, there is a need to improve the procedure for resolving disputes concerning the travel of children abroad without the consent and accompaniment of their parents by the courts.

Key words: martial law, child, border crossing by children under martial law, border crossing by students of foreign higher education institutions under martial law, children's travel abroad without parental consent.

Вступ. Починаючи з 2014 року Україна перебуває у стані збройного конфлікту з російською федерацією, яка анексувала Автономну Республіку Крим, а також окупувала частину Донецької та Луганської областей. Наслідком цього стало переміщення значної частини населення цих адміністративно-територіальних одиниць до інших населених пунктів України. 24 лютого 2022 року російська федерація розпочала нову хвилю збройної агресії проти України, яка охопила всю державу, наслідком чого стала масштабна хвиля еміграції населення, яка не оминула і дітей. Так, за даними ЮНІСЕФ, кількість дітей, що виїхали за кордон, перевищує 2 мільйони осіб. За таких обставин особливого значення набуває проблема правового регулювання перетину кордону дітьми, адже, з одного боку, у низці випадків виїзд дитини за кордон є єдиною можливістю зберегти життя та здоров'я дитини, а також забезпечити повноцінний розвиток дитини, а з іншого – має ризиком неповернення дитини в Україну. Особливо це стосується виїзду за кордон дітей у супроводі одного з батьків без згоди та/або відома іншого. Крім того, не менш важливе місце посідає проблема перетину державного кордону України студентами, які вступили на навчання до іноземних вищих навчальних закладів, проте не можуть реалізувати своє право на навчання внаслідок недосконалого правового регулювання питання виїзду за кордон чоловіків. Таким чином, станом на сьогодні особливого значення набуває питання вдосконалення правових механізмів регулювання перетину державного кордону дітьми, а також студентами чоловічої статі, які вступили на навчання до іноземних вищих навчальних закладів, проте не можуть виїхати на навчання.

У науці адміністративного права існує низка досліджень, присвячених окремим питанням правового регулювання перетину державного кордону, зокрема, це праці О.В. Балуєва, І.Г. Бережнюк, В.А. Весельської, С.М. Гусарова, Ю.В. Єрмакова, М.В. Іващенко, О.Я. Капінус, Є.О. Легези, Р.А. Мартянова, В.В. Сазонова, Н.П. Тиндик, Л.Р. Ткачук, та інших. Водночас, враховуючи динаміку змін законодавства щодо перетину державного кордону дітьми та студентами іноземних вищих навчальних закладів в умовах воєнного стану, а також прийняття відповідних нормативно-правових актів на обмежений період часу – на період дії воєнного стану, наукові дослідження у цій сфері практично не проводяться. У свою чергу, від наукових напрацювань та пропозицій, здійснених на підставі таких напрацювань, залежить якість правового

регулювання питань виїзду дітей та студентів за межі України, яка існує в період воєнного стану, та правові наслідки, які будуть мати місце після скасування воєнного стану, які можуть виявитись в ускладненні повернення дітей в Україну, неможливості своєчасного здобуття студентами освіти тощо.

Метою дослідження є аналіз сучасного законодавства, що регулює питання виїзду за кордон в умовах воєнного стану дітей, а також студентів чоловічої статі, що вступили на навчання до іноземних навчальних закладів; формулювання основних проблем правового регулювання перетину державного кордону в умовах воєнного стану дітьми та студентами чоловічої статі, які вступили на навчання до іноземних вищих навчальних закладів, та напрямків удосконалення законодавства у цій сфері.

Відповідно до мети дослідження були поставлені такі завдання: проаналізувати зміни у законодавстві щодо перетину державного кордону дітьми та студентами іноземних вищих навчальних закладів, що відбулись у зв'язку із введенням воєнного стану в Україні; з'ясувати судову практику у справах, пов'язаних з перетином в умовах воєнного стану державного кордону дітьми та студентами чоловічої статі, що вступили на навчання до іноземних вищих навчальних закладів.

Розділ I. Практика виїзду дітей за кордон

Основними нормативно-правовими актами, якими регламентований порядок виїзду громадян України за кордон, є Закон України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» (Київ, 1994) Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил перетинання державного кордону громадянами України» № 57 від 27 січня 1995 року (Київ, 1995), Постанова Верховної Ради України «Про затвердження положень про паспорт громадянина України» (Київ, 1992), а також Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження зразка бланка, технічного опису та Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсним та знищення паспорта громадянина України» № 302 від 25 березня 2015 року (Київ, 2015).

За загальним правилом, що діяло до введення на всій території України воєнного стану, діти, що не досягли 16 років, мали право виїжджати з України виключно або у супроводі обох батьків, або у супроводі одного з батьків, проте за обов'язкової наявності нотаріально посвідченої згоди другого з батьків, або у супроводі інших повнолітніх осіб, проте за обов'язкової наявності нотаріально посвідченої згоди на такий виїзд обох батьків.

Крім того, було визначено, що у нотаріальній посвідченій згоді батьків на виїзд дитини за кордон обов'язково зазначались держава прямування та відповідний проміжок часу, протягом якого батьки давали дозвіл на перебування їх дитини за кордоном. Без нотаріальної згоди іншого з батьків допускався виїзд дитини за кордон лише у випадках, прямо визначених законом, і на обмежений період часу. Метою вказаних обмежень було запобігання спробам несанкціонованого вивезення дітей України на постійне місце проживання в іноземній державі, адже за приписами ч. 1 ст. 11 Конвенції про права дитини від 20 листопада 1989 року (Нью-Йорк, 1989), ратифікованої Постановою Верховної Ради Української РСР № 789-XII від 27.02.1991 року (Київ, 1991), держави-учасниці вживають заходів для боротьби з незаконним переміщенням і неповерненням дітей із-за кордону.

Водночас 24 лютого 2022 року Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» № 64/2022 від 24.02.2022 року (Київ, 2022), починаючи з 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року в Україні було введено воєнний стан.

Так, керуючись якнайкращими інтересами дітей, з метою уникнення загрози їх життю та здоров'ю, 12 березня 2022 року Кабінетом Міністрів України була прийнята Постанова «Постанова про внесення змін до Правил перетинання державного кордону громадянами України» № 264 (Київ, 2022), якою порядок виїзду з України дітей, віком до 16 років, було спрощено та передбачено, що в умовах воєнного стану виїзд за межі держави громадян України у віці до 16 років здійснюється у супроводі одного з батьків, а також баби, діда, повнолітніх брата, сестри, мачухи, вітчима або інших осіб, уповноважених одним з батьків письмовою заявою, завіреною органом опіки та піклування, здійснюється без нотаріально посвідченої згоди другого з батьків.

Таким чином, наразі не вимагається нотаріальна посвідчена згода батьків на виїзд дитини за кордон без їх супроводу. Єдиним стримуючим механізмом, попереджуючим несанкціонований вивіз дитини за кордон, є вимога до осіб, які не є матір'ю чи батьком дитини, його бабою чи дідом, повнолітнім братом чи сестрою, мачухою чи вітчимою, щодо наявності в них від одного з батьків дитини письмової заяви про дозвіл на вивіз дитини за кордон, завіреної органом опіки та піклування. Вказане спрощення має ризиком зловживання родичами дитини своїми правами та вивезення дитини за кордон без узгодження цього вивезення з батьками дитини та наміру повернення дитини у державу її громадянства. Наслідком спрощення у такий спосіб механізму виїзду дітей за кордон стануть численні випадки боротьби батьків за відшукання та повернення своїх дітей додому.

У свою чергу, Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей (Гаага, 1980), до якої Україна приєдналась Законом України «Про приєднання України до Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей» (Київ, 2006), передбачає, що судовою установою,

яка вирішує питання повернення дитини до держави її громадянства, є судова установа саме держави знаходження дитини за кордоном, що також не сприяє поверненню дитини додому. Так, відповідно до ч.ч. 1, 2 ст. 12 цієї Конвенції із заявою про повернення дитини необхідно звертатись впродовж року з дня незаконного переміщення дитини, оскільки після спливу цього строку судовий і адміністративний орган видає розпорядження про повернення дитини лише у разі, коли відсутні дані, що дитина вже прижилася у своєму новому середовищі.

Що стосується вимоги законодавства щодо обов'язку дорослої особи, що вивезла дитину за кордон, поставити таку дитину на консульський облік, то дана вимога не попередить у повній мірі зловживання родичами дитини своїм правом вивезти дитину за кордон, адже особа, що вивезла дитину за кордон, може на такий облік дитину не поставити.

Таким чином, наразі існує нагальна потреба в удосконаленні правового регулювання порядку перетину дітьми кордону України на виїзд, тим більше, що нотаріат в Україні відновив свою роботу та в змозі перевіряти наявність згоди батьків на виїзд їхньої дитини за кордон шляхом посвідчення їхніх дозволів на виїзд їхньої дитини за кордон.

Також доцільним є внесення змін до законодавства України щонайменше у питанні чіткого визначення строків розгляду судами справ за позовами осіб, які планують вивезти дитину за кордон, про надання їм дозволів на виїзд дітей за кордон, з тим, щоб ще до перетину дитиною кордону України, проте у розумні строки, були ретельно перевірені всі підстави виїзду дитини за кордон, а також характеристика особи, що планує вивезти дитину за кордон.

Розділ II. Практика виїзду за кордон студентів під час воєнного стану

Іншою проблемою, з якою зіткнулися громадяни України, які є студентами іноземних вищих навчальних закладів, виявилась у неможливості перетину державного кордону України з метою виїзду на навчання без відповідного рішення суду. Так, аналіз судової практики, а саме рішення Чернівецького окружного адміністративного суду від 06 грудня 2022 року, ухвалене у справі № 600/3905/22-а (Чернівці, 2022), рішення Харківського окружного адміністративного суду від 19 січня 2023 року, ухвалене у справі № 520/10098/22 (Харків, 2023), рішення Львівського окружного адміністративного суду від 04 січня 2023 року, ухвалене у справі № 380/14982/22 (Львів, 2023), рішення Закарпатського окружного адміністративного суду від 04 січня 2023 року, ухвалене у справі № 260/5150/22 (Ужгород, 2023) – свідчать про те, що Державна прикордонна служба України відмовляє студентами, які є громадянами України, проте навчаються в іноземних вищих навчальних закладах, у виїзді з України на підставі відсутності у цих студентів всіх необхідних, підтверджуючих їх право на виїзд, документів.

Так, однією з підстав такої відмови є формулювання пункту другого Правил перетинання державного кордону громадянами України,

затверджених Постановою Кабінету Міністрів України № 57 від 27 січня 1995 року, у якому зазначено, що у визначених законом випадках для перетинання державного кордону громадянин України, окрім паспортного документу, повинен надати також інші передбачені законодавством підтверджуючі документи. Водночас чітко визначеного переліку документів, які підтверджують право громадян України – здобувачів вищої освіти в іноземних вищих навчальних закладах – виїжджати за межі України на навчання законодавство України не містить.

Наступною причиною ускладненості перетину державного кордону цією категорією осіб є формулювання пункту 2-6 вищенаведених Правил, у якому зазначено, що «у разі введення на території України надзвичайного або воєнного стану право на перетин державного кордону, крім осіб, зазначених у пунктах 2-1 та 2-2 цих Правил, також мають інші військовозобов'язані особи, які не підлягають призову на військову службу під час мобілізації. Ця норма не поширюється на осіб, визначених в абзацах другому – восьмому частини третьої статті 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» (Київ, 1993). Натомість саме у абзаці другому статті 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» встановлено, що не підлягають призову на військову службу в період мобілізації здобувачі вищої освіти.

Отже, буквально тлумачення наведених норм закону дає підстави для висновку, що незважаючи на те, що громадяни України, які є студентами іноземних вищих навчальних закладів, не підлягають призову на військову службу в період мобілізації, права на виїзд за межі України, за відсутності в них інших підстав, вони також не мають.

З цього приводу Адміністрація Державної прикордонної служби України у своєму розпорядженні «Щодо порядку організації виїзду за кордон на період дії правового режиму воєнного стану» № 23-6855/0/6-22-Вих від 17 березня 2022 року (Київ, 2022) роз'яснила, що обмеження щодо заборони на період дії правового режиму воєнного стану виїзду за межі України громадян України чоловічої статі віком від 18 до 60 років не застосовуються до здобувачів фахової передвищої та вищої освіти, асистентів-стажистів, аспірантів та докторантів, які навчаються за кордоном за денною або дуальною формами здобуття освіти (студенти, слухачі). Підтверджуючими документами для цієї категорії осіб можуть бути довідки про відстрочку, видані військовими. Таке правове регулювання спірних правовідносин чітким назвати складно.

Разом із тим, враховуючи, що дане роз'яснення сили закону не має, наведені в ньому правила є не обов'язковими, а рекомендаційними для виконання, у зв'язку з чим Державна прикордонна служба України їх у правовідносинах з громадянами України, які є здобувачами вищої освіти в іноземних навчальних закладах, щодо перетину ними кордону і не використовує. Вказане призводить до необхідності оскарження студентами відповідної відмови Державної прикордонної служби

України щодо перетину кордону в адміністративних судах. У свою чергу, окремих строків розгляду таких позовів Кодекс адміністративного судочинства України не містить та не враховує час, протягом якого студент замість здобуття освіти доводить у судах своє право на виїзд з України задля здобуття освіти. Так, аналіз вищенаведених судових рішень свідчить, що рішення Державної прикордонної служби України про відмову студентам у перетині державного кордону України були прийняті на початку вересня-жовтня 2022 року, проте рішення суду, якими відповідні рішення Державної прикордонної служби України були визнані протиправними та скасовані, були ухвалені у січні 2023 року, тобто коли перший семестр навчання вже минув.

Саме у січні 2023 року вказані рішення суду звернути до виконання неможливо, адже за загальним правилом, встановленим Кодексом адміністративного судочинства України, на оскарження судового рішення до суду апеляційної інстанції, а отже і на набрання ним чинності, надається строк у тридцять днів. Тобто за умови неоскарження Державною прикордонною службою України судових рішень реально студент зможе виїхати на навчання на початку березня 2023 року, коли навчальний рік добігає кінця.

За таких обставин наразі існує нагальна потреба в узгодженні між собою положень нормативно-правових актів, що регламентують права громадян України, які є студентами іноземних вищих навчальних закладів, у питанні перетину ними кордону України з метою виїзду на навчання до іноземних вищих навчальних закладів, студентами яких вони є. Крім того, враховуючи підзаконний характер Правил перетинання державного кордону громадянами України, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України № 57 від 27 січня 1995 року, норми якого суперечать законам України, які мають вищу юридичну силу, доцільним є оновлення Закону України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» або прийняття нового закону, предметом якого є комплексне врегулювання порядку виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України.

Висновки. Проведений аналіз правового регулювання перетину державного кордону України дітьми, а також громадянами України – студентами чоловічої статі, які навчаються в іноземних вищих навчальних закладах, дає підстави для висновку, що існуючий на сьогодні рівень нормативно-правового регулювання цього питання є недостатнім та не дозволяє повною мірою реалізувати належні громадянам України права і свободи у сфері перетину державного кордону України. Задля підвищення якості правового регулювання процедури виїзду дітей за межі України доцільним є скасування норми Правил перетинання державного кордону громадянами України, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України № 57 від 27 січня 1995 року, якою нівелюється значення нотаріальної згоди батьків на перетин їхньою дитиною державного кордону України. Поряд із цим є необхідність в удосконаленні процедури

вирішення спорів щодо виїзду дітей за кордон без згоди та супроводу батьків судами. Крім того, оновлення потребують і нормативно-правові акти, що регулюють порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України, у тому числі в частині, що стосується студентів, адже станом на сьогоднішні норми, що регулюють ці правовідносини, містяться у нормативно-правових актах різної юридичної сили, які, до того ж, не узгоджуються між собою та суперечать один одному.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України : Закон України від 21.01.1994р. № 3857-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3857-12#Text> (дата звернення: 30.01.2023 р.).
2. Про затвердження Правил перетинання державного кордону громадянами України : Постанова Кабінету Міністрів України від 27.01.1995р. № 57. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/57-95-%D0%BF/ed20221119#top> (дата звернення: 30.01.2023 р.).
3. Про затвердження положень про паспорт громадянина України : Постанова Верховної Ради України від 26.06.1992 р. № 2503-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2503-12#Text> (дата звернення: 30.01.2023 р.).
4. Про затвердження зразка бланка, технічного опису та Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсним та знищення паспорта громадянина України : Постанова Кабінету Міністрів України від 25.03.2015р. № 302. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/302-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 30.01.2023 р.).
5. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 30.01.2023 р.).
6. Про ратифікацію Конвенції про права дитини : Постанова Верховної Ради Української РСР від 27.02.1991р. № 789-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/789-12#Text> (дата звернення: 30.01.2023 р.).
7. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022р. № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 30.01.2023 р.).
8. Постанова про внесення змін до Правил перетинання державного кордону громадянами України : Постанова Кабінету Міністрів України від 12.03.2022 р. № 264. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/264-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 30.01.2023 р.).
9. Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_188#Text (дата звернення: 30.01.2023 р.).
10. Про приєднання України до Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей Закон України від 11.01.2006 р. № 3303-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3303-15#Text> (дата звернення: 30.01.2023 р.).
11. Рішення Чернівецького окружного адміністративного суду від 06.12.2022р. у справі № 600/3905/22-а. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107698547> (дата звернення: 30.01.2023 р.).
12. Рішення Харківського окружного адміністративного суду від 19.01.2023р. у справі № 520/10098/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108484710> (дата звернення: 30.01.2023 р.).
13. Рішення Львівського окружного адміністративного суду від 04.01.2023р. у справі № 380/14982/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108252574> (дата звернення: 30.01.2023 р.).
14. Рішення Закарпатського окружного адміністративного суду від 04.01.2023р. у справі № 260/5150/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108290663> (дата звернення: 30.01.2023 р.).
15. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію : Закон України від 21.10.1993р. № 3543-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#top> (дата звернення: 30.01.2023 р.).

16. Щодо порядку організації виїзду за кордон на період дії правового режиму воєнного стану : Лист Адміністрації державної прикордонної служби України від 17.03.2022р. № 23-6855/0/6-22-Вих. URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/images/0/03/Щодо_порядку_організації_виїзду_за_кордон_на_період_дії_правового_режиму_воєнного_стану.pdf (дата звернення: 30.01.2023 р.).

REFERENCES:

1. Pro poriadok vyizdu i vizdu v Ukrainu hromadian Ukrainy [On the Procedure for Departure from and Entry into Ukraine by Citizens of Ukraine] : Zakon Ukrainy vid 21.01.1994 r. № 3857-XII URL [The Law of Ukraine of January 21, 1994.] : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3857-12#Text> (data zvernennia 30.01.2023 r.) [Date of access: January 30, 2023].
2. Pro zatverdzhennia Pravyi peretynannia derzhavnoho kordonu hromadianamy Ukrainy [On Approval of the Rules for Crossing the State Border by Citizens of Ukraine] : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 27.01.1995r. № 57 URL [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of January 27, 1995. № 57 URL] : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/57-95-%D0%BF/ed20221119#top> (data zvernennia 30.01.2023 r.) [Date of access: January 30, 2023].
3. Pro zatverdzhennia polozhen pro pasport hromadianyna Ukrainy [On Approval of Provisions on the Passport of a Citizen of Ukraine] : Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 26.06.1992r [Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine of June 26, 1992. № 2503-XII URL] : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2503-12#Text> (data zvernennia 30.01.2023 r.) [Date of access: January 30, 2023].
4. Pro zatverdzhennia zrazka blanka, tekhnichnoho opysu ta Poriadku oformlennia, vydachi, obminu, peresylnannia, vyluchennia, povnennia derzhavi, vyznannia nediiisnym ta znyschennia pasporta hromadianyna Ukrainy [On Approval of the Sample Form, Technical Description and Procedure for Registration, Issuance, Exchange, Transfer, Withdrawal, Return to the State, Invalidation and Destruction of the Passport of a Citizen of Ukraine] : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 25.03.2015r. № 302 URL [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 25.03.2015. № 302 URL] : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/302-2015-%D0%BF#Text> (data zvernennia 30.01.2023 r.) [Date of access: January 30, 2023].
5. Konventsiia pro prava dytyny vid 20 lystopada 1989 roku URL [Convention on the Rights of the Child of November 20, 1989 URL] : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (data zvernennia 30.01.2023 r.) [Date of access: January 30, 2023].
6. Pro ratyfikatsiiu Konventsii pro prava dytyny [On ratification of the Convention on the Rights of the Child] : Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 27.02.1991r. № 789-KhII URL [Resolution of the Verkhovna Rada of the Ukrainian SSR of 27.02.1991. № 789-XII URL] : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/789-12#Text> (data zvernennia 30.01.2023 r.) [Date of access: January 30, 2023].
7. Pro vvedennia voiennoho stanu v Ukraini [On the introduction of martial law in Ukraine] : Ukaz Prezidenta Ukrainy vid 24.02.2022r. № 64/2022 URL [Decree of the President of Ukraine of 24.02.2022 №. 64/2022 URL] : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (data zvernennia 30.01.2023 r.) [Date of access: January 30, 2023].
8. Postanova pro vnesennia zmin do Pravyi peretynannia derzhavnoho kordonu hromadianamy Ukrainy [Resolution on Amendments to the Rules of Crossing the State Border by Citizens of Ukraine] : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 12.03.2022r. № 264 URL [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 12.03.2022 №. 264 URL] : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/264-2022-%D0%BF#Text> (data zvernennia 30.01.2023 r.) [Date of access: January 30, 2023].
9. Konventsiia pro tsyvilno-pravovi aspekty mizhnarodnoho vykradennia URL [Convention on the Civil Aspects of International Kidnapping URL] : [tps://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_188#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_188#Text) (data zvernennia 30.01.2023 r.) [Date of access: January 30, 2023].
10. Pro pryednannia Ukrainy do Konventsii pro tsyvilno-pravovi aspekty mizhnarodnoho vykradennia ditei [On Ukraine's

accession to the Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction] : Zakon Ukrainy vid 11.01.2006r. № 3303-IV URL [Law of Ukraine of 11.01.2006 №. 3303-IV URL] : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3303-15#Text> (data zvernynnia 30.01.2023 r.) [Date of access: January 30, 2023.].

11. Rishennia Chernivetskoho okruzhnoho administratyvnoho sudu vid 06.12.2022r. u spravi № 600/3905/22-a URL [Court decision of the Chernivtsi District Administrative Court of 06.12.2022 in case №. 600/3905/22-a URL] : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107698547> (data zvernynnia 30.01.2023 r.) [Date of access: January 30, 2023.].

12. Rishennia Kharkivskoho okruzhnoho administratyvnoho sudu vid 19.01.2023r. u spravi № 520/10098/22 URL [Court decision of the Kharkiv District Administrative Court of 19.01.2023 in case №. 520/10098/22 URL] : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108484710> (data zvernynnia 30.01.2023 r.) [Date of access: January 30, 2023.].

13. Rishennia Lvivskoho okruzhnoho administratyvnoho sudu vid 04.01.2023r. u spravi № 380/14982/22 [Court decision of the Lviv District Administrative Court of 04.01.2023 in case №. 380/14982/22] : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108252574> (data zvernynnia 30.01.2023 r.) [Date of access: January 30, 2023.].

14. Rishennia Zakarpatskoho okruzhnoho administratyvnoho sudu vid 04.01.2023r. u spravi № 260/5150/22 URL [Court decision of the Transcarpathian Regional Administrative Court of 04.01.2023 in case No. 260/5150/22 URL] : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108290663> (data zvernynnia 30.01.2023 r.) [Date of access: January 30, 2023.].

15. Pro mobilizatsiinu pidhotovku ta mobilizatsiiu [On mobilization training and mobilization] : Zakon Ukrainy vid 21.10.1993r. № 3543-KhII URL [Law of Ukraine of 21.10.1993 №. 3543-XII URL] : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#top> (data zvernynnia 30.01.2023 r.) [Date of access: January 30, 2023.].

16. Shchodo poriadku orhanizatsii vyizdu za kordon na period dii pravovoho rezhymu voiennoho stanu [On the procedure for organizing travel abroad during the period of martial law] : Lyst Administratsii derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy vid 17.03.2022r. № 23-6855/0/6-22-Vykh URL [Letter of the Administration of the State Border Guard Service of Ukraine dated 17.03.2022 No. 23-6855/0/6-22-out URL] : https://wiki.legalaid.gov.ua/images/0/03/Щодо_порядку_організації_виїзду_за_кордон_на_період_дії_правового_режиму_воєнного_стану.pdf

*Стаття надійшла до редакції 01.03.2023
The article was received 01 March 2023*

СЕКЦІЯ 3
КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА;
СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 343.1

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2023-1-3>

**ПОВНОВАЖЕННЯ ПРОКУРОРА НА ПРОВЕДЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ
У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ**

Басиста Ірина Володимирівна,
докторка юридичних наук, професорка,
професорка кафедри кримінального процесу та криміналістики,
адміністративного права та адміністративного процесу
Львівського державного університету внутрішніх справ;
член Науково-консультативної ради при Верховному Суді
basysta-i@ukr.net
orcid.org/0000-0001-9707-7386

Галаган Володимир Іванович,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри кримінального та кримінального процесуального права
Національного університету «Києво-Могилянська академія»
galaganvi@ukma.edu.ua
orcid.org/0000-0001-8224-0099

Удовенко Жанна Володимирівна,
докторка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри кримінального та кримінального процесуального права
Національного університету «Києво-Могилянська академія»
zhanna.udovenko@ukma.edu.ua
orcid.org/0000-0002-4100-0723

У цій публікації *поставлено за мету* переконати опонентів в тому, що здійснюючи функцію процесуального керівництва, прокурор, серед іншого, вправі брати й особисту участь у розслідуванні, бо ж є відповідальним за його результати. І коли наявна ситуація можливої втрати доказів, знищення їх джерел тощо через зволікання у часі, то очевидною і логічною є ініціатива прокурора, котра має своїм результатом особисте провадження ним відповідних процесуальних дій у межах наданих йому повноважень. Для досягнення задекларованої мети та отримання належних результатів **використано таку сукупність методів**: формально-логічний, аналізу та синтезу, вибірку, порівняльно-правовий, прогнозування. **Результатами такої діяльності є**: 1) з'ясовано, що дати ґрунтовну відповідь на задекларовану у її назві дилему можливо лише за умови врахування тих законодавчих положень, судових позицій та тлумачень, а також авторських роздумів і концептуальних розумінь, які дозволяють сформулювати переконання у тому, що цілком закономірно та логічно, що прокурор, котрий є процесуальним керівником за КПК України, має широкі повноваження щодо проведення окремих процесуальних дій у кримінальному провадженні та всього розслідування в цілому; 2) констатовано, що внесення відомостей до ЄРДР дозволяє прокурору здійснювати свою процесуальну діяльність в межах першої стадії кримінального провадження – досудового розслідування; 3) доведено, що проводячи всі дії, передбачені частиною 2 статті 36 КПК України, та здійснюючи інші повноваження, визначені для нього КПК України, прокурор, незалежно від місця прокуратури в системі прокуратури України чи адміністративної посади, яку прокурор обіймає у прокуратурі, реалізуючи процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, апріорі не виходить за межі наданих йому повноважень. **Висновки**: зазначена процесуальна діяльність прокурора водночас служить виконанню завдань кримінального провадження і переслідує мету – створення передумов для встановлення істини. Проводячи певні процесуальні дії після внесення відомостей до ЄРДР, у випадках, коли для них прокурор є належним суб'єктом, вести мову про певні хиби у сформованій ним доказовій базі, лише за ознакою неналежного суб'єкта, не доводиться.

Ключові слова: внесення відомостей до ЄРДР, процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, особиста участь прокурора у розслідуванні, негласні слідчі (розшукові) дії, слідчі (розшукові) дії.

AUTHORITY OF THE PROSECUTOR TO CONDUCT PROCEDURAL ACTIONS IN CRIMINAL PROCEEDINGS: SEPARATE PROBLEMS

Basysta Iryna Volodymyrivna,
Doctor of Juridical Sciences, Professor,
Professor at the Department of the Criminal Procedure
Lviv State University of Internal Affairs
basysta-i@ukr.net
orcid.org/0000-0001-9707-7386

Galagan Volodymyr Ivanovych,
Doctor of Juridical Sciences, Professor,
Head of the Department of Criminal Law and Law of Criminal Procedure
National University of "Kyiv-Mohyla Academy"
galaganvi@ukma.edu.ua
orcid.org/0000-0001-8224-0099

Udoenko Zhanna Volodymyrivna,
Doctor of Juridical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Criminal Law and Law of Criminal Procedure
National University of "Kyiv-Mohyla Academy"
zhanna.udovenko@ukma.edu.ua
orcid.org/0000-0002-4100-0723

The purpose of this publication is to convince the opponents that, performing the function of procedural management, the prosecutor, among other things, has the right to take a personal part in the investigation, because he is responsible for its results. And when there is a situation of possible loss of evidence, destruction of their sources, etc. due to delay in time, the initiative of the prosecutor is obvious and logical, which results in his implementation of relevant procedural actions within the limits of the powers granted to him. In order to achieve the stated goal and obtain appropriate results, the following set of methods was used: formal-logical, analysis and synthesis, sampling, comparative-legal, forecasting. The results of such activities are: 1) clarified that it is possible to give a thorough answer to the dilemma declared in the title only if we take into account those legislative provisions, court positions, and interpretations, as well as the author's thoughts and conceptual understandings, which allow us to formulate the conviction that it is quite natural and logical, that the prosecutor, who is the procedural manager under the Criminal Procedure Code of Ukraine, has broad powers to conduct individual procedural actions in criminal proceedings and the entire investigation as a whole; 2) it has been established that entering information into the EDPR allows the prosecutor to carry out his procedural activities within the first stage of criminal proceedings - the pre-trial investigation; 3) it has been proven that by carrying out all the actions provided for in part 2 of Article 36 of the Criminal Procedure Code of Ukraine and exercising other powers determined for him by the Criminal Procedure Code of Ukraine, the prosecutor, regardless of the place of the prosecutor's office in the system of the prosecutor's office of Ukraine or the administrative position held by the prosecutor in the prosecutor's office, implementing procedural management of the pre-trial investigation, a priori does not go beyond the powers granted to him. Conclusions: The applied formal-logical method managed to generalize that the already mentioned procedural activity of the prosecutor simultaneously serves to fulfill and pursues the fulfillment of the tasks of criminal proceedings. And precisely based on the results of the above analysis and synthesis, the applied sample succeeded in formulating the conclusions that, when carrying out certain procedural actions after entering information into the Public Prosecutor's Office, in cases where the prosecutor is the proper subject for them, talk about certain errors in the evidence formed by him base, only on the basis of an improper subject, is not proved.

Key words: entering information into the EDPR, procedural management of the pre-trial investigation, personal prosecutor's participation in the investigation, secret investigative (search) actions, investigative (search) actions.

Вступ. Щодо задекларованої у назві статті проблематики, то доктринальні підходи, як і судова практика, далекі від однозначної відповіді. А передумовою для такого стану справ, вочевидь, є не зовсім вдалі законодавчі позиції, котрі за різних вихідних ситуаційних даних тлумачаться учасниками кримінального провадження на свій лад. Зокрема, свідченням цьому є та обставина, що

на розгляді Касаційного кримінального суду Верховного Суду знаходиться кримінальне провадження щодо Особи 1 за обвинуваченням у вчиненні кримінального правопорушення, відповідальність за яке передбачена частиною 3 статті 369² КК України. Вироком Вищого антикорупційного суду Особу 1 визнано винуватим і засуджено. Апеляційна палата Вищого антикорупційного суду змі-

нила вирок, виключила з його мотивувальної частини посилання суду на певні докази, змінила правову кваліфікацію дій Особи 1 з частини 3 на частину 2 статті 369² КК України і призначила покарання. Захисник подав касаційну скаргу, в котрій, серед іншого, зазначив про те, що у цьому кримінальному провадженні прокурор прокуратури Київської області після внесення відомостей до ЄРДР, у супереч частині 7 статті 214 КПК України (у редакції, чинній на момент вчинення дій), невідкладно, але не пізніше наступного дня, не передав наявних у нього матеріалів до належного органу досудового розслідування з дотриманням правил підслідності, а самостійно в період з 01 до 05 квітня 2019 року провів процесуальні дії. Унаслідок цього, на думку захисту, недопустимими є докази, отримані в результаті зазначених дій прокурора на початковому етапі досудового розслідування. Тобто Касаційному суду в аспекті розгляду питання щодо допустимості доказів необхідно вирішити, зокрема, чи у межах своїх повноважень, визначених КПК України, діяв прокурор (процесуальний керівник) за вищевказаних обставин з урахуванням положень частини 7 статті 214 КПК України (у редакції, чинній на момент вчинення дій). Перегляд судових рішень у касаційному порядку в цьому провадженні здійснювався вдруге. У постанові Касаційного суду від 14 червня 2021 року колегія суддів вказала, що прокурор може проводити необхідні слідчі дії, але в межах строку, визначеного законодавцем. Тобто, розпочавши кримінальне провадження, за наявності даних про вчинення злочину депутатом обласної ради прокурор на підставі частини 7 статті 214, пункту 1 частини 5 статті 216 КПК України зобов'язаний був невідкладно, але не пізніше наступного дня з дотриманням правил підслідності передати наявні в нього матеріали детективам НАБУ для проведення досудового розслідування. Враховуючи наведене, колегія суддів у постанові від 14 червня 2021 року дійшла висновку, що органи прокуратури діяли поза межами наданих їм процесуальним законом повноважень, а суд апеляційної інстанції належним чином не перевірів доводів апеляційних скарг захисників щодо недопустимості доказів, отриманих у результаті проведення відповідних слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій. Ухвалою від 7 вересня 2022 року це кримінальне провадження було передане на розгляд Третьої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду, оскільки колегія суддів вважає за необхідне відступити від вищезазначеного висновку в постанові від 14 червня 2021 року (Звернення, 2022).

Виходячи із такого стану справ, Суд звернувся до Науково-консультативної ради (Звернення, 2022) для отримання відповідних наукових висновків (Науковий висновок, 2022). На сьогодні наявне рішення Третьої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду та до нього висловлена окрема думка, котра різнилася з колегіальним рішенням. З огляду всього наведеного простежується, як актуальність

задекларованої проблематики, так і її практична значимість.

На шпальтах цієї наукової розвідки спробуємо запропонувати для наукової спільноти, а також практикуючих юристів власні підходи та напрацювати відповідні рекомендації.

Науково-дослідницьким завданням є спроба розлого описати стан справ у цій царині, використовуючи наявну практику, як Верховного Суду, так і наукові підходи, співставити ті кримінальні процесуальні аргументи, котрі дозволяють упередити ймовірні невірні тлумачення. У результаті доведено, що проводячи всі дії, передбачені частиною 2 статті 36 КПК України, та здійснюючи інші повноваження, визначені для нього КПК України, прокурор, незалежно від місця прокуратури в системі прокуратури України чи адміністративної посади, яку прокурор обіймає у прокуратурі, реалізуючи процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, апіорі не виходить за межі наданих йому повноважень.

При цьому у публікації поставлено за мету переконати опонентів в тому, що здійснюючи функцію процесуального керівництва, прокурор, серед іншого, вправі брати й особисту участь у розслідуванні, бо ж є відповідальним за його результати.

Варто й вказати, що окремі складові задекларованої дилеми неодноразово перебували у полі зору дослідників-процесуалістів та й, як вже наведено, наявна судова практика виробила свої, хоча і різні, підходи до її вирішення. І, якраз, таким правилам та особливостям присвячені окремі, аналізовані нами, норми КПК України, а їх сприйняттю і підходам до застосування – наукові надбання таких дослідників, як Ю.П. Аленін, Н.Р. Бобечко, В.О. Гринюк, Ю.М. Грошевий, О.В. Капліна, В.Т. Нор, М.А. Погорецький, О.С. Старенький, А.В. Столітній, А.Р. Туманянц, О.Г. Шило, В.М. Юрчишин, та інших. Окремі аспекти процесуальної діяльності прокурора у кримінальному провадженні були предметом наукових досліджень А.Ю. Гнатюка, І.В. Рогатюка, М.П. Тахтарова, А.В. Ткача, О.В. Хаваліц, М.В. Черноусько, К.В. Шевцової та інших науковців. Під час їх виконання були висловлені, аргументовані й обґрунтовані різні пропозиції щодо внесення змін і доповнень до чинного КПК України.

Зокрема, відмічається, що по суті повноваження прокурорів є правовими засобами реалізації завдань та функцій прокуратури (Лемак, 2013: 68). Вони забезпечують, як слушно зауважує П.М. Каркач, ефективність прокурорського нагляду за додержанням і застосуванням законів, сприяють своєчасному виявленню порушень закону, їх усуненню та притягненню винних осіб до відповідальності (Каркач, 2008: 80).

Проблематика різної вживаної законодавцем термінології, на кшталт підтримання прокурором «публічного» чи «державного» обвинувачення, також вже перебувала в полі зору процесуалістів (Басиста, 2017: 11–13; Басиста, Благута, Комісарчук, 2022: 134–137 та ін.), як і повноваження прокурора брати участь у судовому розгляді кримінальних проваджень у формі приватного обвинувачення (Басиста, 2019: 13–25) тощо.

На переконання І.В. Рогатюка, прокурор на досудовому розслідуванні виконує лише функції нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва та функцію обвинувачення. Щодо діяльності прокурора на початку досудового розслідування ним розглянуті роль прокурора під час прийняття та розгляду заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення; під час формування та ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР) та перевірки законності й обґрунтованості прийняття окремих процесуальних рішень. Натомість проведення прокурором окремих процесуальних дій на цьому етапі розслідування, на жаль, залишилася поза увагою вказаного автора (Рогатюк, 2016: 126–197).

Своєю чергою, А. Ю. Гнатюк, досліджуючи функціональну структуру кримінальної процесуальної діяльності прокурора у досудовому провадженні, цілком слушно зазначив про значні повноваження прокурора щодо організації та здійснення розслідування. У досудовому провадженні, пише цей науковець, найважливіші процесуальні рішення (про початок розслідування, про рух провадження, про притягнення особи до кримінальної відповідальності та ін.) приймаються самим прокурором або з його дозволу, або з обов'язковим наступним контролем. Водночас, готуючи свої пропозиції щодо внесення змін і доповнень до чинного КПК України, він звернув увагу лише на необхідність негайного повідомлення слідчим прокурора про проведення процесуальних дій до внесення до ЄРДР відомостей про кримінальне правопорушення (Гнатюк, 2016: 4–11).

Якщо ж провести наукове узагальнення щодо співвідношення прокурорського нагляду і процесуального керівництва, то науковці зайняли, як однакові, так і «серединні» та геть протилежні позиції, підкреслюючи або ж про їх несумісність, або ж про тотожність тощо (Смирнов, 2017: 122).

Дослідники наголошують й на виключній активності прокурора задля реалізації тих із повноважень, за допомогою яких останній може ініціювати досудове розслідування (Лапкін, 2015: 97). А задля повноцінного виконання завдань кримінального провадження, прокурор мав би використати весь комплекс наданих йому повноважень (Цимбалістенко, 2015: 155).

Не обминули процесуалісти заслуженою критикою й законодавчу ініціативу самої конструкції статті 36 КПК України, адже дійсно є так, що «...не вдалося розмежувати кримінальні процесуальні функції прокурора, у зв'язку з чим ряд повноважень, у тому числі і ті, що здійснюються у межах інших функцій, було автоматично віднесено до повноважень щодо здійснення прокурорського нагляду у формі процесуального керівництва» (Глов'юк, 2015: 166).

Повноваження прокурора, зокрема визначені у пункті 1 частини 2 статті 36 КПК України щодо початку досудового розслідування на наявності підстав, передбачених цим Кодексом, серед інших процесуальних норм

(статті 37, 40, 56, 140, 144 та ін.) були предметом розгляду М. В. Черноусько (Черноусько, 2016: 9–15). Зі свого боку, О.В. Хаваліц досліджувала питання прокурорського нагляду за додержанням законів при розслідуванні кримінальних правопорушень терористичного характеру. Вона зазначає, що, реалізуючи свої повноваження щодо розгляду заяв, повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення, а також щодо початку досудового розслідування, керівник органу прокуратури районного рівня або його заступник повинен вчинити одну з таких дій: самостійно внести відомості про кримінальне правопорушення до ЄРДР; визначити прокурора для внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР або передачі до органу досудового розслідування. У разі, якщо кримінальне правопорушення виявляється безпосередньо прокурором, продовжує ця авторка, він самостійно вносить відомості до ЄРДР та передає з дотриманням правил підслідності наявні у нього матеріали до органу досудового розслідування та доручає йому проведення досудового розслідування (Хаваліц, 2016: 9–11).

Але, на жаль, М.В. Черноусько та О.В. Хаваліц не зацікавили питання проведення процесуальних дій безпосередньо прокурором після внесення ним відомостей до ЄРДР, а обґрунтовані ними та іншими науковцями пропозиції щодо вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства, як і рекомендації щодо необхідності ретельного вивчення, визначення та систематизації повноважень прокурора у кримінальному провадженні (Бабіков, 2015), не всі враховані донині. Така ситуація не сприяє однозначному підходу щодо врегулювання низки напрямів процесуальної діяльності, підтвердження чому є розглядувана нами практична ситуація.

Розділ 1. Прокурор у кримінальному провадженні та його окремі повноваження

Даний розділ спробуємо побудувати з огляду на такі базові дилеми, а саме: хто є прокурором та якими повноваженнями він наділений і чи коректно законодавцем це відображено у чинному КПК України. І з огляду авторських відповідей на ці питання, спробуємо сформулювати власний підхід до таких їх складових: чи є такими, що здійснені в межах наданих КПК України прокурору повноважень, проведені у кримінальному провадженні прокурором (процесуальним керівником) процесуальні, у тому числі слідчі (розшукові) дії після внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР, який усупереч положенням ч.7 ст. 214 КПК невідкладно, але не пізніше наступного дня з дотриманням правил підслідності не передав наявних у нього матеріалів до відповідного органу досудового розслідування та не доручив проведення досудового розслідування (Звернення, 2022)?

У пункті 15 частини 1 статті 3 КПК України унормовано, що прокурор – особа, яка обіймає посаду, передбачену статтею 15 Закону України «Про прокуратуру», та діє у межах своїх повноважень (КПК, 2012 у редакції від 05.02.2023.).

Своєю чергою Розділ 3 Закону України «Про прокуратуру» має назву «Статус прокурора», а його стаття 15, котра має ідентичну у розділом назву, у своїй частині 1 налічує 19 пунктів для формування комплексного підходу до того, хто є прокурором органу прокуратури. Більше того, у частині 2 аналізованої статті однозначно констатовано, що *«прокурори в Україні мають єдиний статус незалежно від місця прокуратури в системі прокуратури України чи адміністративної посади, яку прокурор обіймає у прокуратурі»* (Закон України «Про прокуратуру», 2014 у редакції від 07.05.2022.).

Аналогічну назву «Прокурор» має і стаття 36 КПК України й очевидно, що під цим суб'єктом у ній розуміється не хтось інший, а той самий прокурор, котрий зазначений у пункті 15 частини 1 статті 3 КПК України та статті 15 Закону України «Про прокуратуру».

При цьому варто уточнити, що пункт 15 частини 1 статті 3 КПК України існував у редакції Закону України № 1697-VII від 14.10.2014 («прокурор – особа, яка обіймає посаду, передбачену статтею 17 Закону України «Про прокуратуру» та діє у межах своїх повноважень»), а чинне на сьогодні формулювання пов'язане із змінами, внесеними згідно із Законом України № 187-IX від 04.10.2019.

Слід також підкреслити, що частинами 4-5 статті 36 КПК України розширено права прокурорів вищого рівня та Генерального прокурора. Також чинний виклад частини 5 цієї статті містить і заборонні приписи, що стосуються доручення здійснення досудового розслідування. А у частині 6 статті 36 КПК України передбачено й право Генерального прокурора, керівника обласної прокуратури, керівника окружної прокуратури, їх перших заступників та заступників при здійсненні нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування скасовувати незаконні та необґрунтовані постанови слідчих та прокурорів нижчого рівня у межах строків досудового розслідування, передбачених статтею 219 КПК України (КПК, 2012 у редакції від 05.02.2023.).

Отже, як слідує із викладеного, *прокурор, незалежно від місця прокуратури в системі прокуратури України чи адміністративної посади, яку прокурор обіймає у прокуратурі, здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, уповноважений, серед іншого, що передбачено частиною 2 статті 36 КПК України, й на таке:*

- починати досудове розслідування за наявності підстав, передбачених цим Кодексом (пункт 1 частини 2 статті 36 КПК України);
- в необхідних випадках особисто проводити слідчі (розшукові) та процесуальні дії в порядку, визначеному цим Кодексом (пункт 4 частини 2 статті 36 КПК України);
- доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам (пункт 5 частини 2 статті 36 КПК України);
- самостійно подавати слідчому судді клопотання про проведення слідчих (розшуко-

вих) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій у випадках, передбачених цим Кодексом (пункт 10 частини 2 статті 36 КПК України);

– здійснювати інші повноваження, передбачені цим Кодексом (пункт 21 частини 2 статті 36 КПК України) (КПК, 2012 у редакції від 05.02.2023).

Тобто, вчиняючи всі дії, передбачені частиною 2 статті 36 КПК України та здійснюючи інші передбачені для нього повноваження, прокурор, незалежно від місця прокуратури в системі прокуратури України чи адміністративної посади, яку прокурор обіймає у прокуратурі, здійснюючи нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням (хоча й ці дві функції законодавцем не розділені, але все ж вони різняться, що буде відображено при висвітленні наступного розділу) априорі не виходить за межі наданих йому повноважень.

До таких «інших повноважень», передбачених КПК України, допустимо віднести, серед іншого, ті випадки, коли у статтях КПК України передбачено повноваження на прийняття відповідного процесуального рішення саме прокурором. Для прикладу, виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (стаття 272 КПК України) як негласна слідча (розшукова) дія здійснюється на підставі як постанови слідчого, погодженої з керівником органу досудового розслідування, так і на підставі постанови прокурора із збереженням у таємниці достовірних відомостей про особу, яка виконує таке завдання. Також прокурор приймає рішення про проведення контролю за вчиненням злочину, котре мало б набувати такої процесуальної форми, як постанова, слідуючи законодавчій логіці конструювання частини 7 статті 271 КПК України (хоча прямо про це ні у частині 4 статті 246, ні у частині 7 статті 271 КПК України не зазначено. Однак у частині 7 статті 271 КПК України наявна прив'язка до статті 251 цього Кодексу, у котрій закріплено вимоги до постанови слідчого, прокурора про проведення негласних слідчих (розшукових) дій). У цьому конкретному випадку пунктами 1-2 частини 7 статті 271 КПК України на прокурора покладено такі обов'язки: викласти обставини, які свідчать про відсутність під час негласної слідчої (розшукової) дії провокування особи на вчинення злочину; зазначити про застосування спеціальних імітаційних засобів (КПК, 2012 у редакції від 05.02.2023.). При цьому, у аналізованому випадку, повноваження прокурора щодо прийнятого ним же ж процесуального рішення можуть бути вичерпані як такі, якщо під час проведення контролю за вчиненням злочину виникає необхідність тимчасового обмеження конституційних прав особи. Тоді ці дії мають здійснюватися в межах, які допускаються Конституцією України, на підставі рішення слідчого судді згідно з вимогами КПК України (частина 8 статті 271 КПК України) (КПК, 2012 у редакції від 05.02.2023.). За таких законодавчих реалій категоричність законодавця, зокрема, у частині 4 статті 246

КПК України, котра виявляється у формулюванні «Виключно прокурор...», видається дещо перебільшеною.

Що ж стосується ситуації, коли прокурор «усупереч положенням частини 7 статті 214 КПК України невідкладно, але не пізніше наступного дня з дотриманням правил підслідності не передав наявних у нього матеріалів до відповідного органу досудового розслідування та не доручив проведення досудового розслідування», то, по-перше, варто зважати, за умов якої редакції КПК України ця діяльність прокурора мала місце (бо станом на сьогодні частина 7 статті 214 в редакції Закону України № 1888-IX від 17.11.2021 має такий виклад: «7. Якщо відомості про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань внесені прокурором, він зобов'язаний протягом п'яти робочих днів з дня внесення таких відомостей з дотриманням правил підслідності передати наявні у нього матеріали до відповідного органу досудового розслідування та доручити проведення досудового розслідування» (КПК, 2012 у редакції від 05.02.2023.). Очевидно, що таке законодавче формулювання дозволить більшою мірою досягати завдань кримінального провадження, ніж ця ж частина статті 214 КПК України у попередній її редакції, де значилося «невідкладно, але не пізніше наступного дня», про що більш розлого буде аргументовано під час відповіді на наступне питання).

По-друге, факт вчинення прокурором будь-чого із того, що передбачене частиною 2 статті 36 КПК України та здійснення ним інших, передбачених цим Кодексом повноважень, у першу чергу свідчить про головне – він, прокурор, незалежно від місця прокуратури в системі прокуратури України чи адміністративної посади, яку він обіймає у прокуратурі, здійснюючи процесуальне керівництво, не виходить за межі наданих йому повноважень.

Висновок. Навіть за умов попередньої редакції частини 7 статті 214 КПК України («...зобов'язаний невідкладно, але не пізніше наступного дня...»), якщо прокурор вчиняв будь-що з того, що передбачене частиною 2 статті 36 КПК України та/чи здійснював інші повноваження, передбачені для нього цим Кодексом, при цьому ці його дії суперечили вже не чинним сьогодні, але чинним на момент здійснення вказаної прокурорської діяльності положенням частини 7 статті 214 КПК України, чи суперечать сьогодні чинним положенням зазначеної процесуальної норми, то все ж таки варто вважати, що всі вищезазначені та реалізовані прокурором дії є такими, що здійснені в межах наданих йому КПК України повноважень (Науковий висновок, 2022).

Розділ 2. Окремі кримінальні процесуальні функції, процесуальні рішення та дії прокурора на початковому етапі розслідування

Даючи відповідь на задекларовану у цьому розділі дилему, задаємося завданням висвітлити її не лише загалом, а й у розрізі формулювання суджень щодо того, чи впливають (і як саме) на вирішення питання про допу-

стимість доказів, отриманих у результаті зазначених дій прокурора, ті обставини, що:

- ці дії вчинено після спливу строку, визначеного частиною 7 статті 214 КПК України;

- ці дії (вчинені після спливу строку, визначеного частиною 7 статті 214 КПК України) проведено прокурором обласної прокуратури, а не Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, яка здійснює нагляд за дотриманням законів під час проведення досудового розслідування кримінальних правопорушень НАБУ (детективи якого здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених, зокрема, статтею 369² КК України, якщо їх вчинив депутат обласної ради) (Звернення, 2022)?

Якщо звернутися до юридичної конструкції частини 1 статті 214 КПК України та інших її частин, то цілком погоджуємося, що в зазначеній частині норми регламентовано кілька процесуальних рішень та дій, які стосуються повноважень не одного суб'єкта на їх прийняття, а кількох. Перше з таких рішень слідчого, дізнавача, прокурора – це, звісно, щодо внесення відповідних відомостей до ЄРДР, за яким слідують дії щодо внесення інформації до цього Реєстру. При цьому наразі таке процесуальне рішення (за винятком випадку винесення постанови про початок досудового розслідування відповідно до пункту 1 частини 1 статті 615 КПК України), як про початок розслідування не може бути відокремленим від рішень слідчого, дізнавача, прокурора щодо внесення відповідних відомостей до ЄРДР. Однак законодавцем упущено пряму вказівку про те, якої процесуальної форми мало б набувати це рішення. За КПК України 1960 року обидва вказані рішення мали закріплену у цьому законі власну процесуальну форму. Зокрема, якщо один і той же суб'єкт порушував кримінальну справу та приймав її до свого провадження, то готувалася одна постанова – про порушення кримінальної справи, прийняття її до свого провадження та про початок досудового розслідування. Натомість якщо приймав справу до провадження інший уповноважений суб'єкт та розпочинав досудове розслідування, то він готував однойменну іншу постанову. Мета ж утворення ЄРДРу, серед іншого, визначена пунктом 3 Розділу I Положення «Про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення», затвердженого наказом Генерального прокурора від 30.06.2020 № 298, – це не лише реєстрація кримінальних правопорушень (проваджень), а й «...облік прийнятих під час досудового розслідування рішень». Тобто априорі це нормативно-правове положення сприймається як таке, що попередньо вже є прийняте певним суб'єктом процесуальне рішення, яке набуває визначеної КПК України процесуальної форми (постанова, повідомлення про підозру тощо) та яке обліковується у Реєстрі для «...аналізу стану та структури кримінальних правопорушень, вчинених у державі; інформаційно-аналітичного забезпечення правоохоронних органів, формування звітності...» (Положення, 2020). У базовому положенні (Положення, 2020), науковій літературі

та й в судових рішеннях вже неодноразово було констатовано, що ЄРДР, серед іншого, *призначений для реєстрації кримінальних правопорушень (проваджень) та обліку прийнятих під час досудового розслідування рішень*. А от щодо процесуального оформлення (виразу) відповідного процесуального рішення уповноваженого суб'єкта ні у базовому положенні (Положення, 2020), ні у статті 214 КПК України взагалі не йдеться. Тому необхідно розрізняти та розуміти, які саме процесуальні рішення та ким приймаються відповідно до частини 1 статті 214 КПК України (Басиста, 2021: 71–73). Не є винятком із означеної проблематики й частина 7 цієї процесуальної норми, в чинному формулюванні котрої всі процесуальні рішення прокурора обезформлені. Отож, прийнявши будь-яке процесуальне рішення із переліку, передбаченого частиною 1 статті 214 КПК України, прокурор обліковує його у ЄРДР. При цьому частина 2 зазначеної статті цього Кодексу на пряму пов'язує початок досудового розслідування із моментом внесення відомостей до ЄРДР. Саме цей момент є визначальним для можливості проводити слідчі (розшукові) дії, негласні (слідчі) розшукові дії та інші процесуальні дії, направлені на збирання (формування) та перевірку доказів. Адже здійснення досудового розслідування, крім випадків, передбачених частиною 3 статті 214 КПК України, до внесення відомостей до ЄРДР або без такого внесення не допускається і тягне за собою відповідальність, встановлену законом. У невідкладних випадках до внесення відомостей до ЄРДР може бути проведений огляд місця події, а відомості до Реєстру вносяться невідкладно після завершення огляду (КПК, 2012 у редакції від 05.02.2023.).

У запропонованому для розгляду суддею Касаційного кримінального суду Верховного Суду випадку відомості до ЄРДР були внесені прокурором, що дозволило йому проводити свою процесуальну діяльність законно, в межах першої стадії кримінального провадження – досудового розслідування.

Що ж стосується допустимості доказів, отриманих у результаті зазначених дій прокурора, якщо ці дії вчинено після спливу строку, визначеного частиною 7 статті 214 КПК України, то не вважаємо, що така обставина може мати хоча б будь-який стосунок для подальшого визнання доказів недопустимими. Навіть найзапекліші критики реалізації прокурором функції розслідування, котрі вбачають у східному з аналізованим стані справ «...намагання органів прокуратури провести досудове розслідування в обхід частини 4 статті 216 КПК України, що роблять зібрані докази недопустимими», погоджуються, що «...закріплення законодавцем за прокурором відповідних повноважень на таку діяльність у статті 36 КПК України насамперед було спрямоване на уникнення тих можливих ситуацій, коли слідчий не має можливості своєчасно провести відповідну слідчу (розшукову) дію, а зволікання здатне призвести до втрати цінних доказів тощо (Погорецький, Старенький, 2018).

Слід також поглянути на аналізовану ситуацію із позицій кримінальних процесуальних

функцій, бо ж якщо розглянути функцію кримінального переслідування, то її реалізують як прокурор, так і детективи НАБУ та слідчий, як оперативний підрозділ, так і дізнавач та керівник органу прокуратури (органу ДР, органу дізнання). Однак функція розслідування все ж таки притаманна детективу НАБУ, слідчому, дізнавачу та іншим суб'єктам, але не прокурору. А от функція процесуального керівництва є напрямом діяльності прокурора, що полягає не лише у контролі за ходом досудового розслідування, спрямуванні діяльності слідчого на виконання завдань кримінального провадження, а й у особистій участі прокурора у розслідуванні та відповідальності за його результати. Своєю чергою прокурорський нагляд – це не лише відстеження законності та обґрунтованості діяльності прокурора нижчого рівня задля виявлення, попередження та усунення порушень кримінального процесуального закону, а й такий нагляд полягає у веденні ним систематичного моніторингу за законністю здійснення детективами НАБУ, слідчими та іншими суб'єктами досудового розслідування (Кримінальний процес України, 2021: 53–55). Отож з огляду на зазначене, прокурор – то «господар» (Кримінальний процес України, 2021: 218) у царині досудового розслідування, в якому він бере участь як безпосередньо, так і опосередковано. Залежно від того, що стає приводом до особистого проведення прокурором слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, можна визначитися, на що спрямована реалізація цього повноваження. З такого солідного переліку варто виділити таке, що за відсутності інших засобів для вирішення завдань кримінального провадження та досудового розслідування прокурор реалізовує певні слідчі (розшукові) та процесуальні дії (Кримінальний процес України, 2021: 224). Тож неможливо за описаних обставин, при їх існуванні, судити про отримані прокурором докази за результатами проведення ним слідчих (розшукових) та/чи процесуальних дій, як про недопустимі за ознакою неналежного суб'єкта. Хоча варто в кожному випадку перевірити інші підстави для формулювання висновку про їх допустимість чи недопустимість, на кшталт наявності істотних порушень прав людини й основоположних свобод (частина 2 статті 87), обставин, передбачених частиною 3 статті 87 КПК України тощо.

Що ж стосується другої частини питання, тобто «ці дії (вчинені після спливу строку, визначеного частиною 7 статті 214 КПК України) проведено прокурором обласної прокуратури, а не Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, яка здійснює нагляд за дотриманням законів під час проведення досудового розслідування кримінальних правопорушень НАБУ, детективи якого здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених, зокрема, статтею 369² КК України, якщо їх вчинив депутат обласної ради», то під час розгляду першого питання вже надано вичерпну відповідь. При цьому лише підкреслимо, що навіть у самій назві Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру вказано: «...про Спеціалізовану антикорупцій-

ну прокуратуру Офісу Генерального прокурора», а у пункті 1.1 Положення конкретизовано, що «Спеціалізована антикорупційна прокуратура є самостійним структурним підрозділом Офісу Генерального прокурора (на правах Департаменту), підпорядкованим заступнику Генерального прокурора-керівнику Спеціалізованої антикорупційної прокуратури» (Положення, 2020).

Схожа ситуація мала місце і за попереднього Положення: «Спеціалізована антикорупційна прокуратура Генеральної прокуратури України (далі – Спеціалізована антикорупційна прокуратура) є самостійним структурним підрозділом Генеральної прокуратури України (на правах Департаменту), підпорядкованим заступнику Генерального прокурора України-керівнику Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (пункт 1.1.)» (Наказ ГПУ, 2016), що наразі не є чинним.

На сьогодні наявна постанова Третьої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 21 листопада 2022 року, якою «...вирок Вищого антикорупційного суду від 15 червня 2020 року та ухвалу Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду від 01 лютого 2022 року щодо ОСОБА_1 залишено без зміни, а касаційну скаргу з доповненнями захисника ОСОБА_16 – без задоволення» (Постанова ККС ВС, 2022) та до неї висловлена окрема думка, котра різниться з колегіальним рішенням та містить висновок, що «...за таких обставин процесуальні дії та рішення прокурора, вчинені у період після наступного дня з моменту указаного внесення даних до ЄРДР, є незаконними» (Окрема думка судді, 2022).

Висновок. За відсутності інших засобів для вирішення завдань досудового розслідування та кримінального провадження в цілому прокурор проводить певні слідчі (розшукові) та процесуальні дії (Кримінальний процес України, 2021: 224). Не варто за описаних обставин, при їх існуванні, судити про отримані прокурором докази за результатами проведення ним слідчих (розшукових) та/чи процесуальних дій, як про недопустимі за ознакою неналежного суб'єкта. Хоча варто в кожному випадку перевірити інші підстави для формулювання висновку про їх допустимість чи недопустимість, на кшталт наявності істотних порушень прав людини й основоположних свобод (частина 2 статті 87), обставин, передбачених частиною 3 статті 87 КПК України тощо (КПК, 2012 у редакції від 05.02.2023).

Висновки. Внесення відомостей до ЄРДР дозволяє прокурору здійснювати свою процесуальну діяльність в межах першої стадії кримінального провадження – досудового розслідування. Проводячи всі дії, передбачені частиною 2 статті 36 КПК України, та здійснюючи інші повноваження, визначені для нього цим Кодексом, прокурор, незалежно від місця прокуратури в системі прокуратури України чи адміністративної посади, яку прокурор обіймає у прокуратурі, реалізуючи процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, апріорі не виходить за межі наданих йому повноважень.

Функція процесуального керівництва не виключає особистої участі прокурора у розслідуванні. Отож за відсутності інших засобів для вирішення завдань кримінального провадження та досудового розслідування прокурор проводить певні слідчі (розшукові) та процесуальні дії (Кримінальний процес України, 2021: 224). Тому й не слід вести мову про отримані докази (у результаті особисто проведених прокурором слідчих (розшукових) та/чи процесуальних дій), як про недопустимі за ознакою неналежного суб'єкта (Науковий висновок, 2022).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Звернення судді Верховного Суду (реєстр. вхідний номер ВС 369/0/26-22 від 27.09.2022) до членів Науково-консультативної ради при Верховному Суді у справі № 991/492/19.
2. Науковий висновок члена НКР при Верховному Суді Ірини Басистої «Щодо повноважень прокурора проводити процесуальні дії та інші дії у кримінальному провадженні (на виконання звернення від судді Касаційного кримінального суду Верховного Суду Миколи Івановича Ковтуновича у справі № 991/492/19). 29 жовтня 2022 року. 14 с.
3. Лемак Р.В. Прокурорський нагляд за додержанням законів в установах виконання покарань: монографія. Харків, 2013. 224 с.
4. Каркач П.М. Організація роботи прокуратури міста, району: методичний посібник з організації роботи в міських, районних прокуратурах. Харків: Право, 2008. 352 с.
5. Басиста І.В. Вплив конституційних змін на окремі положення галузевого законодавства/ *Матеріали наукового семінару «Сучасний конституціоналізм: проблеми теорії та практики»*: (23 червня 2017 року м. Львів): Львівський державний університет внутрішніх справ, 2017. С. 11–13. URL: <https://www.lvduvs.edu.ua/uk/library/materialy-naukovykh-konferentsii.html> (дата звернення: 10.02.2023).
6. Басиста І.В., Благуа Р.В., Комісарчук Ю.А. Актуальні проблеми застосування кримінального процесуального законодавства: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 432 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/5086> (дата звернення: 10.02.2023).
7. Басиста І.В. Повноваження прокурора брати участь у судовому розгляді кримінальних проваджень у формі приватного обвинувачення: українське законодавство, судова практика та міжнародний досвід. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» Випуск № 50, 2019. С. 13–25. URL: <http://scijournals.pnu.edu.ua/index.php/apiclu/article/view/2087/2586> (дата звернення: 10.02.2023).
8. Рогатюк І.В. Процесуальна діяльність прокурора на стадії досудового розслідування: *монографія*. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2016. 544 с.
9. Гнатюк А.Ю. Функціональна структура кримінальної процесуальної діяльності прокурора у досудовому провадженні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. Кривий Ріг, 2016. 18 с.
10. Смирнов М.І. Правова природа нагляду прокурора у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням. *Актуальні проблеми вдосконалення кримінального процесуального законодавства: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.*, присвяченої до 70-річчя д.ю.н., професора Ю.П. Алєніна. Одеса: Юридична література, 2017. С. 122.
11. Лапкін А.В. Основи прокурорської діяльності в Україні: навч. посіб. у схемах. Вид. 3-тє, змін. та допов. Харків: Право, 2015. 152 с.
12. Цимбалістенко О.О. Повноваження прокурора при здійсненні нагляду за додержанням законів на початковому етапі досудового розслідування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. С. 153–156.

13. Гловюк І.В. Кримінально-процесуальні функції: теорія, методологія та практика реалізації на основі положень Кримінального процесуального кодексу України 2012 р. : монографія. Одеса : Юридична література, 2015. 712 с.

14. Черноусько М.В. Здійснення прокурором процесуального керівництва досудовим розслідуванням : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. Київ, 2016. 21 с.

15. Хаваліц О.В. Прокурорський нагляд за додержанням законів при розслідуванні кримінальних правопорушень терористичного характеру : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. Ірпінь, 2016. 21 с.

16. Бабіков О. Проблемні питання у визначенні повноважень прокурора при здійсненні нагляду за додержанням законів при проведенні досудового розслідування. 15.06.2015. URL: https://khar.gov.ua/ua/intervu_ta_komentari?m=publications&_t=rec&id=157625&fp=30 (дата звернення: 10.02.2023).

17. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012. у редакції від 05.02.2023. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page8> (дата звернення: 10.02.2023).

18. Закон України «Про прокуратуру», документ 1697-VII, редакція від 07.05.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення: 10.02.2023).

19. Положення «Про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення». Затверджено наказом Генерального прокурора від 30.06.2020 № 298. Документ v0298905-20, редакція від 23.11.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0298905-20#n11> (дата звернення: 10.02.2023).

20. Басиста І.В. Процесуальне рішення щодо визначення слідчого (слідчих), які здійснюватимуть досудове розслідування та старшого слідчої групи, який керуватиме їх діями: окремі підходи до проблеми. *Матеріали ІХ-ї Міжнародної науково-практичної конференції «Малиновські читання»* (м. Острого, 5 жовтня 2021 р.). Національний університет «Острозька академія». 2021. С. 71–73. URL: https://eprints.oa.edu.ua/8589/1/mater_konfer_Malynovsky.pdf (дата звернення: 10.02.2023).

21. Микола Погорецький, Олександр Старенький. Намагання органів прокуратури провести досудове розслідування в обхід ч.4 ст.216 КПК роблять зібрані докази недопустимими. *Закон і бізнес*. 26.05–01.06.2018. URL: <https://zib.com.ua/ua/133084.html> (дата звернення: 10.02.2023).

22. Кримінальний процес України: Академічний курс: у 3 т. Т.1: Загальна частина / В.Т. Нор, Н.Р. Бобечко, М.В. Багрий та ін. ; за ред. НАПрН України, д-ра юрид. наук, проф. В.Т. Нора та д-ра юрид. наук, проф. Н.Р. Бобечка. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2021. 912 с.

23. Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Офісу Генерального прокурора, затверджене Наказом Генерального прокурора 05.03.2020 № 125. Документ v0125905-20, редакція від 29.08.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0125905-20#Text> (дата звернення: 10.02.2023).

24. Наказ Генеральної прокуратури України від 12.04.2016 № 149 «Про затвердження Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Генеральної прокуратури України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0149900-16#Text> (дата звернення: 10.02.2023).

25. Постанова Третньої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 21 листопада 2022 року у провадженні № 51-491км21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107441863> (дата звернення: 10.02.2023).

26. Окрема думка до постанови Третньої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 21 листопада 2022 року у провадженні № 51-491км21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107706662> (дата звернення: 10.02.2023).

REFERENCES:

1. Zvernennya suddi Verkhovnoho Sudu (reyest. vkhidnyu nomer VS 369/0/26-22 vid 27.09.2022) do chleniv Naukovokonsul'tatyvnoyi rady pry Verkhovnomu Sudi u spravi

№ 991/492/19. [Appeal from the judge of the Criminal Court of Cassation of the Supreme Court to the members of the Scientific Advisory Board at the Supreme Court in case № 991/492/19 with registration number 369/0/26-22 from 27.09.2022].

2. Naukovyy vysnovok chlena NKR pry Verkhovnomu Sudi Iryny Basystoyi «Shchodo povnovazhen prokurora provodyty protsesual'ni diyi ta inshi diyi u kryminal'nomu provadzhenni (na vykonannya zvernennya vid suddi Kasatsiynoho kryminal'noho sudu Verkhovnoho Sudu Mykoly Ivanovycha Kovtunovycha u spravi № 991/492/19). 29 zhovtnya 2022 roku. 14 s. [Iryna Basysta Authority of the prosecutor to conduct procedural actions in criminal proceedings: Scientific Opinion in case 991/492/19]. 29.10.2022. 14 p.

3. Lemak R.V. Prokurors'kyi nahlyad za doderzhanniam zakoniv v ustanovakh vykonannya pokaran': monohrafiya [Prosecutor's supervision of compliance with laws in penal institutions: monograph]. Kharkiv, 2013. 224 p.

4. Karkach P.M. Orhanizatsiya roboty prokuratury mista, rayonu: metodychnyy posibnyk z orhanizatsiyi roboty v mis'kykh, rayonnykh prokuraturakh [Organization of the work of the city and district prosecutor's offices: a methodical guide to the organization of work in city and district prosecutor's offices.]. Kharkiv: Pravo, 2008. 352 s.

5. Basysta I. V. Vplyv konstytutsiynykh zmin na okremi polozhennya haluzevoho zakonodavstva [The impact of constitutional changes on certain provisions of branch legislation] Materialy naukovo seminaru «Suchasny konstytutsionalizm: problemy teorii ta praktyky: (23 chervnya 2017 roku m. L'viv) [Materials of the scientific seminar «Modern constitutionalism: problems of theory and practice: (June 23, 2017, Lviv)]: Lviv State University of Internal Affairs, 2017. P. 11– 13. URL: <https://www.lvduvs.edu.ua/uk/library/materialy-naukovykh-konferentsii.html>

6. Basysta I.V., Blahuta R.V., Komissarchuk YU.A. Aktual'ni problemy zastosuvannya kryminal'noho protsesual'noho zakonodavstva: navchal'nyy posibnyk [Actual problems of the application of criminal procedural legislation: a study guide]. Lviv: Lviv State University of Internal Affairs, 2022. 432 p. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/5086>

7. Basysta I. V. Povnovazhennya prokurora braty uchast' u sudovomu roz'hlyadi kryminal'nykh provadzen' u formi pryvatnoho obvynuvachennya: ukrayins'ke zakonodavstvo, sudova praktyka ta mizhnarodnyy dosvid [Prosecutor's authority to participate in criminal trial in the form of private prosecution: Ukrainian legislation, judicial practice and international experience]. Aktual'ni problemy vdoskonalennya chynnoho zakonodavstva Ukrainy: DVNZ «Prykarpats'kyi natsional'nyy universytet imeni Vasylya Stefanyka» – Actual problems of improving the current legislation of Ukraine: Vasyl Stefanyk Pre-Carpathian National University, Issue No. 50, 2019, p. 13–25. URL: <http://scijournals.pnu.edu.ua/index.php/apiclu/article/view/2087/2586>

8. Rohatyuk I. V. Protsesual'na diyal'nist' prokurora na stadiyi dosudovoho rozsliduvannya: monohrafiya [Procedural activity of the prosecutor at the stage of pre-trial investigation: monograph]. Kyiv : Nats. akad. vnutr. sprav, 2016. 544 p.

9. Hnatyuk A. YU. Funktsional'na struktura kryminal'noyi protsesual'noyi diyal'nosti prokurora u dosudovomu provadzhenni: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : spets. 12.00.09 – kryminal'nyy protses ta kryminalistyka; sudova ekspertyza; operatyvno-rozshukova diyal'nist' [Functional structure of criminal procedural activities of the prosecutor in pre-trial proceedings: autoref. thesis ... candidate law Sciences: spec. 12.00.09]. Kryvyi Rih, 2016. 18 p.

10. Smyrnov M.I. Pravova pryroda nahlyadu prokurora u formi protsesual'noho kerivnytstva dosudovym rozsliduvanniam [The legal nature of the prosecutor's supervision in the form of procedural guidance of the pre-trial investigation]. Aktual'ni problemy udoskonalennya kryminal'noho protsesual'noho zakonodavstva: materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf., prysvyachenoyi do 70-richchya d.yu.n., profesora YU.P. Alenina – Actual problems of improving the criminal procedural legislation: materials of the All-Ukrainian. science and practice conference dedicated to the 70th anniversary of the Doctor of Law, Professor Yu.P. Alenina]. Odesa: Yurydychna literatura, 2017. P. 122.

11. Lapkin A.V. Osnovy prokurors'koyi diyal'nosti v Ukraini: navch. posib. u skhemakh. Vyd. 3-tye, zmin. ta dopov. [Basics of prosecutorial activity in Ukraine: a study guide. manual in the schemes. 3rd, changes. and added]. Kharkiv: Pravo, 2015. 152 p.

12. Tsymbalistenko O.O. Povnovazhennya prokurora pry zdiysnenni nahlyadu za doderzhanniam zakoniv na pochatkovomu etapi dosudovoho rozsliduvannya [Prosecutor's authority to supervising the observance of laws at the initial stage of the pre-trial investigation]. *Naukovyy visnyk Uzhhorod's'koho natsional'noho universytetu – Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*, 2015. P.153-156.

13. Glowiyuk I.V. Kryminal'no-protsesual'ni funktsiyi: teoriya, metodolohiya ta praktyka realizatsiyi na osnovi polozhen' Kryminal'noho protsesual'noho kodeksu Ukrainy 2012 r.: monohrafiya [Criminal procedural functions: theory, methodology and implementation practice based on the provisions of the Criminal Procedure Code of Ukraine 2012: monograph.]. Odesa: Yurydychna literatura, 2015. 712 p.

14. Chornousko M. V. Zdiysnennya prokurorom protsesual'noho kerivnytstva dosudovym rozsliduvanniam: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : spets. 12.00.09 – kryminal'nyy protses ta kryminalistyka; sudova ekspertyza; operatyvno-rozshukova diyal'nist' [Implementation of procedural management of pre-trial investigation by the prosecutor: autoref. thesis ... candidate law Sciences: spec. 12.00.09]. Kyiv, 2016. 21 p.

15. KHALALITS O. V. Prokurors'kyy nahlyad za doderzhanniam zakoniv pry rozsliduvanni kryminal'nykh pravoporushen' terorystychnoho kharakteru: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : spets. 12.00.09 – kryminal'nyy protses ta kryminalistyka; sudova ekspertyza; operatyvno-rozshukova diyal'nist' [Prosecutor's supervision of compliance with the law in the investigation of criminal offenses of a terrorist nature: autoref. thesis ... candidate law Sciences: spec. 12.00.09]. Irpin, 2016. 21 p.

16. Babikov O. Problemni pytannya u vyznachenni povnovazhen' prokurora pry zdiysnenni nahlyadu za doderzhanniam zakoniv pry provedenni dosudovoho rozsliduvannya [Problematic issues in determining the powers of the prosecutor in supervising the observance of laws during pre-trial investigation]. 15.06.2015. URL: https://khar.gp.gov.ua/ua/intervu_ta_komentari?_m=publications&t=rec&id=157625&fp=30

17. Kryminal'nyy protsesual'nyy kodeks Ukrainy vid 13.04.2012. u redaktsiyi vid 05.02.2023. [Criminal Procedure Code of Ukraine. (2012, April) in the edition of 05.02.2023.]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page8>

18. Zakon Ukrainy «Pro prokuraturu», dokument 1697-VII, redaktsiya vid 07.05.2022. [Law of Ukraine «On the Prosecutor's Office», document 1697-VII, edition dated 05.07.2022.]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>

19. Polozhennya «Pro Yedynyy reyestr dosudovykh rozsliduvan', poryadok yoho formuvannya ta vedennya». Zatverdzheno nakazom Heneral'noho prokurora vid 30.06.2020 № 298. Dokument v0298905-20, redaktsiya vid 23.11.2021. [Regulation «On the Unified register of pre-trial investigations, the procedure for its formation and management». Approved by the order of the Prosecutor General dated June 30, 2020 No. 298. Document v0298905-20, version dated November 23, 2021.]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0298905-20#n11>

20. Basysta I.V. Protseptual'ne rishennya shchodo vyznachennya slidchoho (slidchykh), yaki zdiysnyuvatymut' dosudove rozsliduvannya ta starshoho slidchoyi hrupy, yakyy keruvatyme yikh diyamy: okremi pidkhody do problemy [Procedural decision regarding the determination of the investigator(s) who will

conduct the pre-trial investigation and the senior investigative team who will direct their actions: separate approaches to the problem]. *Materialy IX-yi Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi «Malynov's'ki chytannya»* (m. Ostroh, 5 zhovtnya 2021 r.) – Materials of the 9th International Scientific and Practical Conference «Malynovsky Readings» (Ostrog, October 5, 2021). *Natsional'nyy universytet «Ostroz'ka akademiya»*. 2021. P. 71-73. URL: https://eprints.oa.edu.ua/8589/1/mater_konfer_Malynovsky.pdf

21. Mykola Pohoretskyi, Oleksandr Starenkyi Namahannya orhaniv prokuratury provesty dosudove rozsliduvannya v obkhd ch.4 st.216 KPK roblyat' zibrani dokazy nedopustymymy [The efforts of the prosecutor's office to conduct a pre-trial investigation bypassing Part 4 of Article 216 of the Criminal Procedure Code make the collected evidence inadmissible]. *Zakon i biznes*. 26.05–01.06.2018. URL: <https://zib.com.ua/ua/133084.html>

22. Kryminal'nyy protses Ukrainy: Akademichnyy kurs: u 3 t. T.1: Zahal'na chastyna / V.T. Nor, N.R. Bobechko, M.V. Bahriy ta in. za red. akad. NAPrN Ukrainy, d-ra yuryd. nauk, prof. V.T. Nora ta d-ra yuryd. nauk, prof. N.R. Bobechka. L'viv: LNU im. Ivana Franka [Criminal Process of Ukraine (2021): *Academic Course*: in 3 books. B.1: General part / V.T. Nor, N.R. Bobechko, M.V. Bahriy. Editorial team: Doctor of Legal Sciences, Professor V.T. Nor and Doctor of Legal Sciences, Professor N.R. Bobechko (chiefs). Lviv: Ivan Franko National University of Lviv], 912 p.

23. Polozhennya pro Spetsializovanu antykoruptsiynu prokuraturu Ofisu Heneral'noho prokurora, zatverdzhene Nakazom Heneral'noho prokurora 05.03.2020 № 125. Dokument v0125905-20, redaktsiya vid 29.08.2020. [Regulations on the Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office of the Office of the Prosecutor General, approved by Order of the Prosecutor General dated 05.03.2020 No. 125]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0125905-20#Text>

24. Nakaz Heneral'noyi prokuratury Ukrainy vid 12.04.2016 № 149 «Pro zatverdzhennya Polozhennya pro Spetsializovanu antykoruptsiynu prokuraturu Heneral'noyi prokuratury Ukrainy» [Order of the General Prosecutor's Office of Ukraine dated April 12, 2016 No. 149 «On approval of the Regulations on the Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office of the General Prosecutor's Office of Ukraine»]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0149900-16#Text>

25. Postanova Tret'oyi sudovoyi palaty Kasatsynoho kryminal'noho sudu Verkhovnoho Sudu vid 21 lystopada 2022 roku u provadzhenni №51-491km21 [Resolution of the Third Judicial Chamber of the Criminal Court of Cassation of the Supreme Court of November 21, 2022 in proceedings No. 51-491km21]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107441863>

26. Okrema dumka do postanovy Tret'oyi sudovoyi palaty Kasatsynoho kryminal'noho sudu Verkhovnoho Sudu vid 21 lystopada 2022 roku u provadzhenni №51-491km21. [Dissenting opinion of the judge to the decision of the Third Judicial Chamber of the Criminal Court of Cassation of the Supreme Court dated November 21, 2022 in proceedings No. 51-491km21]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107706662>

Стаття надійшла до редакції 24.02.2023
The article was received 24 February 2023

УДК 343.123.3
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2023-1-4>

УМОВИ ЗУПИНЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Бобечко Назар Ростиславович,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального процесу і криміналістики
Львівського національного університету імені Івана Франка
nazar.bobechko@lnu.edu.ua
orcid.org/0000-0001-9304-3170

Метою статті є дослідження умов зупинення досудового розслідування.

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціально-правові методи, зокрема діалектичний, аналізу, узагальнення, структурно-функціональний, герменевтичний, догматичний.

Результати. У статті на основі аналізу кримінального процесуального регулювання та вивчення матеріалів правозастосовної діяльності здійснено наукову розвідку умов зупинення досудового розслідування.

У ній зазначено, що умови зупинення досудового розслідування – це приписи кримінального процесуального закону, що зобов'язують уповноважену службову особу вчинити відповідні процесуальні дії та ухвалити процесуальні рішення або встановити наявність певних юридичних фактів до винесення постанови про зупинення досудового розслідування.

Стверджується про поділ умов зупинення досудового розслідування на дві групи – загальні та окремі. Загальні поширюють дію на всі підстави для зупинення досудового розслідування, натомість окремі – стосуються лише осібних з них.

До загальних умов зупинення досудового розслідування віднесено: доведеність події кримінального правопорушення; повідомлення особі про підозру; встановлення відсутності обставин, що тягнуть закриття кримінального провадження; виконання тих слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, проведення яких можливе за відсутності підозрюваного; вжиття заходів для збереження доказів; вжиття заходів для забезпечення цивільного позову і можливої конфіскації майна, спеціальної конфіскації; прийняття рішення про зупинення досудового розслідування лише уповноваженою службовою особою; внесення відомостей про зупинення досудового розслідування до Єдиного реєстру досудових розслідувань; направлення копії постанови про зупинення досудового розслідування стороні захисту, потерпілому та представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється кримінальне провадження, з роз'ясненням права на її оскарження слідчому судді.

Обґрунтовано, що окремі умови зупинення досудового розслідування впливають зі змісту конкретних підстав для зупинення. При цьому, на відміну від загальних умов, до окремих умов належить і встановлення наявності певних юридичних фактів.

Висновки. Умови зупинення досудового розслідування є невід'ємним елементом процесуальної форми цього кримінального процесуального інституту. Їх виконання забезпечує законність та обґрунтованість ухвалення рішення про зупинення, дотримання прав і законних інтересів підозрюваного, потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється кримінальне провадження, цивільного позивача, а також дієвість кримінальної процесуальної діяльності після відновлення досудового розслідування.

Ключові слова: кримінальне провадження, досудове розслідування, приписи кримінального процесуального закону, процесуальні дії, процесуальні рішення, юридичні факти, уповноважені службові особи.

CONDITIONS OF TERMINATION OF PRE-TRIAL INVESTIGATION

Bobechko Nazar Rostyslavovych,
Doctor of of Juridical Sciences, Professor,
Professor at the Department of Criminal Procedure and Criminalistics
Ivan Franko National University of Lviv
nazar.bobechko@lnu.edu.ua
orcid.org/0000-0001-9304-3170

The purpose of the article is to study the conditions for termination the pre-trial investigation.

The methodological basis of the research is general scientific and special legal methods, in particular dialectical, analysis, generalization, structural-functional, hermeneutic, dogmatic.

The results. In the article, based on the analysis of criminal procedural regulation and the study of law enforcement materials, a scientific investigation of the conditions for termination the pre-trial investigation was carried out.

It states that the conditions for termination a pre-trial investigation are prescriptions of the criminal procedural law, which oblige an authorized official to take appropriate procedural actions and make procedural decisions or to establish the presence of certain legal facts before issuing a decision to terminate a pre-trial investigation.

It is claimed that the conditions for termination the pre-trial investigation are divided into two groups – general and separate. General apply to all grounds for termination a pre-trial investigation, while individual ones apply only to individual ones.

General conditions for termination a pre-trial investigation include: proof of a criminal offense; notification to a person of suspicion; establishment of the absence of circumstances leading to the closure of criminal proceedings; execution of those investigative (search) and other procedural actions, which can be carried out in the absence of the suspect; taking measures to preserve evidence; taking measures to ensure a civil lawsuit and possible confiscation of property, special confiscation; making a decision to stop the pre-trial investigation only by an authorized official; entering information about the suspension of the pre-trial investigation into the Unified Register of Pre-trial Investigations; sending a copy of the resolution on termination the pre-trial investigation to the defense party, the victim and the representative of the legal entity against which the criminal proceedings are being conducted, with an explanation of the right to appeal it to the investigating judge.

It is substantiated that the separate conditions for termination the pre-trial investigation follow from the content of the specific grounds for the stop. At the same time, in contrast to the general conditions, the individual conditions also include establishing the presence of certain legal facts.

Conclusions. *The conditions for termination the pre-trial investigation are an integral element of the procedural form of this criminal procedural institution. Their implementation ensures the legality and reasonableness of the decision to terminate, compliance with the rights and legitimate interests of the suspect, the victim, the representative of the legal entity against which criminal proceedings are being conducted, the civil plaintiff, as well as the effectiveness of criminal procedural activities after the resumption of the pre-trial investigation.*

Key words: *criminal proceedings, pre-trial investigation, prescriptions of the criminal procedural law, procedural actions, procedural decisions, legal facts, authorized officials.*

Вступ. Приймаючи рішення про зупинення досудового розслідування, компетентна служба особа повинна встановити не тільки відповідну підставу, але й виконати низку умов, без яких зупинення досудового розслідування не може бути визнане законним та обґрунтованим.

Проблематика умов зупинення досудового розслідування висвітлена у вітчизняній доктрині кримінального процесу як у контексті системного дослідження зупинення досудового розслідування (І. Малютін, Є. Расчотнов), так і дотично з розглядом окремих підстав для прийняття цього рішення (О. Галаган, А. Гаркуша, А. Дунаєва, І. Кривонос, Н. Маліцька, Я. Маркевич, К. Марченко, Т. Мирошніченко, В. Навроцька, Є. Наливайко, В. Плукар, О. Татаров, С. Тищенко, В. Топчій, Н. Черняк та ін.). Незважаючи на важливе науково-прикладне значення результатів проведених наукових розвідок умов зупинення досудового розслідування, у теорії вітчизняного кримінального процесу досі немає єдності з приводу змісту загальних умов досудового розслідування, відсутній єдиний підхід до наповнення окремих умов зупинення досудового розслідування. А це має важливе значення для спрямування правозастосовної діяльності. Окрім того, у 2022 р. КПК України доповнено двома підставами для зупинення досудового розслідування, застосування яких можливе лише за дотримання відповідних вимог. Зазначені новели поки не одержали ґрунтовного аналізу дослідниками.

У статті дані відповіді на запитання, якими є суть та значення умов зупинення досудового розслідування, якою є їхня кримінальна процесуальна регламентація, які приписи наповнюють загальні та окремі умови зупинення досудового розслідування, яке їхнє значення у цьому кримінальному процесуальному інституті.

Метою статті є дослідження умов зупинення досудового розслідування.

Для досягнення зазначеної мети розділ 1 присвячений висвітленню суті умов зупинен-

ня досудового розслідування та їх поділу на види. На підставі вивчення матеріалів правозастосовної діяльності наголошено на значенні дотримання умов зупинення досудового розслідування. У розділах 2 та 3 сформульовані положення, що наповнюють зміст загальних та окремих умов зупинення досудового розслідування.

Методологічну основу статті становить діалектичний підхід до наукового пізнання соціальних явищ. При написанні статті також були використані загальнонаукові та спеціально-правові методи пізнання, зокрема аналіз (застосований для розмежування умов зупинення досудового розслідування на загальні та окремі), узагальнення (використовувався для формування нового наукового підходу до наповнення загальних умов зупинення досудового розслідування), структурно-функціональний метод (дав змогу сформулювати зміст окремих умов зупинення досудового розслідування), герменевтичний метод (застосовувався для тлумачення змісту окремих підстав для зупинення досудового розслідування), догматичний або спеціально-правовий метод (використовувався при вивченні наукових підходів до розуміння умов зупинення досудового розслідування).

Розділ 1. Поняття та види умов зупинення досудового розслідування

Умови зупинення досудового розслідування – це приписи кримінального процесуального закону, що зобов'язують уповноважену службу особу вчинити відповідні процесуальні дії та ухвалити процесуальні рішення або встановити наявність певних юридичних фактів до винесення постанови про зупинення досудового розслідування.

На важливості виконання умов зупинення досудового розслідування акцентується й у судовій практиці: «Для того щоб процесуальне рішення про зупинення досудового розслідування було законним та обґрунтованим, необхідно дотримуватись умов, зазначених у ч. 1 та 2 ст. 280 КПК України. Прийняття слідчим за погодженням за прокурором або

прокурором рішення про зупинення досудового розслідування за всіма обставинами можливе лише за умови, що особа, стосовно якої здійснюється кримінальне провадження, набула процесуального статусу підозрюваного, тобто їй вручено повідомлення про підозру, в порядку, передбаченому ст. 278 КПК України. Умовою прийняття такого рішення є також виконання до зупинення досудового розслідування всіх необхідних та можливих слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій. Обов'язковою умовою зупинення досудового розслідування є проведення всіх дій, спрямованих на встановлення місцезнаходження підозрюваного» (Ухвала Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області від 29 грудня 2021 р.).

Умови зупинення досудового розслідування прийнято поділяти на загальні, характерні для всіх підстав, та окремі, які стосуються однієї із вказаних у законі підстав (Малютін, 2019: 8; Расчотнов, 2016: 47).

Розділ 2. Загальні умови для зупинення досудового розслідування

Загальними умовами зупинення досудового розслідування є встановлені кримінальним процесуальним законом приписи, що визначають конкретні процесуальні дії та рішення, які необхідно здійснити і прийняти уповноваженій службовій особі перед винесенням постанови про зупинення досудового розслідування, незалежно від підстави для прийняття цього рішення.

Загальні умови стосуються будь-якої з підстав, вказаних у ч. 1 ст. 280 КПК, і охоплюють: доведеність події кримінального правопорушення; повідомлення особі про підозру; встановлення відсутності обставин, що тягнуть закриття кримінального провадження; виконання тих слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, проведення яких можливе за відсутності підозрюваного; вжиття заходів для збереження доказів; вжиття заходів для забезпечення цивільного позову і можливої конфіскації майна, спеціальної конфіскації; прийняття рішення про зупинення досудового розслідування лише уповноваженою службовою особою; внесення відомостей про зупинення досудового розслідування до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР); направлення копії постанови про зупинення досудового розслідування стороні захисту, потерпілому та представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється кримінальне провадження, з роз'ясненням права на її оскарження слідчому судді.

Зупинення досудового розслідування без дотримання вказаних умов може спричинити втрату доказів після відновлення досудового розслідування. Так, окремі свідки можуть виїхати у невідомому напрямку, померти, документи виявляться знищеними у зв'язку із закінченням строку їх зберігання, сліди, залишені на місці події, втраченими тощо. До того ж, чим більше часу проходить, тим менш розгорнутими, конкретними стають показання потерпілих, свідків. Внаслідок цього кримінальні правопорушення часто залишаються нерозкритими.

Загальні умови зупинення досудового розслідування підлягають безумовному дотри-

манню у кожному кримінальному провадженні незалежно від підстави для його зупинення.

Розділ 3. Окремі умови для зупинення досудового розслідування

Окремими умовами зупинення досудового розслідування є приписи кримінального процесуального закону, що зобов'язують уповноважену службову особу вчинити конкретні процесуальні дії та ухвалити процесуальні рішення або встановити наявність певних юридичних фактів перед винесенням постанови про зупинення досудового розслідування, залежно від підстави для прийняття цього рішення.

Винесенню постанови про зупинення досудового розслідування, коли тяжке захворювання підозрюваного перешкоджає його участі у кримінальному провадженні (п. 1 ч. 1 ст. 280 КПК), передують: а) встановлення наявності та характеру психічного розладу і тяжкого соматичного захворювання, що мають наслідком зупинення досудового розслідування за цією підставою; б) вжиття заходів до лікування особи, яка занедужала психічним розладом чи тяжким соматичним захворюванням, якщо у цьому виникла необхідність; в) вирішення питання про збереження, скасування або зміну запобіжного заходу, якщо такий раніше обирався щодо підозрюваного; г) вжиття заходів піклування про неповнолітніх дітей та збереження майна підозрюваного.

Відповідно до ч. 2 ст. 280 та ст. 281 КПК уповноважена службова особа, зупиняючи досудове розслідування, коли оголошено розшук підозрюваного, зобов'язана: а) вжити заходів щодо встановлення місцезнаходження підозрюваного; б) вжити заходів для здійснення розшуку підозрюваного; в) винести постанову про оголошення розшуку підозрюваного.

До заходів, спрямованих на встановлення місцезнаходження підозрюваного, належать: проведення допиту членів сім'ї, сусідів, друзів, співробітників, родичів, знайомих підозрюваного, отримання відомостей від медичних закладів про ймовірну госпіталізацію підозрюваного, з патологоанатомічного бюро (відділення) про можливу смерть підозрюваного, від органів Державної реєстрації актів цивільного стану про еventуальну зміну прізвища підозрюваного, від регіональних управлінь Державної прикордонної служби України про мислимих перетин підозрюваним кордону, від органів правопорядку про потенційне затримання підозрюваного у іншій справі, від місцевого Територіального центру комплектування та соціальної підтримки про можливий призов підозрюваного на військову службу за мобілізацією.

Серед заходів для здійснення розшуку підозрюваного належить виокремити: побудинкові (поквартирні) обходи; перевірку підозрюваного за оперативними, кримінологічними, криміналістичними та адміністративними обліками; вивчення архівних матеріалів кримінальних проваджень; використання допомоги громадськості у розшуку підозрюваного; звернення до слідчого судді з погодженим прокурором клопотанням про накладення

арешту на кореспонденцію, адресовану родичам, знайомим підозрюваного (у кримінальних провадженнях про тяжкі та особливо тяжкі злочини); звернення до слідчого судді з погодженням прокурором клопотанням про зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, якими користуються родичі, знайомі підозрюваного (у кримінальних провадженнях про тяжкі та особливо тяжкі злочини).

До постанови про оголошення розшуку підозрюваного додають довідку про особу розшукуваного підозрюваного. У ній вказують: прізвище, ім'я, по батькові підозрюваного; рік, місяць і день його народження; місце народження; останнє місце проживання; професію та спеціальність; останнє місце роботи та посада; національність; громадянство; освіту; сімейний стан; мови, якими він володіє; відношення до військової служби; дані дактилоскопіювання; відомості про судимість; місце, звідки зник. У довідці також описують особливі прикмети; відомі звички; риси характеру; стан здоров'я; можливі хронічні захворювання та попередні місця їх лікування; біографічні дані; родинні, особисті та інші зв'язки; інші відомості, що сприяють розшуку (наприклад, у чому був одягнений), місця можливого перебування, номери мобільних телефонів, адресу електронної пошти). Як додаток до такої довідки приєднують фотографію підозрюваного, а за її відсутності – детальний опис зовнішності.

До постанови про зупинення досудового розслідування долучають її копію письмового повідомлення про підозру.

Крім вказаних процесуальних документів, у кримінальних провадженнях про тяжкі та особливо тяжкі злочини до постанови про зупинення досудового слідства додають ще й копію ухвали слідчого судді про дозвіл на затримання розшукуваного з метою приводу для участі в розгляді клопотання про застосування запобіжного заходу у виді тримання під вартою.

Дія постанови про оголошення розшуку не обмежується певним строком. Вона підлягає виконанню упродовж усього періоду розшуку, тобто до встановлення місцезнаходження підозрюваного або до закриття кримінального провадження, в якому досудове розслідування зупинене.

Згідно з п. 1 розділу VIII Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні від 7 липня 2017 р. № 575 у день прийняття рішення про зупинення досудового розслідування слідчий (дознавач) доповідає про оголошення розшуку підозрюваного керівникові органу досудового розслідування (дознавця) для їх погодження та подальшого направлення керівникові територіального органу, підрозділу поліції або міжрегіонального територіального органу Національної поліції України або його територіального (відокремленого) підрозділу, який здійснює оперативне супроводження кримінального провадження або матеріали діяльності якого стали підставою для початку

кримінального провадження, для організації розшуку підозрюваного. Зазначені матеріали повинні містити витяг із ЄРДР, копії письмового повідомлення про підозру, постанови про оголошення розшуку підозрюваного або постанови про зупинення досудового розслідування, ухвали слідчого судді про дозвіл на затримання з метою приводу, довідку про особу або копію документа, який посвідчує особу (Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України, 2017).

Організація розшукової роботи покладається на керівників оперативних підрозділів. Після зупинення досудового розслідування в разі переховування підозрюваного від органів досудового розслідування з метою ухилення від кримінальної відповідальності оперативний підрозділ щомісяця письмово інформує слідчого (дознавача) про заходи, ужиті для встановлення його місцезнаходження (пп. 3, 4 розділу VIII Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України, 2017).

Зупиненню досудового розслідування у випадку відмови слідчого судді у задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування (п. 2¹ ч. 1 ст. 280 КПК) передують: а) повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, стосовно якого кримінальний процесуальний закон встановив можливість здійснювати спеціальне досудове розслідування; б) проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій з метою одержання доказів того, що підозрюваний переховується від слідства та суду; в) оголошення підозрюваного у міжнародний розшук; г) складання прокурором або слідчим за погодженням з прокурором клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування; д) винесення слідчим суддею ухвали про відмову у задоволенні такого клопотання.

Умовами зупинення досудового розслідування у зв'язку з наявною необхідністю виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва (п. 3 ч. 1 ст. 280 КПК) є: а) складання слідчим, за погодженням з прокурором, або прокурором, який здійснює нагляд за дотриманням законів при проведенні досудового розслідування, до Департаменту міжнародно-правового співробітництва Офісу Генерального прокурора запиту про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні або клопотання про видачу (екстрадицію) встановленої іноземним компетентним органом особи, яка розшукується українськими правоохоронними органами, або після затримання на території іноземної держави підозрюваного, оголошеного у міжнародний розшук; б) надіслання Департаментом міжнародно-правового співробітництва та повернення активів Офісу Генерального прокурора запиту про міжнародну правову допомогу або про видачу особи в Україну до компетентного органу іноземної держави.

До умов зупинення досудового розслідування за наявності об'єктивних обставин,

що унеможливають подальше проведення досудового розслідування в умовах воєнного стану (п. 4 ч. 1 ст. 280 КПК), належать: а) оголошення указом Президента України воєнного стану та його затвердження Верховною Радою України; б) продовження указом Президента України воєнного стану та його затвердження Верховною Радою України; в) вирішення прокурором питання про продовження строку тримання підозрюваного під вартою; г) винесення прокурором постанови про зупинення досудового розслідування.

Для зупинення досудового розслідування, у разі прийняття уповноваженим органом рішення про передачу підозрюваного для обміну як військовополоненого та підозрюваним надано письмову згоду на проведення такого обміну (п. 5 ч. 1 ст. 280 КПК), необхідно виконати такі умови:

- 1) підозрюваному інкриміновано вчинення воєнного злочину (воєнних злочинів);
- 2) підозрюваний має статус військовополоненого;
- 3) Координаційний штаб з питань поводження з військовополоненими включив такого підозрюваного до списку для здійснення передачі військовополонених ворогів та звільнення оборонців України;
- 4) підозрюваний надав письмову згоду на проведення такого обміну.

Висновки. У нероздільному зв'язку з підставами для зупинення досудового розслідування знаходяться умови для прийняття такого рішення. Умови зупинення досудового розслідування є невід'ємним елементом процесуальної форми цього кримінального процесуального інституту. Їх виконання забезпечує законність та обґрунтованість ухвалення рішення про зупинення, дотримання прав і законних інтересів підозрюваного, потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється кримінальне провадження, цивільного позивача, а також дієвість кримінальної процесуальної діяльності після відновлення досудового розслідування. На відміну від загальних умов, до окремих умов зупинення досудового розслідування належить і встановлення наявності певних юридичних фактів. Актуальним напрямом дослідження означеної проблематики залишається поглиблення наукової розвідки та вивчення правозастосовного досвіду дотримання умов зупинення досудового розслідування стосовно двох нових підстав – за

наявності об'єктивних обставин, що унеможливають подальше проведення досудового розслідування в умовах воєнного стану, та у разі прийняття уповноваженим органом прийнято рішення про передачу підозрюваного для обміну як військовополоненого та підозрюваним надано письмову згоду на проведення такого обміну.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ухвала Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області від 29 грудня 2021 р. у справі № 344/20566/21 (провадження № 1-кц/344/7921/21). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102343068> (дата звернення: 20.02.2023).
2. Малютін І.А. Підстави та процесуальний порядок зупинення попереднього розслідування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність ; Національна академія внутрішніх справ України. Київ, 2000. 19 с.
3. Расчотнов С.В. Зупинення досудового розслідування у кримінальному провадженні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність ; Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2016. 237 с.
4. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні від 7 липня 2017 р. № 575, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text> (дата звернення: 20.02.2023).

REFERENCES:

1. Resolution of the Ivano-Frankivsk City Court of Ivano-Frankivsk Oblast in case No. 344/20566/21 (2021). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102343068> (date of application: 20.02.2023).
2. Maluytin, I. (2000). Pidstavy ta protsesualnyi poriadok zupynennia poperednoho rozsliduvannia [Grounds and procedural procedure for termination of preliminary investigation]. (Candidate dissertation theses). Natsionalna akademiia vnutrishnikh sprav Ukrainy [National Academy of Internal Affairs of Ukraine]. Kyiv, Ukraine.
3. Raschotnov, E. (2016). Zupynennia dosudovoho rozsliduvannia u kryminalnomu provadzhenni [Termination of pre-trial investigation in criminal proceedings]. (Candidate dissertation). Natsionalna akademiia vnutrishnikh sprav [National Academy of Internal Affairs]. Kyiv, Ukraine.
4. Instruction on the organization of interaction of pre-trial investigation bodies with other bodies and units of the National Police of Ukraine in preventing criminal offenses, their detection and investigation (2017). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text> (date of application: 20.02.2023).

*Стаття надійшла до редакції 22.02.2023
The article was received 22 February 2023*

УДК 343.138; 343.139

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2023-1-5>

ОБ'ЄДНАННЯ І ВИДІЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Рафальонт Світлана Романівна,
асистент кафедри кримінального процесу і криміналістики
Львівського національного університету імені Івана Франка
svitlana.rafalont@lnu.edu.ua
orcid.org/0000-0003-2874-7205

Метою статті є дослідження об'єднання та виділення матеріалів кримінального провадження.

Методологічну основу статті становлять загальнонаукові та спеціально-правові методи, зокрема діалектичний, аналізу, узагальнення, структурно-функціональний, герменевтичний, догматичний, порівняльно-правовий.

Результати. У статті на основі аналізу вітчизняного і зарубіжного кримінального процесуально-го регулювання та вивчення матеріалів судової практики здійснено дослідження об'єднання та виділення матеріалів кримінального провадження.

У ній зазначено, що об'єднання матеріалів кримінального провадження є кримінально процесуальною діяльністю суду, що полягає в інтеграції в одному провадженні двох чи більше матеріалів кримінальних проваджень для їх спільного судового розгляду. Натомість виділення матеріалів кримінального провадження визначено як кримінальну процесуальну діяльність суду, що полягає у відокремленні провадження на два чи більше для проведення щодо них самостійного судового розгляду.

Стверджується, що для ухвалення судового рішення про об'єднання матеріалів кримінального провадження необхідно встановити у кожному з них матеріально-правовий зв'язок між обвинуваченим (обвинуваченими) та кримінальним правопорушенням (правопорушеннями). Такий зв'язок полягає у співпадінні елементів предмета доказування, що одночасно стосуються обвинуваченого (обвинувачених) та кримінального правопорушення (правопорушень).

Аргументовано, що об'єднання матеріалів кримінальних проваджень повинно надавати можливість оцінити ще й взаємозалежність діянь обвинувачених у вчиненні кримінальних правопорушень, коли обвинувачений вчиняє кримінальне правопорушення як наслідок попереднього вчинення іншим обвинуваченим інакшого кримінального правопорушення.

Обґрунтовано, що матеріали кримінального провадження не можуть бути виділені в окреме провадження не лише, коли це може негативно вплинути на повноту судового розгляду, але, якщо встановлені обставини, докази, що їх підтверджують, та висновки суду у виділеному провадженні можуть вплинути на вирішення питання про винуватість інших осіб, щодо яких відбуватиметься окремий судовий розгляд.

Висновки. Об'єднання і виділення матеріалів кримінального провадження є елементами системи загальних положень судового розгляду. Вони покликані організувати та оптимізувати судовий розгляд кримінального провадження, становлять важливі засоби забезпечення ефективного справедливого судового процесу, спрямованого на захист прав і законних інтересів його учасників.

Ключові слова: кримінальне провадження, судовий розгляд, загальні положення, суд, обвинувачений, кримінальні правопорушення.

COMBINATION AND SEPARATION OF MATERIALS CRIMINAL PROCEEDINGS

Rafalont Svitlana Romanivna,
Assistant at the Department of Criminal Procedure and Criminalistics
Ivan Franko National University of Lviv
svitlana.rafalont@lnu.edu.ua
orcid.org/0000-0003-2874-7205

The purpose of the article is to study the combination and selection of materials of criminal proceedings.

The methodological basis of the article is general scientific and special legal methods, in particular dialectical, analysis, generalization, structural-functional, hermeneutic, dogmatic, comparative-legal.

The results. In the article, based on the analysis of domestic and foreign criminal procedural regulation, and the study of court practice materials, a study of the unification and selection of criminal proceedings materials was carried out.

It states that combining the materials of criminal proceedings is a criminal procedural activity of the court, which consists in the integration in one proceeding of two or more materials of criminal proceedings for their joint trial. Instead, the separation of the materials of criminal proceedings is defined as a criminal procedural activity of the court, which consists in separating the proceedings into two or more for conducting an independent trial in relation to them.

It is claimed that in order to pass a court decision on the unification of materials of criminal proceedings, it is necessary to establish a material-legal connection between the accused (accused) and the criminal offense

(offences) in each of them. Such a connection consists in the coincidence of the elements of the subject of proof, which at the same time relate to the accused (accused) and the criminal offense (offences).

It is argued that the unification of the materials of criminal proceedings should provide an opportunity to assess the interdependence of the actions of the accused in the commission of criminal offenses, when the accused commits a criminal offense as a result of the previous commission of another criminal offense by another accused.

It is justified that the materials of criminal proceedings cannot be separated into a separate proceeding, not only when this may negatively affect the completeness of the trial, but also, if the circumstances, the evidence confirming them, and the conclusions of the court in the separate proceedings may affect the decision on the issue of the guilt of other persons, in respect of whom a separate trial will take place.

Conclusions. Consolidation and selection of materials of criminal proceedings are elements of the system of general provisions of court proceedings. They are designed to organize and optimize the trial of criminal proceedings, they are important means of ensuring an effective and fair trial aimed at protecting the rights and legitimate interests of its participants.

Key words: criminal proceedings, trial, general provisions, court, accused, criminal offenses.

Вступ. Межі судового розгляду зумовлені особою (особами), якій (яким) висунуто обвинувачення та рамками такого обвинувачення. Зазвичай обвинувачення однієї особи або декількох осіб у вчиненні кримінального правопорушення чи кількох кримінальних правопорушень становить предмет одного кримінального провадження. Утім, під час судового розгляду можуть з'явитися обставини, що зумовляють необхідність вирішення питання про обопільний або відокремлений розгляд матеріалів кримінального провадження. Для цих ситуацій у кримінальному процесуальному законі запроваджені нормативні утворення, що володіють ознаками, властивими елементами системи загальних положень судового розгляду. Йдеться про об'єднання та виділення матеріалів кримінальних проваджень.

Впливаючи на межі судового розгляду, об'єднання і виділення матеріалів кримінального провадження дає можливість оптимізувати предмет і засоби доказування під час судового розгляду за збереження дієвості та спрямування кримінальної процесуальної діяльності.

Хоча юридична конструкція об'єднання і виділення матеріалів кримінального провадження викладена у вигляді єдиної статті, кожне з цих загальних положень судового розгляду має самостійне значення.

Питання, пов'язані з об'єднанням та виділенням матеріалів кримінального провадження, не привертають належної уваги дослідників. Означена проблематика переважно висвітлена у відповідних главах підручників і посібників з кримінального процесу, науково-практичних коментарях до КПК України та нечисленних наукових публікаціях таких вітчизняних правників, як В. Козій, В. Рибалко, А. Филистин та ін. Натомість ґрунтовніше вивчена kwestія об'єднання та виділення матеріалів досудового розслідування □ як на рівні наукових статей, так і дисертацій (В. Дрозд, С. Ільченко, В. Павловський, С. Січко, К. Шевцова та ін.). Водночас підстави для об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування та підстави для об'єднання і виділення матеріалів кримінального провадження повністю не співпадають. Так само наявна відмінність і у процесуальному порядку прийняття цих рішень. Це зумовлює потребу наукової розвідки як вітчизняного, так і зарубіжного правового регулювання,

а також практики застосування норм, що регламентують об'єднання та виділення матеріалів кримінального провадження.

У статті дано відповіді на питання, у чому полягає та яким є характер зв'язку між обвинуваченим та кримінальним правопорушенням, який береться до уваги при об'єднанні матеріалів кримінальних проваджень, якою є правова позиція Європейського суду з прав людини щодо виділення матеріалів кримінального провадження, якими є напрями удосконалення унормування об'єднання і виділення матеріалів кримінального провадження у КПК України.

Метою статті є дослідження об'єднання та виділення матеріалів кримінального провадження.

Для досягнення зазначеної мети розділ 1 присвячений висвітленню суті, значення та підстав об'єднання матеріалів кримінальних проваджень. Наголошено, що об'єднання матеріалів кримінальних проваджень доцільно не лише за наявності підстав, визначених ст.ст. 217 та 334 КПК України, але й у інших випадках. У розділі 2 викладені положення, що стосуються поняття, мети запровадження, умов та підстав виділення матеріалів кримінального провадження.

В основу методології статті закладений діалектичний підхід до наукового пізнання соціальних явищ. У ній також використані такі загальнонаукові та спеціально-правові методи пізнання, як аналіз (застосований для розмежування підстав для об'єднання матеріалів досудового розслідування та підстав для об'єднання матеріалів кримінального провадження), узагальнення (використовувався для формування нового наукового підходу до наповнення системи підстав для об'єднання і виділення матеріалів кримінального провадження), структурно-функціональний метод (дав змогу розкрити зміст матеріально-правового зв'язку між обвинуваченим (обвинуваченими) та кримінальним правопорушенням (правопорушеннями) для об'єднання матеріалів кримінальних проваджень), герменевтичний метод (застосовувався для тлумачення змісту положень кримінального процесуального закону, що врегульовують об'єднання і виділення матеріалів кримінального провадження), догматичний або спеціально-правовий метод (використовувався при вивченні наукових підходів до розуміння

об'єднання і виділення матеріалів кримінального провадження), порівняльно-правовий метод (дав можливість порівняти норми щодо регламентації об'єднання і виділення матеріалів кримінального провадження у кримінальному процесуальному праві України та інших європейських держав).

Розділ 1. Об'єднання матеріалів кримінального провадження

Об'єднання матеріалів кримінального провадження є кримінально процесуальною діяльністю суду, що полягає в інтеграції в одному провадженні двох чи більше матеріалів кримінальних проваджень для їх спільного судового розгляду.

Це не лише процесуальне рішення у вигляді ухвали суду, але й дії секретаря судового засідання чи іншого відповідального працівника апарату суду щодо формування та оформлення матеріалів кримінального провадження.

Відповідно до п. 6 розділу III Інструкції з діловодства в місцевих та апеляційних судах України, затвердженої наказом Державної судової адміністрації України від 20 серпня 2019 р. № 814, у разі об'єднання судових справ (матеріалів кримінального провадження) в одну їй присвоюється єдиний унікальний номер тієї з об'єднаних справ (матеріалів), яка надійшла до суду першою. Відповідно до постанови (ухвали) суду вноситься інформація з автоматизованої системи документообігу суду (АСДС) під номером об'єднаної справи (матеріалів кримінального провадження) та відмітки про об'єднання справ (матеріалів кримінального провадження) із зазначенням номера нової судової справи (матеріалів кримінального провадження) (Інструкція з діловодства в місцевих та апеляційних судах України, 2019).

Об'єднання матеріалів кримінального провадження сприяє реалізації засад розумності строків, процесуальної економії, всебічного, повного та неупередженого дослідження обставин кримінального провадження, оскільки дає можливість зменшити тривалість судового розгляду шляхом уникнення дублювання процесуальних дій і, водночас, забезпечуючи з'ясування усіх елементів предмета доказування. Об'єднання матеріалів кримінального провадження також запобігає появі суперечливих висновків суду з питань, що підлягають вирішенню при ухваленні підсумкового судового рішення. У єдиному провадженні простіше та економніше дати правильну юридичну оцінку діям співучасників, конкретизувати їхню роль у вчиненні кримінального правопорушення, індивідуалізувати заходи кримінально-правового впливу. Шляхом об'єднання матеріалів кримінального провадження щодо одного обвинуваченого він та інші учасники кримінального провадження братимуть участь в одному судовому процесі замість кількох. Об'єднання матеріалів кримінального провадження щодо одного обвинуваченого також усуває потребу щоразу з'ясовувати відомості про його особу, дає можливість повною мірою оцінити характер і зміст кримінально-протиправної діяльності обвинуваченого, призначити йому справедливе покарання.

На переваги об'єднання матеріалів кримінальних проваджень звертає увагу й Вищий антикорупційний суд: «Судовий розгляд справи, за якою проходять не всі обвинувачені співучасники, є скоріше вимушеним заходом та має застосовуватися як виняток. Окремий судовий розгляд проваджень щодо злочину, учиненого у співучасті, створює ризик неповноти розслідування та судового розгляду і може призвести до порушення принципу об'єктивності та всебічності розгляду справи судом... Роздільний судовий розгляд проваджень щодо злочину, учиненого у співучасті, може призвести до відсутності у повній мірі розуміння обвинуваченим меж висуного обвинувачення у кожному окремому провадженні» (Ухвала колегії суддів Вищого антикорупційного суду від 21 січня 2021 р.).

Дослідники також справедливо зазначають, що «роздільне провадження щодо злочинів, учинених однією особою, може призвести до застосування до підозрюваного, обвинуваченого декількох запобіжних заходів». До того ж, «ухвалення одного обвинувального вироку, яким обвинувачений визнається винним у вчиненні декількох злочинів, є більш вигідним для нього, ніж винесення кількох вироків у різний час. У цьому разі він не буде проходити по інших справах як такий, що має одну, дві та більше судимостей. Не буде переривання перебігу строку погашення судимості, яка, своєю чергою, враховується під час визнання злочину повторним, обмежує застосування амністії, є кваліфікуючою ознакою деяких складів злочинів, враховується в процесі обрання запобіжного заходу, призначення покарання та його виконання, є перешкодою для обіймання певних посад та тягне інші обмеження, встановлені законом» (Рибалко, Филистин, 2016: 375, 376).

Унормування об'єднання та виділення матеріалів кримінального провадження закріплене у ст. 334 КПК України та характеризується лаконічністю. У ч. 1 цієї статті закріплений відомий спосіб викладу кримінальної процесуальної норми про ухвалення цього рішення згідно з правилами, встановленими для об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування, а у ч. 2 – визначено порядок дій суду, у разі надходження на його розгляд матеріалів кримінального провадження щодо особи, стосовно якої цим судом вже здійснюється судове провадження.

Відповідно до ч. 1 ст. 334 КПК України матеріали кримінального провадження, у тому числі матеріали щодо кримінального проступку та щодо злочину, можуть об'єднуватися в одне провадження або виділятися в окреме провадження ухвалою суду, на розгляді якого вони перебувають, згідно з правилами, передбаченими ст. 217 КПК України.

Звернення до ст. 217 КПК України дає можливість констатувати про встановлення у ч. 1 цієї статті трьох підстав для об'єднання матеріалів досудового розслідування: 1) щодо декількох осіб, підозрюваних у вчиненні одного кримінального правопорушення; 2) щодо однієї особи, підозрюваної у вчиненні кількох кримінальних правопорушень; 3) матеріали досудових

розслідувань, по яких не встановлено підозрюваних, проте є достатні підстави вважати, що кримінальні правопорушення, щодо яких здійснюються ці розслідування, вчинені однією особою (особами).

Уявляється, що третя з наведених підстав не може бути застосована у судовому провадженні, оскільки судовий розгляд проводиться лише стосовно особи, якій висунуто обвинувачення, і лише в межах висунутого обвинувачення відповідно до обвинувального акта (ч. 1 ст. 337 КПК України). Зі змісту цієї фактичної підстави вбачається відсутність не лише обвинуваченого, але й підозрюваного. Отже, правила, викладені у ст. 217 КПК України, не підлягають беззастережному застосуванню при вирішенні питання про об'єднання і виділення матеріалів кримінального провадження.

Однак на цьому недоляки законодавчої техніки у регламентації об'єднання та виділення матеріалів кримінального провадження не закінчуються. Редакцію ч. 1 ст. 334 КПК України важко назвати вдалою, адже з неї можна дійти помилкового висновку, що під час судового розгляду можуть бути об'єднані в одне провадження матеріали щодо проступку та щодо злочину. Натомість у ч. 2 ст. 217 КПК України, на правила якої зроблено посилання, з огляду на відмінності у процесуальній формі проведення дізнання та досудового слідства, встановлена заборона для об'єднання в одному провадженні матеріалів досудових розслідувань щодо кримінального проступку та щодо злочину, крім випадків, коли це може негативно вплинути на повноту досудового розслідування та судового розгляду. Судове провадження щодо кримінальних проступків провадиться не в загальному, а у спрощеному порядку за правилами, визначеними § 1 глави 30 КПК України. Тож і в цьому аспекті редакція ч. 1 ст. 334 КПК України потребує удосконалення.

Варто звернути увагу на те, що згідно з ч. 1 ст. 334 КПК України, з урахуванням приписів ч. 1 ст. 217 КПК України, матеріали кримінального провадження можуть об'єднуватися в одне провадження у разі необхідності. В унормуванні об'єднання матеріалів кримінального провадження використано оцінне поняття «у разі необхідності», трактування якого віднесено до дискреційних повноважень суду.

Чим зумовлена така необхідність?

На відміну від вітчизняного кримінального процесуального закону, у КПК інших європейських держав наведені орієнтири для відповіді на це питання.

Зокрема, відповідно до ч. 1 ст. 41 КПК Республіки Болгарія, якщо дві або більше справ про різні злочини або проти різних осіб пов'язані між собою, вони об'єднуються, якщо це вимагає їх належного з'ясування (Наказателно-процесуален кодекс, 2006).

Згідно з ч. 1 § 18 КПК Республіки Словаччина усі злочинні дії одного обвинуваченого та всіх обвинувачених, злочинні дії яких пов'язані, можуть розглядатися спільно, якщо це не перешкоджає завершенню справи протягом розумного строку (Trestnэ poriadok, 2005).

За змістом ч. 1 § 20 КПК Чеської Республіки спільний суд проводиться щодо всіх обви-

нувачених, злочини яких пов'язані між собою, стосовно продовжуваних або масових злочинів, якщо цьому не перешкоджають вагомі причини. Спільне провадження здійснюється за іншими кримінальними правопорушеннями, якщо такий порядок придатний з точки зору швидкості та економічності провадження (Trestnэ řád, 1961).

Згідно з п. «с» ч. 2 art. 43 КПК Румунії суд може прийняти рішення про об'єднання справ, якщо це не затримує судовий розгляд та коли існує зв'язок між двома чи більше злочинами і об'єднання справ необхідне для належного відправлення правосуддя (Cod de Procedurэ Penalэ, 2010). Положення подібного змісту викладене у п. 4 ч. 3 ст. 42 КПК Республіки Молдова – кримінальні справи можуть бути об'єднані, якщо два чи кілька злочинів взаємопов'язані між собою та об'єднання справ обумовлюється необхідністю найуспішнішого здійснення правосуддя (Уголовно-процесуальний кодекс Республіки Молдова, 2003).

Необхідність, про яку йдеться у ч. 1 ст. 217 КПК України, зумовлена раціональним підходом до здійснення судового розгляду, який дає можливість уникнути дублювання елементів кримінальної процесуальної діяльності та встановлення одних і тих же фактів та обставин у кількох кримінальних провадженнях, водночас забезпечуючи виконання як завдань центральної стадії кримінального процесу, так і кримінального провадження загалом упродовж розумних строків.

Привертає увагу й те, що законодавець вищеозначених держав вказує на наявність зв'язку між особами та їх діями для об'єднання матеріалів кримінальних проваджень.

Доволі абстрактно цей зв'язок пояснений у art. 387 КПК Французької Республіки – коли суд розглядає декілька проваджень щодо споріднених фактів, він може ухвалити рішення про їх об'єднання (Code de procedure penale, 1959).

Значно конкретніше зв'язок злочинів трактований у ст. 129 КПК Грецької Республіки: α) вчинені однією і тією самою особою як одночасно, так і в різних місцях і в різний час, або багатьма неприємними в одному місці та одночасно; β) вчинені багатьма один проти одного як одночасно, так і в різних місцях та у різний час; γ) вчинені з метою полегшити або зробити більш вдалими скоєння злочинів або приховати один із них (ΚΩΔΙΚΑΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ, 2019). У подібний спосіб тлумачення взаємозв'язку викладене в art. 12 КПК Італійської Республіки (Codice di procedura penale, 1988).

Для ухвалення судового рішення про об'єднання матеріалів кримінального провадження необхідно встановити у кожному з них матеріально-правовий зв'язок між обвинуваченим (обвинуваченими) та кримінальним правопорушенням (правопорушеннями). Такий зв'язок полягає у співпадінні елементів предмета доказування, що одночасно стосуються обвинуваченого (обвинувачених) та кримінального правопорушення (правопорушень).

Відсутність такого взаємозв'язку спричиняє негативні процесуальні наслідки. На цьому наголосив Вищий антикорупційний

суд, відмовляючи у задоволенні клопотання прокурора про об'єднання матеріалів кримінальних проваджень: «При вирішенні питання щодо об'єднання кримінальних проваджень судом на стадії судового розгляду, у всіх випадках необхідно оцінювати перспективу можливості дотримання розумних строків кримінального провадження... Об'єднання кримінальних проваджень щодо кількох підозрюваних в одне завжди означає підвищення ризику порушення розумного строку кримінального провадження, оскільки, крім збільшення кількості та тривалості процесуальних дій, підвищуються і організаційні ризики – необхідність забезпечення явки до суду більшої кількості осіб, зокрема, обвинувачених та їх захисників... Враховуючи характер кожного зазначеного кримінального провадження, кількісний склад їх учасників, об'єднання зазначених вище кримінальних проваджень в одне ускладнить їх повний та всебічний судовий розгляд, негативно вплине на якість та ефективність здійснення судового провадження, не забезпечить належного виконання завдань кримінальних проваджень та дотримання розумних строків їх розгляду» (Ухвала колегії суддів Вищого антикорупційного суду від 3 червня 2020 р.).

Охарактеризуємо підстави для об'єднання матеріалів кримінальних проваджень.

За обвинуваченням декількох осіб у вчиненні одного кримінального правопорушення (об'єднання за об'єктом). Ця підстава для об'єднання матеріалів кримінального провадження поширюється на вчинення як умисних кримінальних правопорушень двома чи більшою кількістю осіб (співучасть), так і кримінальних правопорушень, вчинених кількома особами з необережності. У разі співучасті об'єднання матеріалів кримінальних проваджень за цією підставою дає можливість встановити роль кожного співучасника у вчиненні кримінального правопорушення, здійснити правильну кримінально-правову кваліфікацію їх діянь та визначити їм справедливі заходи кримінально-правового впливу.

Частина 1 ст. 217 КПК України обмежує можливість об'єднання матеріалів досудового розслідування щодо декількох підозрюваних учиненням ними одного кримінального правопорушення. Водночас не варто виключати ситуації об'єднання матеріалів кримінальних проваджень щодо декількох обвинувачених у вчиненні кількох кримінальних правопорушень. У цьому контексті кримінальний процесуальний закон також потребує удосконалення.

За обвинуваченням однієї особи у вчиненні декількох кримінальних правопорушень (об'єднання за суб'єктом). За цією підставою об'єднуються матеріали досудового розслідування про будь-які кримінальні правопорушення незалежно від їх виду і тяжкості, якщо у їх вчиненні обвинувачується одна особа.

Частиною 2 ст. 334 КПК України регламентована процесуальна діяльність суду при надходженні до нього матеріалів кримінального провадження щодо обвинуваченого, стосовно якого інший суд здійснює судовий розгляд про інше (інші) кримінальне (кримі-

нальні) правопорушення. У разі якщо на розгляд суду першої інстанції надійшли матеріали кримінального провадження щодо особи, стосовно якої цим судом вже здійснюється судове провадження, воно передається складу суду, що його здійснює, для вирішення питання про їх об'єднання.

Зазвичай прокурор скеровує до суду підсумковий процесуальний документ про закінчення досудового розслідування, а після призначення судового розгляду і матеріали кримінального провадження щодо вчинення обвинуваченим (обвинуваченими) одного кримінального правопорушення. При цьому досудове розслідування стосовно цієї ж особи (осіб) може продовжуватися в частині розслідування інших кримінальних правопорушень. Після завершення досудового провадження щодо інших кримінально-протиправних діянь обвинувальний акт, а згодом і матеріали кримінального провадження прокурор знову направляє до суду. За наявності зв'язку між цими кримінальними провадженнями та за умови, що їх окремий судовий розгляд може спричинити однобічність і неповноту з'ясування обставин, що підлягають доказуванню і мають значення для кримінального провадження, хибну оцінку доказів, непотрібне витрачання часу, ресурсів для окремого встановлення у цих кримінальних провадженнях одних і тих же обставин та фактів, суд має розглянути питання про їх спільний розгляд.

Тож для об'єднання матеріалів кримінального провадження підлягають застосуванню дві фактичні підстави: 1) щодо декількох осіб, обвинувачених у вчиненні одного чи кількох кримінальних правопорушень; 2) щодо однієї особи, обвинуваченої у вчиненні кількох кримінальних правопорушень. Це вичерпний перелік підстав, за наявності яких закон допускає об'єднання матеріалів кримінальних проваджень.

Не є самостійною підставою для об'єднання матеріалів кримінального провадження, яке здійснюється у загальному порядку, і кримінального провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру, адже згідно зі ст. 510 КПК України таке об'єднання відбувається за наявності підстав, передбачених кримінальним процесуальним законом, тобто ст.ст. 334 та 217 КПК України.

При цьому в абзаці 4 п. 10 листа Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 5 жовтня 2012 р. «Про деякі питання порядку здійснення судового розгляду в судовому провадженні у першій інстанції відповідно до Кримінального процесуального кодексу України» зазначено: «В одне провадження може бути об'єднано кримінальне провадження, яке здійснюється в загальному порядку, та кримінальне провадження щодо застосування заходів медичного характеру лише у випадку, якщо підставою для здійснення останнього стало встановлення факту (згідно з висновком психіатричної експертизи) вчинення особою кримінального правопорушення у стані неосудності. У разі об'єднання зазначені провадження розглядаються в судовому засіданні в одному кримінальному провадженні в загальному порядку»

з постановленням за наслідками судового розгляду вироку щодо обвинуваченого та ухвали щодо застосування примусових заходів медичного характеру... При встановленні другої підстави для здійснення кримінального провадження щодо застосування заходів медичного характеру, визначеної п. 2 ч. 1 ст. 503 КПК, не допускається об'єднання такого кримінального провадження з кримінальним провадженням, яке здійснюється в загальному порядку, оскільки останнє, з огляду на неосудність обвинуваченого під час здійснення судового провадження, також потребуватиме зміни порядку розгляду» (Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 5 жовтня 2012 р.).

Аналіз положень КПК України свідчить про те, що фактично об'єднання кримінальних проваджень має місце й при здійсненні провадження щодо юридичної особи (ч. 8 ст. 214) та висуненні прокурором додаткового обвинувачення в суді відповідно до положень ст. 339 КПК України. Провадження щодо юридичної особи здійснюється одночасно з відповідним кримінальним провадженням, у якому особі повідомлено про підозру (Шевцова, 2020: 249).

Водночас питання про об'єднання матеріалів кримінальних проваджень виникає і в деяких інших випадках. Ідеться про кримінальні провадження про кримінальні правопорушення, вчинені різними особами не у співучасті, але діяння яких взаємообумовлені при їх учиненні, зокрема: 1) матеріали кримінальних проваджень про крадіжку та службову недбалість, що створила сприятливі умови для дій викрадачів; 2) матеріали кримінальних проваджень про кримінально-протиправну недбалість особи, яка створила можливість вчинення кримінального правопорушення іншою особою (наприклад, про недбале зберігання вогнепальної зброї та вбивство з необережності); 3) матеріали кримінальних проваджень про кримінально-протиправну недбалість кількох осіб, що привела до загального негативного результату (наприклад, про службову недбалість та порушення вимог законодавства про охорону праці); 4) матеріали кримінального провадження про осіб, обвинувачених у заподіянні тілесних ушкоджень один одному; 5) обвинувачення в одному кримінальному провадженні одержувача, надавача неправомірної вигоди та посередника у цьому; 6) обвинувачення у заздальгеді не обіцяному приховуванні тяжкого чи особливо тяжкого злочину (об'єднуються в одне провадження матеріали по обвинуваченні особи у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину, та по обвинуваченні особи у його прихованні); 7) кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення за наявності зустрічної заяви.

В. Рибалко та А. Филистин пропонують на законодавчому рівні закріпити можливість такого об'єднання (Рибалко, Филистин, 2016: 270). Цю позицію поділяє і В. Дрозд (Дрозд, 2018: 154–155).

Загалом погоджуючись із практичною доцільністю наведеної пропозиції, доречно за-

значити, що в описаних випадках, переважно, відсутнє співпадіння елементів предмета доказування, що одночасно стосуються обвинуваченого (обвинувачених) та кримінального правопорушення (правопорушень). Понад те закріпити у кримінальному процесуальному законі вичерпний перелік інших випадків об'єднання матеріалів кримінальних проваджень навряд чи можливо.

Також слід враховувати й те, що в останньому з наведених випадків в «об'єднаному провадженні особа буде перебувати одночасно і в статусі потерпілого, і в статусі підозрюваного, що, звісно, є неправильним і процесуально неможливим» (Січко, 2021: 101).

Необхідно погодитися з тезою про те, що підстави для об'єднання матеріалів кримінальних проваджень не зумовлюють їх розширеного тлумачення, у зв'язку з чим ухвалення такого рішення за відсутності обставин, вказаних у законі, з практичної доцільності, слід вважати таким, що не відповідає його вимогам і не виключає визнання доказів, отриманих після об'єднання матеріалів кримінальних проваджень, недопустимими (Велика українська юридична енциклопедія, 2020: 535; Шевцова, 2020: 249–250).

Утім, австрійське та німецьке кримінальне процесуальне право допускає об'єднання кримінальних проваджень не лише за об'єктом і за суб'єктом, але й в інших випадках наявності зв'язку між ними.

Так, згідно з ч. 1 § 37 КПК Австрійської Республіки у разі одночасного пред'явлення обвинувачення декільком особам або одній особі у вчиненні кількох кримінальних правопорушень основне провадження має здійснюватися спільно одним судом. Те саме стосується випадків, коли кілька осіб підозрюються у вчиненні кримінальних дій, які іншим чином тісно пов'язані між собою (Strafprozeßordnung, 1975).

Відповідно до § 237 КПК ФРН, у разі наявності зв'язку між кількома кримінальними справами, які перебувають у його провадженні, суд може постановити їх об'єднання з метою одночасного розгляду, навіть якщо цей зв'язок не є тим, про який йдеться у § 3. За змістом § 3 цього кодифікованого акта зв'язок існує, коли одну особу звинувачують у вчиненні кількох злочинів або коли більше ніж одну особу звинувачують як виконавця, підбурювача, пособника або в перешкоджанні кримінальній відповідальності чи купівлі викраденого (Strafprozeßordnung, 1987).

Об'єднання матеріалів кримінальних проваджень є доцільним не лише за наявності підстав, визначених ст.ст. 217 та 334 КПК України, але й у інших випадках. Так, об'єднання матеріалів кримінальних проваджень повинно надавати можливість оцінити ще й взаємозалежність діянь обвинувачених у вчиненні кримінальних правопорушень, коли обвинувачений вчиняє кримінальне правопорушення як наслідок попереднього вчинення іншим обвинуваченим інакшого кримінального правопорушення. Це важливий аспект не врахований у чинній правовій регламентації аналізованого питання.

Розділ 2. Виділення матеріалів кримінального провадження

Виділення матеріалів кримінального провадження – це кримінальна процесуальна діяльність суду, що полягає у відокремленні провадження на два чи більше для проведення щодо них самостійного судового розгляду.

Відповідно до п. 7 розділу III Інструкції з діловодства в місцевих та апеляційних судах України у разі виділення матеріалів кримінального провадження в окреме провадження, роз'єднання позовів у справі в самостійні провадження нова судова справа (матеріали кримінального провадження) реєструється як така, що надійшла до суду в день постановлення відповідного процесуального документа (постанови, ухвали) суду. Їй присвоюється новий єдиний унікальний номер. До нової справи (матеріалів кримінального провадження) підшиваються завірені суддею копії процесуальних документів з попередньої справи, що мають значення для цієї справи. У п. 9 розділу III цієї ж Інструкції вказано, якщо судом розглянуто матеріали кримінального провадження стосовно кількох обвинувачених, а щодо інших провадження зупинено (наприклад, оголошено розшук), такі матеріали виокремлюються, формуються в окремі обкладинки та підлягають обов'язковій реєстрації в автоматизованій системі документообігу суду (АСДС) з присвоєнням нового єдиного унікального номера, та внесенням інформації щодо осіб, стосовно яких провадження зупинено (Інструкція з діловодства в місцевих та апеляційних судах України, 2019).

Виділення матеріалів кримінального провадження запроваджене з міркувань прискорення судового розгляду або з інших поважних причин. Виділення матеріалів кримінального провадження оптимізує судовий розгляд багатоепізодних справ, справ з кількома співучасниками, а також справ, де інтереси обвинуваченого та (або) потерпілого вимагають самостійного судового розгляду його кримінального провадження.

До речі, згідно з ч. 1 ст. 476 КПК Латвійської Республіки суд, в інтересах обвинуваченого чи потерпілого, може розділити справу, у якій одна особа або декілька осіб обвинувачуються у кількох злочинах, якщо таке рішення не перешкоджає досягненню мети кримінального процесу (Kriminalprocesa likums, 2005).

Прикладом урахування інтересів вказаних учасників судового провадження є положення абзаців 1 та 3 ч. 8 ст. 469 КПК України. Так, у разі якщо кримінальне провадження здійснюється щодо кількох осіб, які підозрюються чи обвинувачуються у вчиненні одного або кількох кримінальних правопорушень, і згода щодо укладення угоди досягнута не з усіма підозрюваними чи обвинуваченими, угода може бути укладена з одним (кількома) з підозрюваних чи обвинувачених. Кримінальне провадження щодо особи (осіб), з якими досягнуто згоди, підлягає виділенню в окреме провадження. У разі якщо в кримінальному провадженні беруть участь кілька потерпілих від різних кримінальних правопорушень, і згода щодо укладення угоди досягнута не з усіма потерпілими, угода може бути укладена

з одним (кількома) з потерпілих. Кримінальне провадження щодо особи (осіб), яка досягла згоди, підлягає виділенню в окреме провадження.

Виділення матеріалів кримінального провадження дає змогу зосередити увагу на конкретному обвинуваченому та кримінальному правопорушенні, у вчиненні якого його обвинувачують. Після виділення матеріалів кримінального провадження суд може розглядати лише частину інкримінованих обвинуваченому (обвинуваченим) діянь та здійснювати слухання лише щодо одного чи декількох обвинувачених.

У ч. 2 ст. 130 КПК Грецької Республіки зазначено, що суд може через особливі причини, які стосуються більш надійного встановлення істини або швидшого розгляду справи, ухвалити рішення про поділ судового слухання (ΚΩΔΙΚΑΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ, 2019).

Подібним є і вітчизняне правове регулювання цього питання. Відповідно до чч. 3, 4 ст. 217 КПК України ухвалення рішення про виділення матеріалів кримінального провадження допускається лише тоді, коли це викликається необхідністю та негативно не вплине на повноту судового розгляду.

На цьому акцентує увагу Касаційний кримінальний суд: «Виділення матеріалів кримінального провадження щодо одного з обвинувачених у вчиненні кримінального правопорушення за попередньою змовою групою осіб, урахувачи системне тлумачення КПК, якщо всі обвинувачені були присутні під час розгляду справи судом, від явки до суду не ухилилися, є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону України, оскільки перешкоджає суду повно, об'єктивно та всебічно з'ясувати обставини кримінального провадження і постановити судові рішення, яке б відповідало вимогам КПК та Конвенції» (постанова Касаційного кримінального суду від 20 серпня 2020 р.).

Понад те, з позиції Європейського суду з прав людини, виділення матеріалів кримінального провадження покладає на суд дотримання двох вимог. Перша з них полягає у зобов'язанні судів утримуватися від будь-яких висловлювань, які можуть мати преюдиційне значення для наступного провадження, навіть якщо такі висловлювання не мають обов'язкової сили для інших судів. Якщо характер пред'явленого обвинувачення не дозволяє суду обійтися без висновків про співучасть третіх осіб у рамках окремого судового провадження і дані висновки можуть вплинути на вирішення питання про правову відповідальність третіх осіб, які постануть перед судом окремо, дану ситуацію слід вважати серйозною перешкодою для виділення справи в окреме провадження. Будь-яке рішення про окремий розгляд справ, настільки тісно пов'язаних між собою з точки зору загальних обставин, повинно ґрунтуватися на ретельному аналізі всіх конкуруючих інтересів, та іншим обвинуваченим повинна бути надана можливість заперечувати проти виділення справи в окреме провадження. Друга вимога, пов'язана з проведенням окремого провадження, передбачає, що обставини, вста-

новлені у виділеній справі, в якій не беруть участі інші обвинувачені, не повинні мати преюдиційного значення для їхньої справи. Статус доказів, використаних в одній справі, повинен залишатися суто відносним, а їхня чинність – обмежуватися даним конкретним судовим провадженням (Case of Navalnyy and Ofitserov v. Russia, 2016, § 104, 105).

З огляду на визнання правових позицій Європейського суду з прав людини джерелом кримінального процесуального права вищевикорестлені умови виділення матеріалів кримінального провадження повинні одержати закріплення у КПК України.

У ч. 3 ст. 217 КПК України зазначені ті ж підстави для виділення матеріалів досудового розслідування, що й для об'єднання матеріалів досудового розслідування. З неї випливає, що відповідне рішення ухвалюється у разі відсутності зв'язку між обвинуваченим (обвинуваченими) і кримінальним правопорушенням (правопорушеннями), матеріали про які (яких) викладені в одному провадженні, та за умови, що це негативно не вплине на повноту судового розгляду. Водночас зміст цієї частини має загальний характер та не містить конкретного переліку фактичних підстав для виділення матеріалів кримінального провадження.

Кримінальний процесуальний закон окремо встановив такі фактичні підстави для виділення матеріалів кримінального провадження: 1) коли розслідується кримінальне провадження щодо декількох підозрюваних і щодо одного чи кількох з них є підстави для зупинення досудового розслідування (ч. 3 ст. 280 КПК України); 2) щодо особи, з якою досягнуто згоди на укладення угоди про примирення або про визнання винуватості (ч. 8 ст. 469 КПК України); 3) якщо у вчиненні кримінального правопорушення разом з дорослим брав участь неповнолітній, то в кожному випадку має бути з'ясована можливість виділення матеріалів досудового розслідування щодо неповнолітнього в окреме провадження (ст. 494 КПК України); 4) кримінальне провадження, яке здійснюється у загальному порядку і кримінальне провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру (ст. 510 КПК України).

При цьому виділення матеріалів кримінального провадження щодо особи, з якою досягнуто згоди на укладення угоди про примирення або про визнання винуватості є обов'язком суду. У решті наведених підстав законодавець відніс ухвалення цього рішення на розсуд суду.

Одна група обставин, закладених в основу окреслених фактичних підстав для виділення матеріалів кримінального провадження, перешкоджає проведенню і закінченню судового розгляду, друга – спонукає до пришвидшення його перебігу, третя – підштовхує до застосування індивідуального підходу у здійсненні судового провадження.

Розгляд питання та ухвалення рішення про об'єднання чи виділення матеріалів кримінальних проваджень можливі у будь-якій стадії провадження в суді першої інстанції, зокрема підготовчого провадження.

Порядок об'єднання і виділення матеріалів кримінального провадження зазвичай охоплює такі етапи: а) встановлення і підтвердження доказами фактичних підстав для об'єднання чи виділення; б) заслуховування позицій сторін з цього приводу; в) винесення судом ухвали про об'єднання або виділення матеріалів кримінального провадження; г) діяльність з виконання з ухваленого судового рішення.

Ухвала про об'єднання або виділення матеріалів кримінального провадження окремому апеляційному оскарженню не підлягає.

Висновки. Об'єднання і виділення матеріалів кримінального провадження є елементами системи загальних положень судового розгляду. Вони покликані організувати та оптимізувати судовий розгляд кримінального провадження, становлять важливі засоби забезпечення ефективного справедливого судового процесу, спрямованого на захист прав і законних інтересів його учасників.

Беручи до уваги вищенаведені застереження та аргументи, ст. 334 КПК України доцільно викласти у такій редакції:

«1. У разі необхідності суд, на розгляді якого перебуває кримінальне провадження, може об'єднати матеріали кримінальних проваджень щодо декількох осіб, обвинувачених у вчиненні одного чи кількох кримінальних правопорушень, щодо однієї особи, обвинуваченої у вчиненні кількох кримінальних правопорушень, або в інших випадках наявності зв'язку між ними.

У разі якщо на розгляд суду першої інстанції надійшли матеріали кримінального провадження щодо особи, стосовно якої цим судом вже здійснюється судове провадження, воно передається складу суду, що його здійснює, для вирішення питання про їх об'єднання.

2. Не можуть бути об'єднані в одне провадження матеріали кримінальних проваджень щодо кримінального проступку та щодо злочину, крім випадків, коли це може негативно вплинути на повноту судового розгляду. У таких випадках судовий розгляд здійснюється з учасниками судового провадження у загальному порядку.

3. У разі необхідності матеріали кримінального провадження щодо одного або кількох кримінальних правопорушень можуть бути виділені в окреме провадження, якщо одна особа обвинувачується у вчиненні кількох кримінальних правопорушень або дві чи більше особи обвинувачується у вчиненні одного чи більше кримінальних правопорушень.

4. Суд вирішує питання про виділення матеріалів кримінального провадження й у інших випадках, визначених цим Кодексом.

5. Матеріали кримінального провадження не можуть бути виділені в окреме провадження, якщо це може негативно вплинути на повноту судового розгляду, або якщо встановлені обставини, докази, що їх підтверджують, та висновки суду у виділеному провадженні можуть вплинути на вирішення питання про винуватість інших осіб, щодо яких відбуватиметься окремий судовий розгляд».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Інструкція з діловодства в місцевих та апеляційних судах України, затверджена наказом Державної судової адміністрації України від 20 серпня 2019 р. № 814. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0814750-19#n196> (дата звернення: 20.02.2023).
2. Ухвала колегії суддів Вищого антикорупційного суду від 21 січня 2021 р. у справі № 991/196/20 (провадження № 1-кп/991/2/20). URL: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=94431493&red=10000325f3892949b43814fe910a82d99fd9c3&d=5> (дата звернення: 20.02.2023).
3. Рибалко В.О., Филистин А.О. Підстави об'єднання матеріалів кримінального провадження. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2016. № 2. С. 371–380.
4. Наказателно-процесуален кодекс. URL: <https://lex.bg/bg/laws/ldoc/2135512224> (дата звернення: 20.02.2023).
5. Trestný poriadok. URL: http://www.ucps.sk/TRESTNY_PORIADOK_Vseobecne_ustanovenia (дата звернення: 20.02.2023).
6. Trestní řád. URL: <https://businesscenter.podnikatel.cz/pravo/zakony/trestni-rad/f2678128/> (дата звернення: 20.02.2023).
7. Cod de Procedură Penală. URL: <https://legeaz.net/noul-cod-procedura-penala-ncpp/art-43> (дата звернення: 20.02.2023).
8. Уголовно-процесуальный кодекс Республики Молдова. URL: <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=326970&lang=2> (дата звернення: 20.02.2023).
9. Code de procédure pénale. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006071154/LEGISCTA000006167479?etatTexte=VIGUEUR&etatTexte=VIGUEUR_DIFF&anchor=LEGISCTA_000006167479#LEGISCTA000006167479 (дата звернення: 20.02.2023).
10. ΚΩΔΙΚΑΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ. URL: <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/530491/nomos-4620-2019> (дата звернення: 20.02.2023).
11. Codice di procedura penale. URL: <https://www.brocardi.it/codice-di-procedura-penale/libro-primotitolo-i-capo-ii/sezione-iv/art12.html> (дата звернення: 20.02.2023).
12. Ухвала колегії суддів Вищого антикорупційного суду від 3 червня 2020 р. у справі № 760/16937/17 (провадження № 1-кп/4910/32/19). URL: http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=89700695&red=100003a3f4197d4cd6abe26_054730a8ce19581&d=5 (дата звернення: 20.02.2023).
13. Лист Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ від 5 жовтня 2012 р. № 223-1446/0/4-12 «Про деякі питання порядку здійснення судового розгляду в судовому провадженні у першій інстанції відповідно до Кримінального процесуального кодексу України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1446740-12#Text> (дата звернення: 20.02.2023).
14. Шевцова К.В. Реалізація прокурором повноважень під час об'єднання та виділення матеріалів досудового розслідування. *Вчені записки Таврійського національного університету імені І.В. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2020. № 4. Т. 31. С. 247–251.
15. Рибалко В.О., Филистин А.О. Проблемні питання регламентації підстав об'єднання матеріалів кримінального провадження. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2016. № 3. С. 263–272.
16. Дрозд В.Г. Правове регулювання досудового розслідування: проблеми теорії та практики: монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 448 с.
17. Січко С.О. Загальні положення досудового розслідування : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність ; Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2021. 231 с.
18. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 19: Кримінальний процес, судострій, прокуратура та адвокатура / редкол.: В.Т. Нор (голова) та ін. ; Нац. акад. прав. наук. України; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2020. 960 с.
19. Strafprozeßordnung 1975. URL: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002326> (дата звернення: 20.02.2023).

20. Strafprozeßordnung. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/stpo/> (дата звернення: 20.02.2023).

21. Інструкція з діловодства в місцевих та апеляційних судах України, затверджена наказом Державної судової адміністрації України від 20 серпня 2019 р. № 814. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0814750-19#n196> (дата звернення: 20.02.2023).

22. Kriminālprocesa likums. URL: <https://likumi.lv/doc.php?id=107820> (дата звернення: 20.02.2023).

23. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного суду від 20 серпня 2020 р. у справі № 344/20740/18 (провадження № 51-874км20). URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/91161509> (дата звернення: 20.02.2023).

24. Case of Navalnyy and Ofitserov v. Russia (46632/13 and 28671/14). European Court of Human Rights (2016). § 104, 105. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22001-161060%22%7D> (дата звернення: 20.02.2023).

REFERENCES:

1. Instruktisiia z dilovodstva v mistsevyykh ta apeliatsiinykh sudakh Ukrainy [Instructions on record keeping in local and appellate courts of Ukraine] (2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0814750-19#n196> (date of application: 20.02.2023).
2. Decision of the panel of judges of the High Anti-Corruption Court in case No 991/196/20 (2021). URL: http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=94431493_&red=10000325f3892949b43814fe910a82d99fd9c3&d=5 (date of application: 20.02.2023).
3. Rybalko V., Filistyn A. (2016). Pidstavy ob'iednannia materialiv kryminalnoho provadzhennia [Grounds for combining materials of criminal proceedings]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Seriya yurydychna* [Scientific Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs. Legal series]. Issue 2. P. 371-380.
4. Nakazatelno-procesualen kodeks [Criminal Procedure Code of Bulgaria]. URL: <https://lex.bg/bg/laws/ldoc/2135512224> (date of application: 20.02.2023).
5. Trestný poriadok [Criminal Procedure Code of Slovakia]. URL: http://www.ucps.sk/TRESTNY_PORIADOK_Vseobecne_ustanovenia (date of application: 20.02.2023).
6. Trestní řád [Criminal Procedure Code of the Czech Republic]. URL: <https://businesscenter.podnikatel.cz/pravo/zakony/trestni-rad/f2678128/> (date of application: 20.02.2023).
7. Cod de Procedură Penală [Criminal Procedure Code of Romania]. URL: <https://legeaz.net/noul-cod-procedura-penala-ncpp/art-43> (date of application: 20.02.2023).
8. Ugolovno-procesualnyj kodeks Respubliki Moldova [Code of Criminal Procedure of the Republic of Moldova]. <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=326970&lang=2> (date of application: 20.02.2023).
9. Code de procédure pénale [Criminal Procedure Code of France]. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006071154/LEGISCTA000006167479?etatTexte=VIGUEUR&etatTexte=VIGUEUR_DIFF&anchor=LEGISCTA_000006167479#LEGISCTA000006167479 (date of application: 20.02.2023).
10. ΚΩΔΙΚΑΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ [Criminal Procedure Code of Greece]. URL: <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/530491/nomos-4620-2019> (date of application: 20.02.2023).
11. Codice di procedura penale [Criminal Procedure Code of Italy]. URL: <https://www.brocardi.it/codice-di-procedura-penale/libro-primotitolo-i-ca-po-ii/sezione-iv/art12.html> (date of application: 20.02.2023).
12. Decision of the panel of judges of the High Anti-Corruption Court in case No 760/16937/17 (2020). URL: http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=89700695&red=100003a3f4197d4cd6abe26_054730a8ce19581&d=5 (date of application: 20.02.2023).
13. Lyst Vyshchoho spetsializovanoho sudu z rozghliadu tsyvilnykh i kryminalnykh sprav «Pro deaki pytannia poriadku zdiisnennia sudovoho rozghliadu v sudovomu provadzhenni u pershii instantsii vidpovidno do Kryminalnoho [Letter of the Higher Specialized Court for the Consideration of Civil and Criminal Cases "On some issues of the procedure for conducting a trial in court proceedings in the first instance in accordance with the Criminal Procedure Code of Ukraine"] No 223-1446/0/4-12

(2012). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1446740-12#Text> (date of application: 20.02.2023).

14. Shevtsova K. (2020). Realizatsiia prokurorom povnovazhen pid chas ob'iednannia ta vydilennia materialiv dosudovoho rozsliduvannia [Implementation of powers by the prosecutor during the consolidation and selection of pre-trial investigation materials]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni I.V. Vernadskoho. Serii: yurydychni nauky* [Academic notes of the Tavri National University named after I.V. Vernadskyi. Series: legal sciences]. 2020. Issue 4. V. 31. P. 247-251.

15. Rybalko V., Filistyn A. (2016). Problemni pytannia rehlamentatsii pidstav ob'iednannia materialiv kryminalnoho provadzhenia [Problematic issues of regulation of the grounds for the unification of materials of criminal proceedings]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav. Serii yurydychna* [Scientific Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs. Legal series]. Issue 3. P. 263-272.

16. Drozd V. (2018). Pravove rehuliuвання dosudovoho rozsliduvannia: problemy teorii ta praktyky [Legal regulation of pre-trial investigation: problems of theory and practice]. *Helvetica, Odesa*.

17. Sichko S. (2021). Zahalni polozhennia dosudovoho rozsliduvannia [General provisions of pre-trial investigation] (Candidate dissertation). *Natsionalnyi yurydychnyi universytet imeni Yaroslava Mudroho* [National Law University named after Yaroslav the Wise]. Kharkiv, Ukraine.

18. Velyka ukrainska yurydychna entsyklopediia [Great Ukrainian legal encyclopedia]: in 20 Volumes. V. 19: Kryminalnyi protses, sudoustrii, prokuratura ta advokatura [Criminal process, judiciary, prosecutor's office and advocacy] (2020). Kharkiv, Ukraine.

19. Strafprozeßordnung 1975 [Criminal Procedure Code of Austria]. URL: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002326> (date of application: 20.02.2023).

20. Strafprozeßordnung [Criminal Procedure Code of Germany]. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/stpo/> (date of application: 20.02.2023).

21. Kriminālprocesa likums [Criminal Procedure Code of Latvia]. URL: <https://likumi.lv/doc.php?id=107820> (date of application: 20.02.2023).

22. Resolution of the Criminal Court of Cassation of the Supreme Court in case No 344/20740/18 (2020). URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/91161509> (date of application: 20.02.2023).

23. Case of Navalnyy and Ofitserov v. Russia (46632/13 and 28671/14). European Court of Human Rights (2016). § 104, 105. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%22001-161060%22> (date of application: 20.02.2023).

*Стаття надійшла до редакції 22.02.2023
The article was received 22 February 2023*

СЕКЦІЯ 4 МІЖНАРОДНЕ ПРАВО. ПРАВО ЄС. ПОРІВНЯЛЬНЕ ПРАВОНАВСТВО

УДК 343.133

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2023-1-6>

ЄВРОПЕЙСЬКА ПРОКУРАТУРА У СИСТЕМІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЄВРОСОЮЗУ

Юрчишин Василь Миколайович,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри міжнародної та кримінальної юстиції
Чернівецького навчально-наукового юридичного інституту
Національного університету «Одеська юридична академія»
vas.yurchyshyn@ukr.net
orcid.org/0000-0003-0238-678X

Савченко Василь Антонович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
Івано-Франківського навчально-наукового юридичного інституту
Національного університету «Одеська юридична академія»
wsawchenko11@gmail.com
orcid.org/0000-0002-2728-9794

Мета. Метою статті є надання загальної характеристики нещодавно створеного правоохоронного органу Європейського Союзу у сфері боротьби з фінансовими та економічними злочинами – Європейської прокуратури (ЄП), а також окреслення перспектив налагодження співпраці з нею компетентних органів України.

Методи. При проведенні дослідження використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання, зокрема методи формальної логіки, діалектичний, порівняльно-правовий.

Результати. Встановлено, що ЄП має дворівневу структуру з центральним і національним рівнями. Центральний рівень складається з центральної служби на рівні ЄС, розташованої в Люксембурзі, яку очолює Генеральний прокурор Європи. На національному рівні європейські уповноважені прокурори здійснюють фактичну слідчу роботу та мають завдання та повноваження національних прокурорів, якщо положення не передбачає інше. Європейські уповноважені прокурори працюють незалежно від своїх національних органів, але пов'язані інструкціями постійних палат.

Пріоритетними напрямками співпраці ЄП з українськими правоохоронними органами визнаються допомога Україні у подоланні корупції, ефективна боротьба з ухиленням від санкцій у світі, запроваджених проти осіб РФ через агресію проти України, замороження та вироблення конфіскації активів банківської системи рф.

Висновки. Зроблено висновок, що від злочинних дій росії потерпає не лише Україна, а й інші країни Євросоюзу та усього світу. Тому тісна співпраця правоохоронних органів нашої держави із відповідними органами Євросоюзу і, насамперед, із Європейською прокуратурою, є вкрай потрібною та важливою для усіх зацікавлених сторін.

Ключові слова: Європейська прокуратура, Євросоюз, Євроюст, санкції, співпраця, фінансові злочини.

EUROPEAN PROSECUTOR'S OFFICE IN THE SYSTEM OF LAW ENFORCEMENT BODIES OF THE EUROPEAN UNION

Yurchyshyn Vasyl Mykolayovych,
 Doctor of Juridical Sciences, Professor,
 Professor at the Department of International and Criminal Justice
*Chernivtsi educational and scientific legal institute
 of the Odesa Law Academy National University*
 vas.yurchyshyn@ukr.net
 orcid.org/0000-0003-0238-678X

Savchenko Vasyl Antonovych,
 Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor,
 Associate Professor at the Department of Criminal Procedure and Forensics
*Ivano-Frankivsk Educational and Scientific Law Institute
 of the Odesa Law Academy National University*
 wsawchenko11@gmail.com
 orcid.org/0000-0002-2728-9794

Goal. *The purpose of the article is to provide a general description of the recently created law enforcement body of the European Union in the field of combating financial and economic crimes - the European Public Prosecutor's Office (EPPO), as well as to outline the prospects for establishing cooperation with it by the competent authorities of Ukraine.*

Methods. *When conducting the research, a complex of general scientific and special methods of scientific knowledge was used, in particular, methods of formal logic, dialectical, and comparative law.*

The results. *It was established that the EP has a two-level structure with central and national levels. The central level consists of a central EU-level service located in Luxembourg, headed by the European Prosecutor General. At the national level, European authorized prosecutors carry out the actual investigative work and have the tasks and powers of national prosecutors, unless the provision provides otherwise. European Public Prosecutors work independently of their national authorities, but are bound by the instructions of the Permanent Chambers.*

Priority areas of cooperation *with Ukrainian law enforcement agencies are recognized as helping Ukraine in overcoming corruption, effective fight against evasion of sanctions in the world, introduced against persons of the Russian Federation due to aggression against Ukraine, freezing and confiscation of assets of the banking system of the Russian Federation.*

Conclusions. *It was concluded that not only Ukraine suffers from Russia's criminal actions, but also other countries of the European Union and the whole world. Therefore, the close cooperation of the law enforcement agencies of our country with the relevant bodies of the European Union and, first of all, with the European Prosecutor's Office, is extremely necessary and important for all interested parties.*

Key words: *European Prosecutor's Office, European Union, Eurojust, sanctions, cooperation, financial crimes.*

Вступ. 1 червня 2021 року розпочала свою оперативну роботу Європейська прокуратура (European Public Prosecutor's Office, EPPO, далі – ЄП): один з найамбітніших проєктів кримінально-правової співпраці в Європейському Союзі. Будучи першою незалежною та центральною прокуратурою ЄС, вона відповідає за розслідування та судове переслідування злочинів, які зачіпають фінансові та економічні інтереси. До них належать, серед іншого: шахрайство, корупція, відмивання грошей, транскордонне шахрайство з ПДВ та інші кримінальні правопорушення.

Створення Європейської прокуратури є великим кроком у боротьбі зі злочинами, які завдають шкоди бюджету ЄС, а також впливають і на економічний розвиток інших держав. Це також наближає створення спільного правового простору у кримінальних провадженнях.

Потерпають від таких кримінальних правопорушень не лише країни-члени ЄС, а й інші країни Європи та світу, в тому числі й Укра-

їна, особливо в умовах війни із Російською Федерацією. З огляду на це налагодження тісної співпраці із ЄП є вкрай потрібним, актуальним і нагальним.

Метою цієї статті є розгляд структури та основних напрямів діяльності ЄП та аналіз перспектив налагодження співпраці із цим загальноєвропейським правоохоронним органом.

Розділ 1. Структура та основні напрями діяльності Європейської прокуратури

Наразі 22 країни ЄС вирішили об'єднати зусилля, щоб захистити бюджет ЄС від шахрайства через «розширену співпрацю»: Бельгія, Болгарія, Німеччина, Естонія, Фінляндія, Франція, Греція, Італія, Хорватія, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Австрія, Португалія, Румунія, Словаччина, Словенія, Іспанія, Чехія та Кіпр.

Угорщина є однією з п'яти держав-членів, які не беруть участі в Європейській прокуратурі. Також не брати участь вирішили Польща,

Данія, Швеція та Ірландія. Тим не менш, існує також співпраця з цими державами-членами в розслідуваннях. Це частково базується на робочих угодах або на попередніх структурах співпраці, які, тим не менш, продовжують існувати (Fiebig, 2021).

Як центральний орган ЄП діє за межами існуючих установ ЄС у всіх країнах-учасниках Євросоюзу. Він має на меті об'єднати європейські та національні правоохоронні органи держав-учасниць у плавній та ефективній співпраці.

Особливістю цієї структури є те, що уповноважені європейські прокурори залишаються прокурорами у своїй державі-члені. Вони організаційно інтегровані в національні органи прокуратури та підтримуються ними, але підпорядковуються виключно нагляду та вказівкам Європейської прокуратури. Вони проводять розслідування відповідно до національного кримінально-процесуального законодавства, висувають обвинувачення в національних судах і беруть участь в головному слуханні як національні прокурори. Крім того, уповноважені європейські прокурори об'єднані в мережу по всьому ЄС. Для них часто складна та трудомістка транскордонна співпраця залишилася в минулому (Justiz, 2021).

ЄП має дворівневу структуру з центральним і національним рівнями. Центральний рівень складається з центральної служби на рівні ЄС, розташованої в Люксембурзі. Його очолює Генеральний прокурор Європи, румунка Лаура Кодрута Кевеші, термін повноважень якого становить сім років (без права поновлення). Заступник генерального прокурора Європи Андрес Ріттер походить з Німеччини. Центральний рівень також включає в себе колегію європейських прокурорів. Він відповідає за загальний нагляд і приймає рішення щодо стратегічних і загальних питань, що виникають в окремих випадках, з метою забезпечення ефективності та узгодженості правоохоронної політики Європейської прокуратури у всіх державах-членах-учасниках. Кожна держава-учасниця надає європейського прокурора. Європейські прокурори та Європейський головний прокурор разом утворюють Колегію. На національному рівні європейські уповноважені прокурори здійснюють фактичну слідчу роботу та мають завдання та повноваження національних прокурорів, якщо положення не передбачає інше. Європейські уповноважені прокурори працюють незалежно від своїх національних органів, але пов'язані інструкціями постійних палат (Gottschalk, Dobers-Koch, 2022).

До того, як ЄП почала свою роботу, лише національні органи влади могли розслідувати пов'язані з економікою злочини – хоча й з обмеженими інструментами, оскільки їхні повноваження закінчуються на державних кордонах.

Так само органи ЄС, які працювали в цій сфері до ЄП, такі як Європейський офіс по боротьбі з шахрайством (OLAF), Агентство Європейського Союзу з питань співробітництва правоохоронних органів (Європол) та Агентство Європейського Союзу із судового співробітництва у кримінальних справах

(Євроюст), не в змозі ініціювати кримінальні розслідування чи здійснювати судові переслідування в державах-членах. Європейська прокуратура допомагає заповнити ці прогалини і таким чином боротися зі злочинами проти бюджету ЄС.

Її діяльність є дуже важливою. ЄП проводить транскордонні розслідування шахрайства з коштами ЄС на суму, що перевищує 10 000 євро, або у випадках транскордонного шахрайства з ПДВ зі збитками, що перевищують 10 мільйонів євро. Вона тісно співпрацює з національними правоохоронними органами, а також з іншими установами, такими як Євроюст і Європол.

Країни-члени повідомили, що лише в 2015 році близько 638 мільйонів євро зі структурних фондів ЄС були використані не за призначенням. За оцінками, у 2018 році країни ЄС втратили 140 мільярдів євро надходжень від ПДВ через транскордонне шахрайство. У 2019 році ЄС зазнав збитків у розмірі 460 мільйонів євро.

Під час пандемії COVID-19 кримінальні правопорушення, пов'язані з коронадопомогою ЄС, також вийшли на перший план. Тільки фонд розвитку Corona становить 750 мільярдів євро. Через загрози для існування обставини необхідно було виплатити ці кошти якнайшвидше, що сприяло шахрайству, оскільки через невідкладну ситуацію неможливо було здійснити широкі перевірки заздалегідь. Лише в Німеччині останніми місяцями на національному рівні неодноразово ставали відомими випадки шахрайства щодо закупівлі та виставлення рахунків за маски, тести та щеплення (Consilium, 2022).

Окремого суду для провадження ЄП немає. Якщо є достатня підозра на основі розслідувань ЄП, остання переслідуватиме злочини у компетентних національних судах. Після визначення держави-члена, в якій висунуто обвинувачення, компетентний національний суд керуватиметься національним законодавством.

Розділ 2. Перспективи налагодження співпраці із Європейською прокуратурою

Велике значення у боротьбі зі злочинністю має налагодження тісної співпраці правоохоронних органів нашої держави із ЄП, особливо в умовах війни із Російською Федерацією, на що українськими високопосадовцями звертається чільна увага.

Не можна не відмітити, що Лаура Кодрута Кевеші – перша з офіційних осіб Євросоюзу, які відвідали нашу державу у складний воєнний час. Із европрокуроркою було обговорено взаємодію Прокуратури ЄС із task force Офісу Генпрокурора для пошуку, арешту та конфіскації активів воєнних злочинців. Українська прокуратура отримала від Кевеші беззаперечну підтримку, вона з першого дня запропонувала допомогу і спільні зусилля для відсічі російської агресії. Окрім того, була підписана Робоча угода про співпрацю між Офісом Генерального прокурора та Європейською прокуратурою (EPPO). Україна – перша країна, з якою Прокуратура ЄС уклала такий документ. Головний прокурор Євросоюзу привезла також лист підтримки

українським прокурорам від колег з ЕРРО (Лотоцька, 2022).

У Європейському Союзі зараз широко обговорюється можливість розширення повноважень Прокуратури ЄС, яке, як вважається, дозволить ефективніше боротися з ухиленням від санкцій, запроваджених проти осіб РФ через агресію проти України. Пропозиції передбачають, що ухилення від санкцій стане кримінальним правопорушенням на рівні всього ЄС, яке зможе розслідувати прокуратура блоку, а не лише національні правоохоронні органи.

Обговорення усе ще перебувають на дуже ранній стадії та потребуватимуть підтримки всіх 27 держав-членів. Очікується, що Єврокомісар з питань юстиції Дідьє Рейндерс порушить питання на міністерській зустрічі в Люксембурзі, щоб побачити перші реакції серед членів ЄС на ідею (Європейська правда, 2022).

Європейські правники та економісти справедливо вважають, що ці санкції, такі як заморожування активів і банківських рахунків, є відповіддю на грубе порушення Росією міжнародного права. Вони спрямовані на постійно зростаючу кількість російських і білоруських фізичних осіб, компаній і організацій. Подібні санкції застосовуються до таких країн, як Північна Корея та Іран.

Надзвичайно важливо, щоб ці заходи могли досягти повного ефекту. Прямі чи непрямі порушення запроваджених санкцій вимагають ршучої та послідовної відповіді по всій Європі. За пропозицією Європейської комісії країни-члени підтвердили свою політичну волю розширити перелік кримінальних злочинів ЄС, щоб включити порушення обмежувальних заходів такого типу. У майбутньому вони будуть визначені як кримінальні злочини та каратимуться як такі аналогічним чином на всій суверенній території Європейського Союзу.

Міністри юстиції Франції та ФРН визнали, що Європейська прокуратура приречена на це завдання: ми маємо йти далі і не тільки разом карати порушників, а й разом їх переслідувати. Тому ЄС виступає за розширення компетенції Європейської прокуратури на порушення обмежувальних заходів з боку Європейського Союзу (Legal Tribune Online, 2022).

У Європейському Союзі зараз удосконалюють законодавство про повернення та конфіскацію активів, щоб уніфікувати підходи до цих процесів на рівні всіх держав-членів.

Так, 25 травня 2022 року Єврокомісія запропонувала посилити Директиву про повернення та конфіскацію активів, зокрема, через:

- розширення повноважень офісів з повернення активів для їхнього швидкого відстеження та ідентифікації;
- розширення можливостей конфіскації активів від ширшого кола злочинів, включно з порушенням санкцій;
- створення офісів з управління активами у тих державах-членах ЄС, де таких інституцій немає.

Окрім криміналізації обходу санкцій особами, до яких вони застосовані у країнах ЄС, Євросоюз також запропонував розширити можливість застосування санкцій до людей,

компаній, організацій або органів, які сприяють обходу санкцій ЄС поза межами блоку.

Зараз у різних країнах світу заморожено російських активів на суму близько 500 мільярдів доларів США: це кошти, нерухомість та інше майно приватних осіб, здебільшого російських олігархів, а також золотовалютні резерви Центробанку РФ, що зберігалися на кореспондентських рахунках за кордоном.

Повномасштабна війна спонукала шукати максимально швидкі та ефективні шляхи конфіскації російських активів не лише нашу владу, а також країни світу.

Водночас замороження активів не дорівнює конфіскації. Ба більше, конфіскувати активи набагато складніше в юридичному плані. Інститут та інструменти конфіскації та повернення активів – доволі нові, вони почали з'являтися у сучасному праві всього 20-30 років тому. Їхній основний зміст – припинення права власності, а воно, як і будь-яке інше право людини, не може бути припинене без достатніх на те підстав.

Ситуація додатково ускладнюється тим, що є нагальна потреба конфіскувати кошти РФ для післявоєнної відбудови України. Утім, ця нагальність робить активнішою роботу на цьому напрямку (Сичевлюк, 2022).

При цьому, повертаючись до компетенції ЄП, слід зауважити, цитуючи бельгійського правника та економіста Якоба Майра, що перед нападом Росії експерти віднесли Україну до найбільш корумпованих країн Європи. З початку війни Київ отримав мільярди від ЄС – в обмін на гарантію проведення реформ.

За словами віце-президента Комісії Валдіса Домбровскіса, з початку війни ЄС виплатив Україні загалом 19,7 млрд євро, не враховуючи військової допомоги. Так звана макрофінансова допомога в розмірі до дев'яти мільярдів євро має на меті допомогти Києву уникнути банкрутства держави та покрити поточні витрати, такі як виплата заробітної плати та пенсій та підтримка транспортного сполучення. Ця макрофінансова допомога – це, по суті, позики на дуже вигідних умовах, які, однак, у принципі потрібно повертати.

На 2023 рік ЄС обіцяє кредитний пакет до 18 млрд євро. На думку комісії, гроші надходять лише за умови виконання Києвом певних вимог. Вони викладені в угоді (Меморандум про взаєморозуміння) від травня: український уряд має продемонструвати задовільний прогрес, наприклад, коли йдеться про відбір кандидатів до наглядових рад державних банків, боротьбу з кумівством у судовій системі чи посилення антикорупційної громадськості прокуратура

Однак Євросоюз хоче допомогти постраждалому війною українському населенню швидко та безбюрократично. Після початку російського вторгнення наприкінці лютого громада суттєво збільшила свою допомогу та оголосила більше. Роблячи це, ЄС має переконатися, що гроші його платників податків не зникнуть у темних каналах (Maug, 2022).

Висновки. Очевидно, що від злочинних дій росії потерпає не лише Україна, а й інші країни Євросоюзу та усього світу. Не слід забувати і про прояви загальної кримінальної

злочинності в економічній сфері, які давно не знають меж та кордонів. Тому тісна співпраця правоохоронних органів нашої держави із відповідними органами Євросоюзу і, насамперед, із Європейською прокуратурою, є вкрай потрібною та важливою для усіх зацікавлених сторін.

Така співпраця лише налагоджується, однак спостерігається і чималий прогрес у цьому напрямку, зокрема надається допомога при проведенні реформ, виробленні механізмів боротьби з ухиленням від санкцій, накладених на РФ, замороженні конфіскації її банківських активів, пошуку воєнних злочинців. Все ж основна робота ще попереду, на що слід звернути чільну увагу як уряду нашої держави, так і представникам компетентних правоохоронних органів, а також науковцям.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Peggy Fiebig. Kampf gegen Finanzbetrug. Wie die Europäische Staatsanwaltschaft arbeitet. *Archiv*. 08.10.2021. URL: <https://www.land.nrw/pressemitteilung/europaeische-staatsanwaltschaft-uebernimmt-ermittlungen-betreffend-taten>.
2. Die Justiz NRW ist zentraler Partner bei Errichtung und dem operative Betrieb. *Justiz*. Juni 2021. URL: <https://www.land.nrw/pressemitteilung/europaeische-staatsanwaltschaft-uebernimmt-ermittlungen-betreffend-taten>.
3. Eckart Gottschalk, Charlotte Dobers-Koch. Ein Jahr Europäische Staatsanwaltschaft. *Consilium*. 2022. URL: <https://www.cmshs-bloggt.de/compliance/ein-jahr-europaeische-staatsanwaltschaft>.
4. Die Europäische Staatsanwaltschaft. *Consilium*. 2022. URL: <https://www.consilium.europa.eu/de/policies/eppo>.
5. Лотоцька Наталка. Головний прокурор Євросоюзу Лаура Кевеші приїхала до України. URL: https://lb.ua/society/2022/03/18/510111_golovniy_prokuror_ievrosoyuzu_laura.html.
6. Міжнародна безпека та євроінтеграція України. *Європейська правда*. 11.10.22. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/10/11/7148518>.
7. Europäische Staatsanwaltschaft muss Strafverfolgung übernehmen. *LTO. Legal Tribune Online*. 28.11.2022. URL: <https://www.lto.de/recht/hintergruende/h/justizminister-deutschland-frankreich-eu-staatsanwaltschaft-russland-ukraine-sanktionen>.
8. Сичевлюк Наталія. Конфіскація активів РФ та олігархів: як планують діяти партнери. *Європейська правда*. 27.10.2022. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2022/10/27/7149494>.

9. Mayr Jakob. Korruptionskontrolle bei Ukrainehilfe: EU-Geld nur gegen Reformen. *ARD Brüssel*. 29.11.2022. URL: <https://www.tagesschau.de/ausland/europa/eu-ukraine-korruptionskontrolle-101.html>.

REFERENCES:

1. Peggy, F. (2021). Kampf gegen Finanzbetrug. Wie die Europäische Staatsanwaltschaft arbeitet [Fight against financial fraud. How the European Public Prosecutor works]. *Archiv*. Retrieved from : <https://www.land.nrw/pressemitteilung/europaeische-staatsanwaltschaft-uebernimmt-ermittlungen-betreffend-taten> [in German].
2. Die Justiz NRW ist zentraler Partner bei Errichtung und dem operative Betrieb (2021). [The judiciary of North Rhine-Westphalia is a central partner in the establishment and operational operation]. *Justiz*. Retrieved from : <https://www.land.nrw/pressemitteilung/europaeische-staatsanwaltschaft-uebernimmt-ermittlungen-betreffend-taten> [in German].
3. Gottschalk E., Dobers-Koch C. (2022). Ein Jahr Europäische Staatsanwaltschaft. [One year European Public Prosecutor]. *Blog*. Retrieved from : <https://www.cmshs-bloggt.de/compliance/ein-jahr-europaeische-staatsanwaltschaft> [in German].
4. Die Europäische Staatsanwaltschaft. (2022). [The European Public Prosecutor's Office]. *Consilium*. Retrieved from : <https://www.consilium.europa.eu/de/policies/eppo>.
5. Lototska N. (2022). Holovnyy prokuror Yevrosoyuzu Laura Keveshi pryikhala do Ukrainy [The chief prosecutor of the European Union, Laura Keveshi, came to Ukraine]. Retrieved from : https://lb.ua/society/2022/03/18/510111_golovniy_prokuror_ievrosoyuzu_laura.html.
6. Mizhnarodna bezpeka ta yevrointehratsiya Ukrainy. (2022). [International security and European integration of Ukraine]. *Yevropeyska pravda*. Retrieved from : <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/10/11/7148518>.
7. Europäische Staatsanwaltschaft muss Strafverfolgung übernehmen. (2022). [European Public Prosecutor's Office must take over prosecution]. *LTO. Legal Tribune Online*. Retrieved from : <https://www.lto.de/recht/hintergruende/h/justizminister-deutschland-frankreich-eu-staatsanwaltschaft-russland-ukraine-sanktionen>.
8. Sychevlyuk N. (2022). Konfiskatsiya aktyviv RF ta oliharkhiv: yak planuyut diyaty partnery [Confiscation of assets of the Russian Federation and oligarchs: how the partners plan to act]. *Yevropeyska pravda*. Retrieved from : <https://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2022/10/27/7149494>.
9. Mayr J. (2022). Korruptionskontrolle bei Ukrainehilfe: EU-Geld nur gegen Reformen [Corruption control in Ukraine aid: EU money only against reforms]. *ARD Brüssel*. Retrieved from : <https://www.tagesschau.de/ausland/europa/eu-ukraine-korruptionskontrolle-101.html>.

Стаття надійшла до редакції 03.03.2023
The article was received 03 March 2023

Наукове видання

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
ХЕРСОНЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Збірник наукових праць

Серія ЮРИДИЧНІ НАУКИ

Випуск 1

Коректура – *Н.С. Ігнатова*

Комп'ютерна верстка – *Н.С. Кузнєцова*

Формат 60x84/8. Гарнітура Pragmatica.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум.-друк. арк. 5,35.
Замов. № 0323/203. Наклад 300 прим.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
65101, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефони: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.